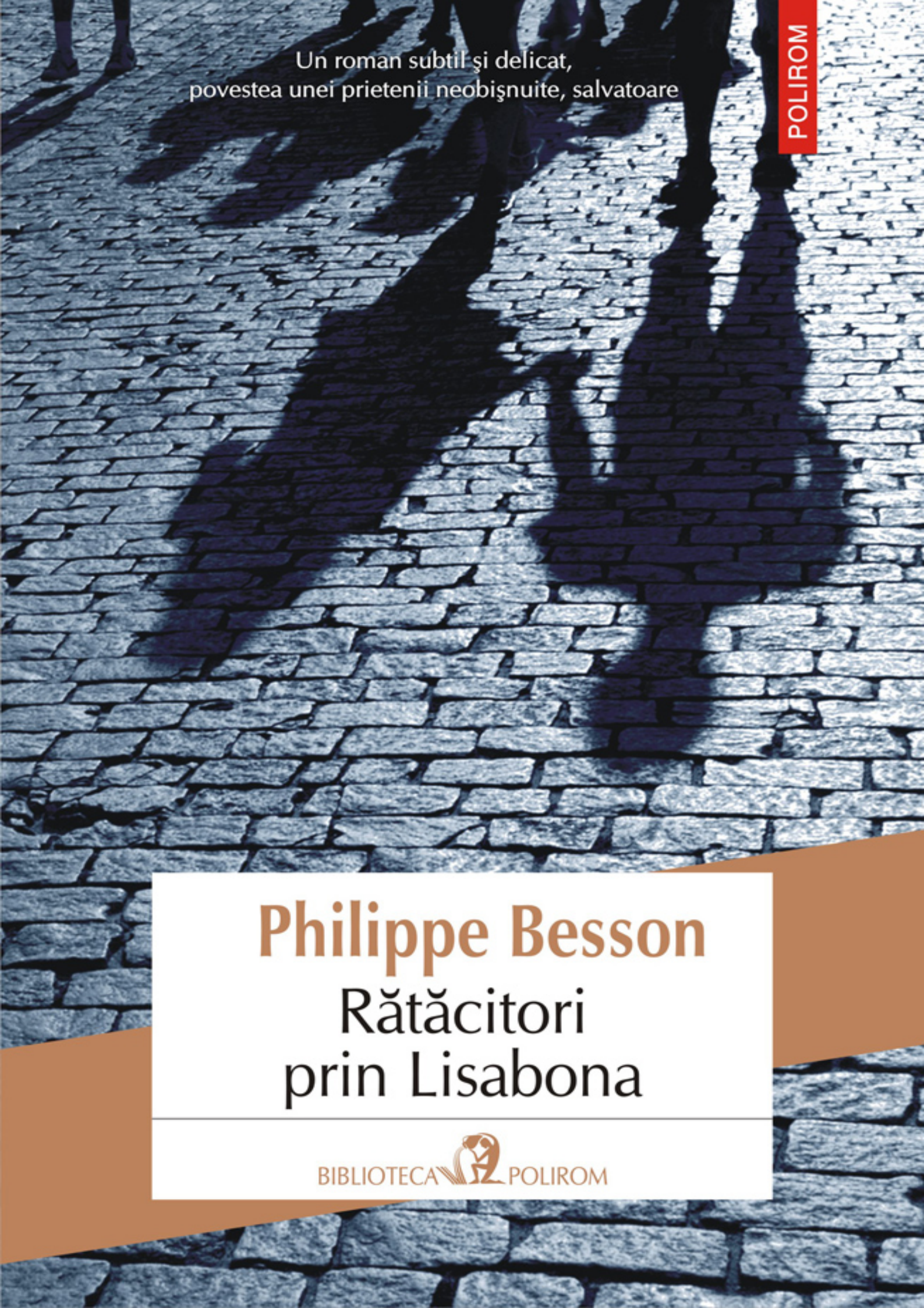

Philippe Besson

Rătăcitori prin Lisabona

BIBLIOTECA POLIROM

Philippe Besson

Rătăcitori prin Lisabona

Traducere din limba franceză
şi note de Laurenţiu Malomfălean

POLIROM
2016

Philippe Besson, *Les passants de Lisbonne*
Copyright © Editions Julliard, Paris, 2016
All rights reserved
© 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-6400-9
ISBN PDF: 978-973-46-6401-6
ISBN print: 978-973-46-6239-5

Coperta: Radu Răileanu
Foto copertă: © iStockphoto/David Waugh

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Scriitor, dramaturg și scenarist, critic literar și autor de emisiuni de televiziune, PHILIPPE BESSON (n. 1967) este unul dintre autorii cei mai importanți ai generației sale. Primul său roman, *En l'absence des hommes*, publicat în 2001, a cunoscut un mare succes de public și de critică, primind Premiul Emmanuel-Roblès. În același an îi apare romanul *Son frère*, ecranizat în 2003 de Patrice Chéreau, film care va fi distins cu Ursul de Argint la Festivalul de la Berlin. Următorul său roman, *L'Arrière-saison* (2002), va fi recompensat cu Marele Premiu RTL-Lire în 2003, an în care îi apare un al patrulea roman, *Un garçon d'Italie*, nominalizat la premiile Goncourt și Médicis. Din acest moment se va dedica scrisului, publicînd încă 13 romane.

Pentru Claire

Când va veni primăvara,
Iar eu voi fi deja mort,
Florile vor continua să înflorească la fel
Iar copacii nu vor fi mai puţin verzi decât
în primăvara trecută.
Realitatea nu are nevoie de mine.

Fernando Pessoa,
Nu sunt nimeni[1]

Câteodată disperarea e un sentiment calm.

Frédéric Mitterrand,
Scrisori de dragoste din Somalia

1. Fragmentul aparţine unui text fără titlu din ciclul *Poeme desperecheate*, semnat cu heteronimul Alberto Caeiro; *cf*. Fernando Pessoa, *Opera poetică*, antologie, traducere din portugheză, prefaţă, tabel cronologic şi note de Dinu Flămând, Humanitas Fiction (serie de autor), [Bucureşti], [2011], p. 123.

Străbate cu paşi măsuraţi holul hotelului. Toată după-masa a umblat la întâmplare pe străzile oraşului-labirint, la orele cele mai dogoritoare. Se întoarce cu greu, căldura de afară îl apasă încă pe umeri, obligându-l să se mişte aşa de încet. Din fericire, în ciuda saloanelor sale decorate cu brocart şi catifea, a lustrelor de cristal şi a eleganţei învechite, clădirea se scaldă într-o prospeţime modernă, artificială, ce ar trebui să îi aline epuizarea cauzată de o plimbare sub un soare istovitor. A avut grijă să poarte haine lejere, deschise la culoare, dar ţesătura i se lipeşte de spatele ud, se gândeşte că îi vor trebui minute bune ca să scape de umezeală. Se opreşte în josul scării de marmură şi aruncă maşinal o privire înspre grădina interioară descoperită. Femeia brună e acolo, ca în fiecare zi. Stă într-unul din fotolii, lăsând o revistă să zacă pe masa joasă de lângă ea, neatingându-se de paharul pe care l-a comandat. Ochii îi sunt pierduţi în gol.

Vede toate astea, privirea fixă, privirea oarbă.

Se miră să o vadă apatică, inactivă, de aproape două săptămâni, când poţi face atâtea lucruri în Lisabona. Stă acolo ore întregi, moleşită, sub o umbrelă bej. Când iese el la masă, ea şi-a ocupat deja locul. Atunci când se întoarce, pe la şase după-masa, ai jura că ea nu s-a clintit. Imobilitatea asta îl intrigă. Nu obişnuieşte el să se intereseze de oamenii pe care nu-i cunoaşte, dar i-ar plăcea să înţeleagă motivele unei asemenea lâncezeli, unei asemenea lipse de ocupaţie.

Astăzi, pentru prima dată, îl încearcă dorinţa să se îndrepte către ea. Fără îndoială, tocmai ca să o termine cu misterul ăsta ridicol. Ca să nu mai fie deranjat de enigma asta. Şi totodată pentru că, la fel ca el, şi ea vine din Franţa: şi-a dat seama după ziarele pe care le frunzăreşte, după un „merci“ pe care l-a lăsat să îi scape într-o zi în faţa chelnerului ce punea un pahar pe masa joasă, de lângă fotoliul în care îşi ocupase locul. I-ar fi de ajuns să-şi facă drum prin faţa ei, să îi stârnească atenţia, să o salute, să înfiripe o conversaţie printr-un „Vă deranjez?“ convenţional. Pe scurt, ar fi destul de uşor. Ar fi nevoie de nişte cuvinte simple, câteva banalităţi, nişte consideraţii despre vreme, şi ar vorbi, cum fac uneori doi compatrioţi într-un oraş străin.

Totuşi, povestea nu începe tocmai în felul acesta. Aproape fără să fi hotărât aşa, iată-l coborând cele două trepte, mergând de-a lungul barului de pe terasă, înaintând din nou pe sub palmieri. Iată-l apropiindu-se de ea şi abordând-o fără înconjur.

„Scuze, pot să vă întreb ce faceţi în Lisabona?“

Au ţâşnit aceste cuvinte mai degrabă bruşte, nevinovate şi ciudate, cu atât mai ciudate cu cât vin din partea unui necunoscut absolut. Nu s-a putut abţine să îi pună – şi nu pe ocolite – singura întrebare căreia dorea să îi cunoască răspunsul.

Ea ridică încet capul. Îi cedează fără cea mai mică urmă de surpriză ori de crispare şi chiar cu o anumită blândeţe. Ar putea refuza să îi îndure intruziunea, ar putea să o irite lipsa lui de politeţe, dar nu. Îşi păstrează blândeţea.

„Îmi omor timpul. Ce altceva să faci?“

Îşi omoară timpul în Lisabona, nu vede ce altceva să faci aici.

Drept răspuns, el zâmbeşte numaidecât, cum faci după o vorbă de duh. Dar în aceeaşi clipă, nu e sigur că are de ce să zâmbească. Poate că nu e vorba de-o remarcă fină, poate nu-i o replică de teatru. Câteva secunde mai târziu însă, da, cu un decalaj infim, ghiceşte că ar putea fi o femeie îngrozitor de tristă, în orice caz o femeie sfârşită. Dintr-odată, asta observă la ea, pe lângă singurătate, o prea mare oboseală, o istovire zdrobitoare. Soarele, soarele prea puternic, nu îi poate provoca numai lui o asemenea apăsare. Îşi astâmpără surâsul.

Stă în picioare în faţa ei, cu zâmbetul lui corectat, un pic stângaci. Şi-a făcut intrarea şi acum se teme că nu va găsi gesturile potrivite, cuvintele. L-a derutat răspunsul ei, întrebarea lansată în schimb, aproape cu neglijenţă. Ea îi simte stânjeneala, poziţia confuză. Se hotărăşte să îi zâmbească la rândul ei şi să îi întindă o mână.

„Mă cheamă Hélène Villedieu.“

„Eu sunt Mathieu. Mathieu Belcour. Încântat.“

Îl invită să se aşeze. El acceptă fără să stea pe gânduri, cu o pornire neîndemânatică, aşa cum apuci un colac de salvare, şi trage un fotoliu aproape de al ei, însă nu prea aproape. Între ei, masa joasă, ştiri din Franţa, paharul încă

plin, parcă un Bellini[1], ciudat loc şi ciudată oră să savurezi un Bellini, cu siguranţă se înşală.

„Luaţi ceva? Eu, una, sunt cu Bellini.“
„O oranjadă ar fi foarte bună.“

Ea face un semn discret unui chelner ascuns în spatele frunzelor arse la vârfuri ale unui bananier, articulează într-o portugheză aproximativă şi se trânteşte înapoi în fotoliu. Bărbatul cu mănuşi albe a dispărut deja. Din nou, tăcere. Lui Mathieu Belcour nu îi vine să creadă că necunoscuta de lângă el a comandat un Bellini. Nu ştie de ce consideră gestul ceva extravagant şi se miră de nepotrivirea asta ce i se pare în contradicţie cu pasivitatea noii sale însoţitoare. Uimirea lui e grotescă, desigur, dar el întotdeauna a fost aşa, încurcat de amănunte nesemnificative şi mobilizat de lucruri care nu merită.

În jurul lor, bougainvillea, alte plante pe care nu le poate numi, bărbaţii adeseori nu ştiu nimic despre flori, o verdeaţă luxuriantă ce ar putea fi sufocantă, dar cu avantajul că te rupe de zgomotul şi dezordinea oraşului. De altfel, ea nu întârzie să îi mărturisească faptul că iubeşte locul acesta pentru calmul lui relativ. Se simte protejată şi nimeni nu vine niciodată.

„Aţi ajuns de mult?“
„De şaptesprezece zile.“

E surprins de acurateţea numărătorii, n-ar trebui să fie, pentru că i-a spus-o, în felul ei: ce are de făcut, decât să numere zilele? Ea nu pare să fie genul care inventează poveşti. Faptul ar solicita-o prea mult, probabil. El ar dori să o întrebe despre inerţia în care pare să se complacă, dar e prea devreme. Nu trebuie să grăbească nimic şi vrea cu tot dinadinsul să rămână aproape de ea. Situaţia asta începe să îi placă, uşoara atingere a două singurătăţi.

„Veniţi pentru prima dată aici?“
„Da, am mers pe mâna hazardului. M-am uitat pe o hartă. M-am gândit că a venit acel timp în viaţa mea când trebuie să descopăr în sfârşit Lisabona.“

Femeia se gândeşte la anii prin care a trecut, la călătoriile pe care nu le-a făcut, la oraşele pe care nu le-a

vizitat, la avioanele în care nu s-a urcat, la excursiile pe care le-a ratat. Nu are nici un regret şi nu caută anume să recupereze timpul pierdut. A aflat de curând că timpul acela nu se recuperează niciodată. A simţit-o pe propria piele. Pur şi simplu a vrut să părăsească Franţa, teritoriul ei de zi cu zi. Şi a primit asigurări că, dacă nu ţi-e frică să te apropii de moarte, Lisabona e oraşul indicat.

1. Cocktail de origine italiană obţinut din Prosecco (vin spumant) şi piure sau nectar de piersici.

„Aţi citit Pessoa?“

„Nu, nici pe el, nici pe vreun altul. Nu ştiu nimic despre literatura asta a melancoliei. Nu mă interesează, cred.“

Ar putea fi cu uşurinţă descumpănit de lipsa ei de curiozitate, de modul acesta un pic dispreţuitor de a-şi asuma ignoranţa. Ar putea de asemenea să-l enerveze faptul că ea n-are dorinţa să-l descopere pe cel mai fin cunoscător al sufletului portughez. Dar nu se deschide în faţa ei, presupunând că are motivele sale. Cine ar fi el ca să le judece?

„Vă dezamăgesc poate. Fără intenţie, însă. Adevărul e că nu fac prea multe alegeri. Când eşti neajutorat, te duci încotro te poartă vântul.“

Reţine cuvântul „neajutorat“, care îi confirmă că proaspăta lui însoţitoare nu e foarte stăpână pe ea. Nu s-a înşelat prin urmare asupra stării ei. Şi deduce, probabil prea repede, că între ei se stabileşte o legătură de încredere. Căci ea n-ar fi folosit un asemenea cuvânt dacă nu s-ar fi simţit în siguranţă. Sau poate aşa e felul ei, se oferă primului venit, fără reţinere, fără pudoare, nu-i pasă de ce o să creadă lumea, nu-i pasă de nimic.

De fapt, ea regretă că s-a destăinuit. Până la urmă, habar nu are cine-i tipul ăsta, ba mai mult, nu are nici cea mai vagă tragere de inimă să înnoade o legătură. Numai că iată, i-a ieşit pe gură, fără să se poată stăpâni. Ar trebui să fie mai atentă. Însă la câte şi-a dat frâu liber în ultimele luni, se controlează mai greu, inevitabil.

„Sunteţi sigură că nu vă deranjez?“

„Nu, e plăcut s-auzi o voce.“

Dintr-odată, bărbatul vorbeşte cuprins de timiditate. E uşor speriat de apatia femeii, de acest lasă-mă să te las, neştiind ce să facă în privinţa asta. Şi tare se teme să nu incomodeze. Ea îi zâmbeşte palid, cum ar face o bolnavă. Are vorbirea înceată a oamenilor cu febră, cărora le ia timp să se vindece. Sau pe cea a bătrânilor. I se adresează de parcă i-ar

cere un pahar de apă, un şervet umed să şi-l pună pe frunte. Din cauza asta o încearcă o jenă retrospectivă.

„Scuzaţi-mă că vă întreb, dar nu ieşiţi niciodată?“

„Ba da, mi se-ntâmplă, dar cel mai adesea chiar la primele ore ale dimineţii, când nu-i nimeni pe străzi. Când dumneavoastră încă dormiţi. Am observat că vă treziţi târziu.“

Încasează lovitura. Se credea viclean, era sigur că doar el o remarcase pe cealaltă persoană, şi descoperă că nu-i deloc aşa. Prin urmare, a observat cu atenţie plecările şi întoarcerile lui, trezirile lui târzii, decalajul orar dintre ei. Se simte bulversat, ca şi cum intimitatea i-ar fi fost scotocită. Dar, numaidecât, trebuie să admită că s-a dedat aceluiaşi exerciţiu, al privirilor ascunse. Se simte şi flatat. Ar fi putut să nu îl remarce, circulă multă lume prin hotelul ăsta, e uşor să nu reţii nici un chip. Nici el nu recunoaşte pe nimeni atunci când străbate holul. În afară de ea, aşezată în grădină. De şaptesprezece zile.

Nu e nemulţumită de efectul pe care l-a produs. Îi distinge urma în expresia copilăroasă a bărbatului, în zbaterea pleoapelor lui. Simţea dorinţa să-i arate că pricepuse şiretlicul, că nu era cu nici un pas înapoia lui. Adevărul e că într-un hotel oamenii nu fac decât să treacă şi îţi aduci aminte mai uşor, ca prin contrast, de silueta celor ce rămân acolo pentru o durată mai lungă. Cu timpul, s-a obişnuit cu el. A sosit la două zile după ea. Fără să vrea, au avut vreme să inventeze o familiaritate.

Chelnerul aduce oranjada comandată, punând-o pe masa dintre ei cu o delicateţe exagerată. Dispar din ochii celuilalt preţ de-o secundă. Atingerea în treacăt a albului vestei, retragerea pentru câteva clipe, prilejul să îşi reia firul gândurilor. De asemenea, senzaţia unui deranj, şi ei nu îşi doresc defel să fie deranjaţi. Cu toate astea, până în urmă cu zece minute nu îşi vorbiseră niciodată.

„Şi vă place Lisabona?“

„Ştiţi, sunt o turistă, nimic altceva. Presupun că văd ce vede toată lumea: tramvaiele, străzile care o iau în jos pe coline, casele de toate culorile, balcoanele din fier forjat, rufele de la ferestre, acoperişurile de ţiglă înclinate, mozaicurile, zidurile răpănoase, felinarele.“

Ea enumeră. El aude enumerarea.

Da, s-a plimbat, la ora când puţinii locuitori ai Lisabonei se duc la lucru, sau la piaţă. În dimineţile abia mijite când oraşul e ocupat cu treburile lui, a străbătut cu paşi mari străduţele, departe de imaginile pliantelor de vacanţă. A fost izbită, cum eşti când vii pentru întâia oară, de îngrămădirea de streşini şi antene, cu cablurile electrice atârnând în cer, de fundăturile năclăite, de cum ţâşnesc fântânile. Însă ea a străbătut locurile fără să se oprească, fără să se minuneze, fără să încerce să păstreze amintiri. S-a mulţumit să fie o trecătoare şi s-a întors la hotelul ei pentru a ieşi pe viitor cât mai puţin posibil. Îşi dă seama că nu a prea fost impresionată, nu se scuză, asta e.

„Chiar nimic nu v-a marcat?“

„Ba da, portul. Totuşi, n-am fost decât o dată.“

Dintotdeauna i-au plăcut porturile, nu ştie motivul, nu îi vine nici din copilărie, s-a născut la Paris, a crescut departe de mare. Dar uite, vapoarele care se duc, cele care se întorc, sirenele feriboturilor, lunecarea velierelor, măreţia pacheboturilor, până şi pescadoarele ce îşi varsă marfa, toată agitaţia asta îi place. Cât despre el, îi înţelege preferinţa, o împărtăşeşte. Mereu a căutat să afle unde plecau cargourile, spre ce continente. A visat la Africa, la Brazilia. E interesat şi de marinari, bărbaţi încordaţi, de asprimea lor, tulburat de ceea ce emană. Şi, mai mult decât orice, e fascinat să constate în ce măsură, cu deosebire aici, seara macină tot, atacă piatra.

„Trebuie spus că un oraş pe ţărmul oceanului e totuşi extraordinar… Nu credeţi?“

„Ba da. Numai că nu e la adăpost de cataclisme.“

Cu propoziţia asta, parcă dându-le la o parte cu dosul mâinii, femeia îndepărtează imaginile blânde şi liniştitoare ale ţărmurilor mării, ale limbilor de nisip, ale pescăruşilor pe care vântul nu-i mişcă de pe cer. Le convoacă pe cele ale catastrofelor, ale valurilor cuprinse de furie, ale mării ucigaşe ce mătură tot în calea ei. Pomeneşte morţii cu miile, pe nişte coaste paşnice câteva clipe mai devreme, scufundate brusc de furia apelor. Pomeneşte pagubele cauzate de dezlănţuirea stihiilor şi asta răspândeşte o răceală în conversaţia lor. Se simte obligat să-i puncteze remarca.

„Văd la ce faceţi aluzie. Bineînţeles, e groaznic ce s-a întâmplat la San Francisco acum câteva luni, cutremurul de pământ, tsunamiul.“

„Groaznic, da. Soţul meu a murit acolo.“

În tăcerea inevitabilă, se aud dintr-odată acolo, ţâşnind de dincolo de zidurile ce delimitează grădina interioară, zgomotele înăbuşite de afară. Se aud claxoanele maşinilor, ce povestesc în felul lor ambuteiajele de la sfârşitul zilei, femeile şi bărbaţii ce se întorc de la lucru, valul mareei de dimineaţă. Recunoşti scârţâitul unui tramvai de-a lungul şinelor ruginite ce sfâşie străzile, o muzică familiară. Distingi vacarmul încăperilor dosite, barurile ce se umplu, mesele înghesuite pe terasele cafenelelor, un pahar spărgându-se pe caldarâm. Deosebeşti de asemenea strigătele copiilor, temele de şcoală făcute în grabă, partidele de fotbal improvizate prin pieţe la apropierea cinei. Şi poate, dacă îţi încordezi auzul, vei desluşi rumoarea fluviului, legănarea apelor cenuşii ale fluviului Tajo, chiar din josul hotelului.

În tăcerea obligatorie, bărbatul pândeşte silueta vreunui chelner, o prezenţă de care să se agaţe, o mişcare, fie şi furişă, pentru a-l face să uite nemişcarea ce l-a luat în stăpânire şi cu care nu se ştie să se descurce deocamdată. Speră că vreun client al hotelului va împinge în curând canaturile uşii turnante şi că va putea zări din grădină baletul celor care se întorc. Hélène Villedieu îşi duce la buze paharul de Bellini, din care soarbe doar o dată. Când pune paharul înapoi pe masa joasă, cristalul scoate un zgomot sec. Din nou, totul pare încremenit.

Ar trebui zis ceva, spusă o vorbă, dar nu oricare. Poate ar fi nevoie de compasiune, de o dovadă de afecţiune, dar nu prea apăsată, o cunoaşte atât de puţin, de unde să ştie ce atitudine e cea mai nimerită. Sau dacă nu, să se limiteze la muţenie, la demnitatea muţeniei, pe care fiecare o interpretează în felul său.

Îşi aduce aminte de acel 29 ianuarie – cum să uiţi? –, experţii preziseseră de atâta vreme că se va întâmpla o catastrofă, că era *inevitabilă*. Spuneau experţii: va fi pe falia San Andreas, evocau implacabila mişcare a plăcilor tectonice, aveau dreptate, se ştia, locuitorii înşişi se aşteptau la asta, dar fără să-i dea crezare cu adevărat, sau dacă nu, printr-un soi de resemnare, trăiau în ritmul alertelor seismice regulate fără să le acorde prea multă importanţă, şi s-a

întâmplat, în acel 29 ianuarie. Pământul s-a cutremurat, bulevardele s-au căscat, colinele s-au prăvălit, clădirile s-au prăbuşit, apele s-au ridicat, o nenorocire inimaginabilă s-a petrecut în câteva minute.

Îşi aduce aminte imagini de la televizor. Femeile scoase din minţi ocrotind în braţe copii care urlă, bărbaţii buimăciţi, murdari de sânge şi praf, familiile despărţite, fugind pe drumurile ce duc la ieşirile din oraş, casele spintecate, stâlpii smulşi, maşinile, camioanele, tramvaiele luate de ape negre, nestăpânite, resturile cărate pe kilometri, interioarele de apartament împrăştiate, mesele, saltelele, televizoarele. Şi ţipetele, panica, frazele mereu aceleaşi care îl invocă pe Dumnezeu; stupoarea. Şi apoi corpurile, foarte repede, trupurile neînsufleţite, corpurile pretutindeni, litania cadavrelor.

Şi, imediat după, spaima că va începe iar, teroarea replicilor.

Bărbatul a văzut, ca tot omul de pe planeta încleştată, ravagiile şi consternarea, morţii contabilizaţi, al căror număr creşte în fiecare zi, dispăruţii înregistraţi, printr-o evaluare aproximativă, peisajele devastate odată pământul stabilizat şi apele retrase; distrugerea. A văzut ajutoarele care nu mai fac faţă, spitalele copleşite de şuvoiul neîncetat al victimelor, cea mai mare putere a lumii depăşită de amploarea evenimentului. A văzut funeraliile colective, sicriele aliniate, o resurgenţă a gropilor comune. A văzut o cursă de viteză disperată pentru a se evita epidemiile, ca în ţările cele mai sărace.

A fost mişcat de această tragedie imensă, de-această calamitate mondială. Nu bănuia – sărman idiot – că era posibil s-o reduci la o dispariţie individuală, la o moarte pur şi simplu, cea a soţului femeii brune ce şedea acolo, lângă el. O priveşte şi îi pare destul de firavă ca să ducă o asemenea nenorocire, ar vrea să o ajute, să ştie gesturile potrivite, tristeţile intime întotdeauna l-au intimidat.

Cât despre ea, nu-i vede decât tulburarea, deruta. A învăţat că oamenii nu sunt în stare să primească o veste precum aceea, nu au fost pregătiţi pentru ea, cel mai adesea sunt neîndemânatici, ţintesc prea aproape sau prea departe, ea nu le poartă pică, de neatins în doliul ei. Îl va linişti, să nu îl lase aşa, zăpăcit, neputincios, doar că are nevoie de un răgaz

şi de un întăritor, zadarnic a spus povestea de foarte multe ori, întotdeauna o doare la fel.

„Nu faceţi faţa asta, n-aveaţi cum să ghiciţi. M-am gândit că e mai bine să v-o spun de la bun început. Ca să nu vă înşelaţi în ce mă priveşte.“

De-acum ea nu-şi ascunde starea. La început nu găsea cuvintele, nici prilejurile. Nu se iveau, era prea greu, prea dureros. Fie când veneau, nu îşi termina frazele, rămânea totul în suspans, era ca o tânguire nesfârşită. Fie oamenii nu înţelegeau, nu îi vedeau apăsarea, exista acel dispreţ pe care ea îl lăsa să crească, pentru că se temea să nu îi sperie, să nu îi pună în încurcătură şi, când îşi dădeau seama, stânjeneala era şi mai mare, trebuia să depună eforturi incredibile să iasă din impas. Curios e că i-a fost şi ruşine. De parcă văduvia ar fi o boală dezonorantă, ruşinoasă. Starea nu a durat multă vreme, dar ea nu şi-a uitat confuzia. Totodată, i-a fost frică să nu stingherească. De cele mai multe ori oamenii fug de suferinţă. Ea nu îşi propunea să le-o paseze. În cele din urmă a dat la o parte toate tărăgănelile, i-a fost de ajuns să aleagă simplitatea, sobrietatea.

Nu vrea să fie înţeleasă greşit. Şi mai ales nu de acel bărbat, care a venit spre ea, care încearcă să se apropie de ea, într-un oraş străin, departe de repere. Lucrurile trebuie să fie limpezi. Nu se pune problema să te rătăceşti, să porneşti pe o pistă falsă. Şi bănuieşte că lâncezeala ei l-a intrigat. Îi oferă un răspuns, iată.

„Da, e o veste la care nu te aştepţi.“

El îi promite, îşi va relua înfăţişarea dinainte. Bineînţeles, a pierdut inocenţa, puritatea, nu se mai poate comporta ca şi cum n-ar şti nimic despre ea, ca şi cum ea ar fi o pagină albă, dar tare i-ar plăcea să nu risipească straniul farmec al întâlnirii lor.

„Şi sunteţi la Lisabona pentru…“
„E un fel de vacanţă. Mă izolez de lume.“

E curios cum te bizui pe exiluri să îţi vindece nevrozele şi cât de repede ajungi să fii de acord că nu vindecă nimic. În cel mai bun caz, calmează nişte nevralgii. Cu toate astea pleci, cu toate astea pleci din nou. În locurile noi, chipurile din trecut nu au aceleaşi contururi, nu mai sunt la fel de

precise. Şi nu îţi aminteşti la orice pas momentele neînsemnate trăite împreună.

„Auziţi muzica prin geamurile deschise, tot tărăboiul ăsta? De fapt, niciodată nu eşti liniştit cu adevărat.“

„Poate că Lisabona n-o fi cea mai indicată destinaţie când cauţi calmul.“

Femeia zâmbeşte. Pentru întâia oară. Asta îi face privirea să lucească, trăsăturile mai puţin aspre. Îşi lasă capul în jos, să îşi ascundă zâmbetul. Şi el, chiar datorită acestui lucru, i-l vede şi mai bine. Mişcarea asta construieşte o complicitate plăcută între ei. În aceeaşi clipă, au impresia că intenţionat volumul a fost dat mai tare, că muzica e mai puternică. De fapt, sunt pur şi simplu mai atenţi. Nici măcar nu-i vorba de-un cântec portughez, de-un cântec tânguitor, de-o voce tragică. Nu, e un ritm sacadat, cuvinte americane, ceea ce ascultă adolescenţii aici ca şi în alte părţi. Chiar şi amortizat, sunetul acela e necuviincios în grădina elegantă, şi tocmai după vestea unei nenorociri. Preferă să zâmbească amândoi pe seama acestui lucru. Pentru că el i se alătură, desigur, şi zâmbesc împreună.

Stau acolo, în această după-amiază ce se prefiră, la ora când turiştii se întorc din staţiunile balneare vecine, de pe plajele de la marginea oraşului şi atunci când se pregătesc înghesuiala de pe trotuare, mirosul de sardine şi de peşte-spadă la grătar, nopţile de beţie şi, dacă s-ar putea, câteva picături de ploaie caldă. Cel care vorbeşte din nou este el.

„Ştiţi ce? Mi-ar plăcea să iau cina cu dumneavoastră, în seara asta, dacă nu aveţi nimic mai bun de făcut.“

„De acord, veţi alege restaurantul. Mai degrabă un loc luminat difuz, dacă nu vă deranjează. Îmi place mai mult când luminile nu sunt prea puternice.“

Atunci se ridică fără bruscheţe, făcându-l să se ridice la rândul său. Hotărăşte să îşi ia rămas-bun, fiindcă a fost fixată o întâlnire. Se întoarce în camera ei să se odihnească puţin, înainte să iasă din nou. Convin să se regăsească în hol la nouă seara. O vede în picioare, e fragilă, şoldurile îi sunt fine, rochia dreaptă şi lejeră îi scoate în evidenţă fragilitatea. Se îndepărtează lăsându-l în efluviile grădinii, cu muzica americană şi cu amprenta stupefiantei sale mărturisiri.

I-ar fi plăcut să o ducă în vechea Lisabonă, într-un loc strâmt şi zgomotos, unde se serveşte cod şi *vinho verde*[1], dar s-a supus pretenţiei însoţitoarei sale şi a ales un local retras, rafinat, unde poţi purta o conversaţie. São Jerónimo se află la numai câteva aruncături de băţ de Mosteiro dos Jerónimos[2], impozantul edificiu cunoscut de toţi portughezii şi vizitat de străinii în trecere. Se întreabă dacă ea o fi păşit deja de-a lungul interminabilei nave centrale a naosului, dacă o fi remarcat în altarul bisericii uluitoarele sarcofage, dacă o fi ajuns în peristil, dacă o fi dat atenţie motivelor extravagante. I-ar răspunde probabil că tot ce ţine de religie o plictiseşte de moarte sau că bisericile i-au lăsat amintiri neplăcute. Nu o va descoase legat de subiectul ăsta.

De la bun început, ei îi plac fotoliile din piele instalate la intrarea în restaurant, iluminatul estompat, culorile calde. Se lasă condusă de către un chelner prevenitor până la masa ce a fost rezervată pentru ei doi, el o urmează, îi observă linia siluetei şi remarcă privirea pe care le-o aruncă un bărbat tânăr şi elegant, luând cina singur. Nu ştie ce crede bărbatul în chiar clipa aceea. Oare se gândeşte că sunt un cuplu?

Aşezaţi, rămân tăcuţi câteva momente, de parcă ar avea nevoie să se acomodeze cu locul, cu iluminatul blând, cu vecinii, cu celălalt. Îşi aruncă ocheade pe furiş, poate jenaţi, se străduiesc să îşi păstreze cumpătul în ciuda tuturor lucrurilor. Au intuiţia că nu prea este loc de ambiguitate în relaţia lor, însă în acelaşi timp înţeleg că se pregătesc să înfăţişeze o parte a intimităţii lor. De parcă ar încerca disconfortul amanţilor înainte ca hainele să cadă pe jos, pentru întâia oară.

Ea comandă anghinare şi de asemenea aripioare de pisică-de-mare[3] cu piersici, are încredere în el, care o asigură că-i o mâncare delicioasă. El optează pentru clătite cu crab-păianjen şi raţă. A ţinut să se deosebească de ea, să nu copieze alegerile femeii. În timp ce aşteaptă, cere să li se aducă două pahare de porto vechi, nu cumva să încalce tradiţia.

Şi spune: „De cele mai multe ori, nu ştii de ce te îndrepţi înspre oameni. Cu dumneavoastră, ştiu. Acum, ştiu. De fapt, tristeţea m-a atras. Deşi nu ştiam că e vorba de tristeţe, *într-o aşa mare măsură*“.

A simţit nevoia acestor prime fraze. S-a gândit că formulele stabilite, consideraţiile generale nu îşi aveau rostul. A considerat că aveau dreptul la genul acesta de adevăr. Speră să nu se fi înşelat.

„Evident, nu ştiam nimic despre doliul dumneavoastră, însă vedeam ceva, pe chipul dumneavoastră, un fel de suferinţă, cred.“

Ea clipeşte, dar uşor. Nu că şi-ar fi pierdut cumpătul, e mai degrabă manifestarea timidităţii ei. Nu e cuprinsă din nou de durere, nu, pur şi simplu e descumpănită să vadă cât de uşor ajungi să-i pătrunzi taina. Şi se miră că necunoscutul ăsta ştie să o citească aşa de bine. Ia brusc paharul de porto ce i se pune în faţă şi-l dă pe gât, uitând că e o băutură pe care o savurezi din mici înghiţituri.

„Presupun că nu sunt capabilă să-mi ascund starea. Că e imposibil să salvezi aparenţele în toate împrejurările.“

„Scuzaţi-mă, sunt tare nepriceput, putem vorbi despre altceva, bineînţeles.“

„Nu, dimpotrivă, sunt gata să vorbesc despre asta cu dumneavoastră. Vreau să zic: cu un străin absolut, va fi altfel. Pentru prima dată, mi se pare că voi putea să spun totul. Da: să spun totul. Şi să fac în aşa fel încât cuvintele să fie exacte.“

1. Vin portughez originar din regiunea istorică Minho, situată în nordul-vestul ţării; numele său face referire la prospeţimea strugurilor folosiţi.
2. Mănăstirea Ieronimilor.
3. În orig., „ailes de raie“, numele „raie“ însemnând batoidee, supraordin de peşti cartilaginoşi, cu corpul turtit dorso-ventral şi înotătoarea pectorală unită cu capul. Din acest supraordin face parte şi pisica-de-mare.

„Eram acasă, în Paris, când s-a întâmplat. M-a sunat una din prietenele mele, care mi-a zis: te-ai uitat la televizor? Îmi aduc aminte vocea ei sugrumată, ceva cam ca ecoul unei pietre aruncate în fundul unui puţ. Am răspuns nu. Era încă dimineaţa devreme, luam micul dejun. Mi-a zis: ar trebui să te uiţi. Am avut imediat o presimţire rea. Pe toate canalele erau aceleaşi imagini, care se reluau în buclă, de ore bune deja, primele imagini, câteva clădiri prăbuşite, străzile despicate, pagubele. Pe CNN exista o burtieră, care spunea: *earthquake live*. Reporterii aveau chipuri severe, evocau panica ce se înstăpânise peste populaţie, strângeau mărturiile oamenilor îngroziţi, în lacrimi. Şi când se revenea în platou, aveai parte de nişte experţi în costum închis care explicau mecanismele cutremurelor de pământ şi ale tsunamiurilor. Erau explicaţii foarte precise, turuite pe un ton egal, cu ajutorul unor schiţe, al unor simulări pe calculator. Ai fi zis că totul era pregătit de mult, că nu trebuise decât să le scoată din sertare. Insistau că seismul se produsese la şase şi jumătate seara, ora Pacificului, trei şi jumătate dimineaţa pentru noi în Franţa, următoarea zi. Am făcut calculul în cap: vorbisem cu Vincent la telefon cu patru ore mai devreme, când urma să mă culc. El mă sunase. Era în şedinţă cu clienţii lui, ieşise câteva minute pe culoar să-mi vorbească. Adăugase: «pe urmă, va fi prea târziu». Mi-am adus aminte că ultimele cuvinte ale soţului meu fuseseră: *pe urmă, va fi prea târziu*.“

Are privirea aţintită asupra ei. Se obligă să o fixeze aşa. Simte o încordare în ceafă, ochii ce i se usucă rămânând larg deschişi. Are în ureche ultimele vorbe ale bărbatului care o să moară şi nu o ştie, premoniţia involuntară. Şi, în minte, dezinvoltura ei, ea care, bineînţeles, nu dă atenţie acelor cuvinte. De ce le-ar da sensul pe care o să îl ia în cele din urmă? Sunt amândoi în graba unui telefon, a fleacurilor banale, în ciudăţenia decalajelor de oră, în distorsiunea locurilor. Încearcă să reducă distanţa dintre ei doi, pentru câteva minute. Nu au nelinişti, o să se regăsească în curând, nu e întâia dată că sunt despărţiţi.

„Soţul meu era arhitect. Lucra mult cu americanii. Îşi făcuse o parte din studii la Berkeley. Se întorcea acolo des.

San Francisco era un fel de acasă pentru el. A construit clădiri acolo. Nu ştiu dacă mai sunt în picioare sau dacă au dispărut odată cu el. N-am întrebat.“

El se gândeşte la ironia asta: să fii constructor şi să sfârşeşti îngropat sub dărâmături. Nu zâmbeşte, cum să zâmbească? A remarcat că deseori coincidenţele sunt tragice. Însă ideea ca omul şi piatra să se fi prăbuşit în acelaşi timp, ca ei să se fi întâlnit doar pentru a forma un singur morman de moloz i se pare ceva de roman. Dacă şi-ar fi pierdut vreun apropiat în asemenea circumstanţe, probabil că dimensiunea de roman i-ar scăpa.

„N-am închis ochii în primele douăzeci şi patru de ore. Am lăsat televizorul deschis, mi-am petrecut vremea nedezlipită de pe canalele tv din lumea întreagă, în căutarea celui mai mic indiciu, a celei mai neînsemnate speranţe, a unui semn, oricare. Există oameni pe care frigul îi înţepeneşte. Eu înţepenisem de nelinişte.“

Reconstituie în mintea lui femeia, cu ochii aţintiţi pe imaginile ce se reiau: pământul deschis, rana căscată, terenurile spintecate şi apele furioase ce mătură totul în cale înainte să se retragă, ca o replică a nenorocirii. O vede hipnotizată, incapabilă să se smulgă de pe canapea, încremenită în groază, impunându-şi această probă, neputând face altfel, străbătută în schimb de speranţă, vrând să creadă că mulţi oameni scapă teferi din catastrofe, amintindu-şi că supravieţuitorii sunt întotdeauna infinit mai numeroşi decât victimele. Numai că iată, era tăcere. Trebuia să fie tăcere din partea lui, absenţa vreunei urme de viaţă, un telefon ce nu venea.

„La fiecare sfert de oră îl sunam pe mobil şi de fiecare dată dădeam de mesagerie. La început, m-am gândit: reţeaua e suprasolicitată sau e deranjată. Şi apoi s-a strecurat frica. Am continuat să sun, neîntrerupt. Sunam şi la hotel. Însă nici acolo nu răspundea nimeni, suna în gol. Era suficient de îngrozitor golul ăsta.“

Povesteşte cum îi sunau telefoanele, fixul şi mobilul, acolo, chiar în faţa ei. Pregătită era. Scruta minutele pe ecranul cu cristale lichide. Suna regulat. Erau apropiaţi, părinţi care cereau veşti, cărora le repeta că nu ştie nimic, pe care îi ruga să nu mai sune, să nu ţină linia ocupată. Erau

schimburi de cuvinte foarte scurte, şi alarme false, fiindcă vocea nu era niciodată cea pe care o aştepta.

„Nişte prieteni au propus să vină la mine ca să nu fiu singură, dar am refuzat. Era o chestiune între soţul meu şi mine, înţelegeţi? Nu se putea băga nimeni în treaba asta.“

Înţelege. A învăţat că aproape întotdeauna te înşeli când vrei să rămâi singur cu anxietatea, ştie însă şi că ai reflexul ăsta, că aşa te aperi, că golul din jurul tău e un fel de asceză. Ar fi acţionat ca ea, probabil. Ar fi refuzat prezenţa celorlalţi, poluarea lor.

„Apoi au început să se dea înregistrări de amator, filmate cu aparate de concediu, cu telefoane. A fost un şoc înspăimântător. Imaginile erau mai vagi, gri, necadrate, în dezordine, însă erau mult mai concrete. Resimţeai violenţa a ce se petrecuse. Pământul care se zgâlţâie, zidurile care cad, oraşul făcut bucăţi înainte să fie pustiit de ocean. Dar mai ales auzeai ţipetele, acele «*my God*» urlate în toate chipurile. Era de nesuportat. Iar eu şi-acum n-aveam decât tăcerea, a mea şi cea a telefonului.“

Nu se ating de aperitivele ce li s-au adus. Nici măcar nu i-au aruncat vreo privire chelnerului care le-a pus în faţa lor. Ea e cu totul în propria poveste. Iar el o ascultă, e în acea ascultare absolută, ce elimină spaţiul din afară, făcându-l imaterial. Rămâne numai lumina răsfrântă pe chipul ei, ca un halou. O scenă de cinematograf.

„Da, era înfiorător, dintr-odată, adevărul brut, brutal din filmuleţele alea. M-am gândit: cum supravieţuieşti acestei furii a naturii? Cum faci să reziști unei asemenea dezlănţuiri? Aveam impresia că văd nişte răscoale, un teritoriu cu susul în jos, mai rău ca în război. E stupid, însă atunci, cu-acele imagini în faţă, am luat în considerare pentru prima dată că Vincent putuse păţi ceva. Înainte, refuzam să cred. Începând de atunci, a devenit plauzibil. M-a cuprins groaza, şi nu m-a mai lăsat.“

Pronunţă cuvintele astea năucitoare fără să le adauge cel mai mic efect, cu o indiferenţă de neclintit, pe un ton egal. Şi platitudinea asta nu face decât să accentueze oroarea celor spuse.

„Dar îmi repetam: dacă a păţit ceva, sunt şanse mari să fi scăpat totuşi cu viaţă. Poate că e numai rănit, îngrijit într-un spital improvizat, departe de oraş. Poate inconştient. Vă imaginaţi una ca asta? Să ajungi să speri că acela cu care ţi-ai unit destinul e rănit sau inconştient. Vă imaginaţi distanţele pe care le poţi străbate într-un timp record?“

Vor fi fost suficiente câteva ore ca ea să piardă orice urmă de nepăsare, de inocenţă. Câteva ore ca să se apropie de ceea ce era cumplit. Şi, la capătul acestor câteva ore, speranţa ei e ca soţul să-i fie mutilat, cufundat în somn, în comă. Orice, numai nu mort. A renunţat deja la ideea să-l regăsească nevătămat.

Femeia face o pauză. Poate ca să se asigure că n-a uitat nimic până acolo. Sau ca să scoată din lăuntrul ei cuvintele ce stau să vină. Sau ca să întreţină şocul. În acest interval, el bagă de seamă mişcarea încetinită a chelnerilor în jurul mesei lor, privirile neliniştite spre farfuriile al căror conţinut a rămas neatins. Cu un semn iute din ochi, le dă de înţeles că nu se vor atinge de ce le-a fost servit, că pot debarasa. Decide el pentru amândoi.

Ea nu îşi reia curgerea monologului cât timp în jurul lor e agitaţie. Ceilalţi nu trebuie să audă ceea ce are ea de destăinuit. Numai bărbatul din faţa ei, acest necunoscut absolut, are dreptul la adevăr. Nu caută să înţeleagă de ce a fost ales, el mai degrabă decât altul. S-a angajat în confesiunea asta fără să reflecteze cu adevărat, călăuzită pur şi simplu de intuiţie, şi de lâncezeala momentului, de exotismul locului în care s-au întâlnit.

Cât despre el, aşteaptă următoarele detunături.

În mintea lui are imagini de haos, cu tărgi, ale supravieţuirii. Şi e ciudat, rafinamentul locului, opus tumultului care loveşte sub craniul lui, gesturile încete şi ordonate ale chelnerilor, în contrast cu mişcările înnebunite ale salvatorilor pe care şi-i imaginează. Atunci când ospătarii se îndepărtează, el încă o scrutează pe Hélène Villedieu, cu chipul său de madonă.

„Foarte repede, au pus în funcţiune un număr de urgenţă, o celulă de criză la Quai d'Orsay. Puteai suna să obţii informaţii, dacă aveai apropiaţi acolo. Am format de mai multe ori numărul ăsta, încă îl ştiu pe dinafară, însă de fiecare dată închideam imediat, de la celălalt capăt o voce spunea alo, întotdeauna o voce de femeie, nu eram în stare s-aud ceea ce-ar fi putut să-mi spună. Mă gândeam că n-aş avea nimic de aflat, că fără îndoială nu se dispunea de nici o informaţie cu adevărat sigură. Ştiam însă la perfecţie că era vorba de slăbiciune."

El are o idee destul de lămurită despre aceste spaime intime, despre laşitatea în faţa veştilor proaste. I se întorc în amintire momentele când înadins s-a făcut că nu ascultă, când şi-a ferit ochii. De cele mai multe ori nu-s decât tentative mizerabile de a respinge inevitabilul. Îşi aminteşte că a tras de timp. Nu se mândreşte cu asta. Însă putea face altfel?

„Cu toate astea, sunt o femeie care caută să ştie. Am oroare de cei care îşi pun un văl pe faţă, care refuză să înfrunte adevărul. Întotdeauna am crezut că nu trebuie să le ascunzi starea bolnavilor condamnaţi ori să-i minţi pe copiii care-şi pierd mama. Numai că iată, era vorba de mine şi nu voiam să mi se spună ce era de neauzit."

Îi ghiceşte încăpăţânarea, de fapt, străduinţa să nu joace comedia, impunându-şi să rămână lucidă, realistă, silindu-se să se arate obiectivă, riguroasă. Nu o crede slabă, capricioasă, instabilă. Îşi ţine privirea şi corpul drepte, cuvintele sună just în gura ei, nu e genul să seducă, mai curând să convingă, merge drept la ţintă. El încearcă să îşi închipuie împrejurările care te fac să abdici de la asemenea rigoare, de la asemenea

determinare. Evenimentele înaintea cărora te clatini. Îşi cunoaşte propriile prăbuşiri.

„Şi a trebuit să merg la Roissy[1], să-mi aştept soţul în ziua şi la ora prevăzute iniţial pentru întoarcerea lui. Cum vă spun: Vincent era plecat de-o săptămână şi trebuia să revină în Franţa pe 31 ianuarie dimineaţa. Avionul lui decola în 30 seara. Îmi repetam: nu a putut să sune, dar se va fi urcat în avion, totul o să reintre în ordine, coşmarul ăsta o să înceteze.“

Din nou, vede femeia îndârjită, sperând împotriva evidenţei, făcând orice ca să nu ia în seamă ce era mai rău, şi totuşi deja înfrântă, deja bătută. Se gândeşte la luptele disperate, la bătăliile inutile care se duc chiar şi aşa. Din nou, îşi aminteşte că a fost învins nu doar o dată şi că nu şi-a încuviinţat întotdeauna dezorientarea. Se recunoaşte şi în îndârjirea ei, în dorinţa ei tragică de a nu ceda.

„Se anunţa că traficul era foarte perturbat, însă aeroportul din San Francisco nu se închisese, scăpase ca prin minune devastării generale, zborul de Paris nu se anulase. Am ajuns cu două ore înainte. Am zărit cohorta de apropiaţi, puzderia de părinţi ce aşteptau un fiu, femei pândindu-şi soţul. Instinctiv, n-am vrut să fiu dintre aceia. M-am dat la o parte.“

Îşi abate privirea, ia înfăţişarea cuiva care aşteaptă un pasager de la un alt zbor, minte atunci când e luată la întrebări, şi câţiva ghicesc, bineînţeles, că minte. Panica ei e prea vizibilă. Totuşi, până la urmă e lăsată în pace. Fiecare are îndeajuns de-a face cu propria nelinişte.

„Până la urmă un bărbat s-a îndreptat spre mine. Mi-a spus că aparţine celulei de sprijin psihologic, că e acolo să-mi furnizeze informaţii, să mă ajute. La început, i-am refuzat ajutorul. Mi-a spus că dispune de lista pasagerilor care se îmbarcaseră. Atunci am acceptat să-l urmez. Numele soţului meu nu figura pe listă.“

Evocă albul clipei. Da, albul. Evocă secunda în care află că acela pe care îl aşteaptă nu va sosi, că nici nu plecase. O fracţiune minusculă de timp ce o orbeşte, aşa cum eşti orbit de flash-ul unui aparat foto sau de farurile unei maşini: te simţi un animal hăituit. Evocă pleoapele ce se zbat şi bărbatul

în uniformă dintr-odată neclar. Îşi evocă ameţeala, vertijul, dificultatea de a rămâne în picioare, de a se ţine pe ele, teama să nu se prăbuşească, să nu cadă. Evocă respiraţia care lipseşte, retrasă brusc din plămâni, pulsul accelerându-se, scurgerea frigului de-a lungul şirei spinării. Evocă ecoul din urechi, un zumzet, şi sângele ciocănindu-i în tâmple. O fracţiune minusculă de timp care o nimiceşte, o mică moarte.

„Dacă sunt absolut cinstită, vă voi mărturisi că exact în acel moment am înţeles că niciodată nu-mi voi revedea bărbatul viu. Chiar dacă i-am negat dispariţia timp de săptămâni, chiar dacă pe urmă am făcut tot posibilul să-mi fie adus, vreau să recunosc limpede că, exact în acel moment, am avut fizic senzaţia că îmbrac hainele unei văduve.“

De acum înainte, el vizualizează femeia descumpănită, cu braţele grele şi ochii sticloşi, în decorul rece al unui terminal de aeroport. A aşteptat ore. Pentru nimic. A aşteptat şi nu va veni nimeni. Oamenii se agită în jurul ei, pronunţă cu siguranţă nişte vorbe de liniştire, însă ea nu le aude, au gesturi de consolare, însă ea nu le percepe. E inaccesibilă în singurătatea ei, în acest abandon. Îi e cam frig. Au încremenit toate înăuntru. La câteva aruncături de băţ, familii încărcate cu geamantane pleacă în vacanţă în ţinuturi exotice, oameni de afaceri grăbiţi caută numărul porţii la care trebuie să se prezinte, stewardese şi stewarzi ajung în grup la avionul în care o să-şi facă datoria, însă ea nu îi vede. Observă doar o fetiţă care plânge, cu o păpuşă ce îi atârnă într-o mână: s-a rătăcit de părinţi. Ea e această fetiţă.

Chelnerii se apropie, ducând în braţe meniurile ce au fost comandate. Mathieu le remarcă privirile temătoare, impresia vădită pe care o resimt, că deranjează; disconfortul lor. Cel mai probabil au prins frânturi din conversaţie, au prins din zbor, deşi clienţii lor se exprimă într-o limbă străină, morţii şi dispăruţii, aşteptarea şi groaza, pentru că sunt chestiuni universal valabile, stând în picioare dinapoia unei coloane de marmură, au observat cu coada ochiului tristeţea când vlăguieşte trăsăturile oamenilor. Cel mai probabil şi-au întrebat superiorii ce se cuvenea să facă, să aştepte sau totuşi să servească, iar superiorii le-au răspuns, plictisiţi: „Să serviţi, clar“, fiindcă ăstora nu le pasă de tristeţea ce vlăguieşte trăsăturile oamenilor. Aşa încât se execută, aduc farfuriile acoperite cu clopot argintiu, le pun dinaintea comesenilor, iau clopotele şi bat în retragere, fără vreo explicaţie în legătură cu ce a fost adus. Asta au hotărât

între ei chelnerii: să nu vorbească, să fie cât mai discreţi posibil, să se îndepărteze iute, să-i lase pe cei doi de acolo cu ce au să îşi povestească.

Mathieu propune să guste din ce li s-a servit. Ar fi păcat să vină într-un restaurant cu o bucătărie renumită şi să nu se atingă de nimic. Ea se învoieşte. Se lasă tăcerea, deranjată doar de clinchetul tacâmurilor lovindu-se de porţelan şi de hărmălaia înfundată a sălii. Se prefac că savurează ce duc la buze, dar e ca un rictus forţat. În realitate, ceea ce gustă e pur şi simplu această pauză dintre acte, o haltă.

Ea a uitat oraşul, zumzetul oraşului. Cu toate astea, ştie că ar găsi acolo licărirea tremurătoare a felinarelor cu petrol, faţadele luminate în galben ale foişoarelor, figura liniştitoare a turnului Belém, fauna trotuarelor, mireasma de iasomie. Dar pentru ea lucrurile astea au devenit ireale, impalpabile. Nu rămâne decât clipa asta compactă, în care stă singură de faţă cu bărbatul. O clipă suficientă sieşi.

De care profită ca să-l măsoare. Până acum nu s-a prea interesat de el şi-i pare rău. Mai întâi a răspuns tentativei lui de apropiere din grădina hotelului. Apoi s-a dedat mărturisirilor ei. Acum, are un pic de timp şi-l observă pe furiş, între două înghiţituri. Are mâini incredibil de fine, degete lungi, pielea foarte albă. Are şi un chip luminos, marcat de doi ochi verzi. Transpare din el ceva feminin. Sau ceva fragil.

Şi lansează provocarea: „Nu mi-aţi vorbit încă despre dumneavoastră“.

1. Alt nume pentru aeroportul Charles de Gaulle, după localitatea în apropierea căreia se află.

Are toate motivele să creadă că, la rândul lui, va trebui să spună adevărul, că nu va scăpa. Mergând spre ea, deschizând un dialog despre lăuntrul lor, şi-a dat şi consimţământul să se destăinuie şi el. Cu toate astea încă speră să amâne momentul. Consideră că nu i-a venit rândul. Totodată, presimte că zbuciumările lui nu cântăresc mult, *nu destul de mult*. Că spaimele lui sunt cu totul neînsemnate. Şi în plus s-a obişnuit de ani de zile să se ascundă. Încearcă o eschivă.

„Nu-i nimic foarte interesant de spus. Şi oare ce ar putea fi mai important decât povestea dumneavoastră?“

„Am dreptul la o pauză, nu credeţi? Iar dezechilibrul dintre noi mă stânjeneşte, înţelegeţi? Sunt gata să mă pun pe tavă, să nu vă ascund nimic, în timp ce despre dumneavoastră nu ştiu nimic. În clipa asta, pentru mine sunteţi încă un străin absolut, nu e corect.“

Imposibil să se mai ferească multă vreme. Se confruntă cu determinarea femeii, cu rugămintea ei desigur politicoasă, dar nu mai puţin imperioasă. Cum să-i refuze ceea ce îi cere? Cum să se sustragă? În orice caz, are încredere în ea. Nu are de ce să se teamă. Doar că întotdeauna i-a fost un pic mai greu să-şi scoată la iveală rănile.

Aruncă un ochi în jur, vechi reflex de bărbat studiat ori amintire şi mai veche de adolescent neliniştit. Cu toate astea, nu se ruşinează de ceea ce e, dar îi repugnă să se dea în spectacol. Îşi pleacă ochii, ca un alergător la cursa cu obstacole înainte să îşi ia elan. Când îi ridică, ea îi are pe ai săi aţintiţi asupră-i, aşteptând. Mama lui făcea la fel atunci când era obligat să mărturisească vreo prostie.

„Serios, nu-i nimic cu adevărat pasionant de aflat. Decât c-am fost fericit în Lisabona, altădată.“

Se miră el însuşi să audă fraza asta. Niciodată nu a pronunţat-o înainte, nici în tăcere, nici în durere. De fapt, niciodată nu a formulat-o. Şi-apoi, acest „altădată“ nu i se potriveşte, nu face parte din vocabularul lui. Şi totuşi fraza a ţâşnit ca o evidenţă, de parcă dintotdeauna fusese pusă acolo

şi fusese destul să o ridice de pe jos, sau de parcă i se blocase în gât şi fusese destul să o împingă afară. Măsoară adevărul absolut al frazeiăleia şi cât de bine îi rezumă întreaga existenţă.

Cât despre ea, nu poate să-şi dea seama de adevăr. Cel mai probabil ia replica drept expresia unei istoviri sau a unei cochetării. Sau poate că aşteaptă continuarea, neghicind că totul stă în aceste câteva cuvinte. Bineînţeles, îi zăreşte vălul din privire, o mică suferinţă ieşită la iveală. A auzit glasul, nu spărgându-se, mai curând stingându-se pe ultimele silabe. E impresionată de-o asemenea intrare în subiect. Oamenii rareori îşi cântăresc fericirea când trebuie să se prezinte. Rămân la lucruri banale, obişnuite. Şi-ar fi putut spune vârsta, profesia. Dar nu. Zice că a fost fericit. *Altădată*.

„Şi nu mai sunteţi?“
„Nu eşti fericit de două ori.“

Împotriva raţiunii, împotriva probabilităţilor, e convins că fiecare individ se vede atribuindu-i-se un prilej de fericire, unul singur. Pe al lui, l-a avut, l-a folosit, ba chiar l-a risipit. Acum, s-a terminat. Nu e chiar trist. Sunt atâţia care nici măcar nu îşi dau seama că prilejul acesta li se acordă într-o zi, care nici măcar nu sesizează cât li se oferă. Şi totuşi, pe ăia nu îi apucă regretul după ce au pierdut, norocoşii.

„Pe urmă, nu mai e la fel. Ai parte de bucurii, de satisfacţii, şi chiar de clipe de graţie. Râzi, eşti degajat, viaţa poate să fie dulce, clar. Însă e altceva. Nu mai e certitudinea aia.“

Ea ar vrea să nu fie de acord, să-l contrazică, să îi explice că resemnarea lui e absurdă, copilăroasă, că lucrurile nu se petrec aşa, că poţi fi fericit multă vreme şi în momente diferite ale existenţei tale, sau niciodată, că-i un poet, ori un idiot, însă cum să nu ia în seamă că la rândul ei e închistată în nefericire, că nu găseşte calea să iasă din ea, că nu concepe cum ar putea într-o zi să nu mai sufere? Într-adevăr, nu e în măsură să îl convingă să nu abandoneze orice speranţă.

Persistă în faţa ochilor lui un văl ce aruncă o tentă cenuşie, ce face verdele mai puţin strălucitor, ca şi cum ar fi diluat. E acolo un doliu după un timp binecuvântat, pe care niciodată nu îl va încheia cu totul. Există acolo o tristeţe,

greutate uşoară în comparaţie cu suferinţa ei, însă de care el nu reuşeşte să se desprindă.

Ea spune: „Cine v-a făcut fericit în Lisabona?“.

Fiindcă în mod evident despre asta e vorba. Fiindcă el rumegă o iubire pierdută. Fiindcă nu a reuşit să treacă peste o despărţire. Ea ştie mâhnirea şi dezamăgirea bărbaţilor când au fost părăsiţi. Întotdeauna a atras fiinţele rănite, a învăţat să le depisteze golul din suflet. Îi va face bine să audă o poveste de dragoste, chiar dacă terminată.

„Diego Oliveira. Aşa îl chema.“

Odată cu identitatea asta, îi revin pe loc în minte imaginile de dinainte, ale trupurilor încleştate în aşternuturi, ale trezirilor în plină după-amiază, ale bătăilor cu apă în mijlocul fântânilor, ale serilor de iulie la ora ultimelor îmbarcări pentru Cacilhas[1], ale luminilor stroboscopice de pe ringul de dans din Finalmente[2], ale strângerilor în braţe cu fiecare ocazie, ale despărţirilor mute când el trebuia să se înapoieze în Franţa, ale regăsirilor vesele într-o sală de aeroport, ale unei vieţi în doi ritmate de veniri şi plecări. Şi de asemenea telefoanele de la mare distanţă în toiul nopţii, certurile trecătoare, jurămintele veşnice, nerăbdarea şi lipsa, stringenţa momentelor petrecute împreună.

„Nici măcar n-aţi tresărit.“
„De ce-ar trebui să mă mir?“

Probabil şi pentru asta a ales-o, fără să fie complet sigur, orbeşte, dar încrezător totuşi. Presimţea că femeia aceea l-ar lua aşa cum e, fără să pună întrebări, fără să-l sâcâie cu judecăţile ei.

Totodată, o bănuieşte fără concesii, capabilă să fie tranşantă, să nu caute să-i cânte cuiva în strună, astea se potrivesc. Cu atât mai bine, lui nu-i plac decât oamenii cu care este simplu, cu care totul vine de la sine. O cercetează cu o jumătate de zâmbet, în care intră un pic de complicitate, însă fără să insiste prea tare: cu siguranţă ea nu apreciază să fii demonstrativ. Nu răspunde bunăvoinţei lui, nu i se pare că trebuie să i se mulţumească.

„Vă rog, nu-mi spuneţi c-a murit.“

Expresia afectuoasă de pe faţa lui dispare dintr-odată. Nu se aştepta la o asemenea continuare. Dintr-o replică, e trimis înapoi la gravitate, la greutatea pe care o poartă femeia. În mod vizibil, ea nu ar vrea ca ei să împărtăşească o văduvie. E conştientă de solidaritatea ce se înnoadă, dar oare pot duce cu sine, şi unul, şi celălalt, un cadavru? Au înfăţişarea unor schilozi, e dincolo de orice îndoială, totuşi nu i-ar plăcea să fie amândoi aplecaţi deasupra unui mormânt. Ori face nazuri când vine vorba să fie ajunsă din urmă în suferinţa ei.

„Nu, n-a murit. Doar a plecat."

Câteodată, ar prefera ca Diego să fie mort. E îngrozitor un asemenea gând, însă i-ar face despărţirea mai puţin dureroasă, crede el. Să îl ştie viu, deci poate îndrăgostit, poate în braţele altuia, asta îl răstigneşte. În unele seri, când chinul e prea apăsător, e mai mult decât poate îndura. Să-l ştie aproape şi totuşi inaccesibil e o tortură. Da, într-adevăr, câteodată ar prefera ca Diego să nu mai fie pe lumea asta. Dar e interzis să pronunţi cuvintele astea în faţa ei, văduva.

„Am trăit cinci ani împreună. Cinci ani din când în când, fiindcă eram de cele mai multe ori la Paris, iar el aici. Cu toate astea, câteva luni am zburat încontinuu: atunci când şi-a pierdut slujba şi a venit să se instaleze la mine, când am obţinut o misiune la Lisabona, în vacanţe. Însă în restul timpului eram despărţiţi. La început, chiar îmi plăceau kilometrii cu avionul dintre noi. Niciodată n-am crezut în cupluri, în oameni care nu se părăsesc niciodată, care fac totul împreună. Şi era bine, cu aparenţa aia de libertate. Şi nu eram ca toată lumea. Şi ne duceam lipsa, ne-o spuneam, asta înteţea dorinţa, înţelegeţi? Dar până la urmă distanţa ne-a dat gata."

Îi pare rău că a făcut pe deşteptul, că s-a crezut mai tare, că se gândise c-ar reuşi acolo unde ceilalţi eşuează. Şi de asemenea că s-a jucat cu focul, că i-a ars de jonglerii când ar fi trebuit să ţină strâns fericirea lângă el. Şi că-şi pierduse vigilenţa, că n-a observat cum între Diego şi el se deschidea o falie, lărgindu-se primejdios, că nu dăduse atenţie unor semnale de alarmă, ce i-au părut aşa de clare, odată faptul consumat. E atât de uşor să îţi laşi egoismul să câştige teren, ajunge să urmezi tendinţa naturală. Şi atât de uşor să cedezi exigenţelor de moment fără să mai deosebeşti esenţialul de mărunţiş.

„Există atâtea motive să devii orb.“

Şi în acest decalaj dintre două fiinţe, chiar şi infim, în asimetria asta, chiar şi uşoară, adăpostim dezastre.

„Când mi-am dat seama, era prea târziu. Răul fusese făcut.“

Într-o zi, a revenit la Lisabona şi celălalt nu era acolo. Iată, Diego nu-l aştepta în aeroport. Se obişnuise cu săruturile lor după ce trecea de vamă, cu întoarcerile în taxi, geamul deschis, mâna unuia aşezată pe coapsa celuilalt, adierea vântului pe chipuri, cuvintele banale amestecate cu melodii de fado ieşite dintr-un radio pârâitor. Sunase, dăduse de robot, lăsase un mesaj prefăcut furios, un pic neliniştit. De astă dată, taxiul rămăsese blocat în ambuteiaje. „Ora nepotrivită“, repeta şoferul. Însă la Lisabona întotdeauna e ora nepotrivită. Plătise în grabă, fără a cere să i se dea restul, nu ştie de ce i s-a fixat în memorie genul ăsta de amănunte. Când a intrat în apartament, nu i-a luat mult să constate că era gol. Şi-a auzit glasul răsunând prin încăperile pustii, un prenume strigat şi nici un răspuns. S-a dus să deschidă un geam, aerul s-a năpustit înăuntru, a ridicat draperia. Nu a zărit imediat plicul pus pe masa din bucătărie. Câteodată ai talentul de a nu vedea ceea ce o să te distrugă.

„Aţi observat cum seamănă toate scrisorile de despărţire? În fine, zic şi eu, habar n-am, în viaţa mea n-am primit decât una. Să spunem că, pe moment, mi s-a părut standard.“

Diego, cu frumosul lui scris îngrijit şi într-o franceză groaznică, vorbea de plictiseală, de timpul care trece şi care apasă, de întrebări ce macină, de insatisfacţia „între-vederilor“. Bineînţeles, vorbea şi despre iubire, draga de ea, de recunoştinţa pentru fericire, cuvinte siropoase. Nu vorbea de dorinţa pentru alţi băieţi, la ce bun să rănească în plus? Dar o citeai printre rânduri. Termina cu nişte scuze stângace. Termina prost.

„Stăteam în picioare în faţa mesei din bucătărie cât am citit scrisoarea. După ce am îndoit-o la loc, m-am aşezat, pentru că pur şi simplu îmi era imposibil să rămân în picioare.“

„Cunosc senzaţia.“

El o priveşte. Ca pentru a se scuza, îi spune: „Nu, la dumneavoastră a fost fără îndoială mai puternică. Mult mai puternică.“

La rândul ei, îl fixează. Îi spune foarte blând: „Ştiţi ce cred? Există grade în suferinţă, dar nu concurenţă între suferinţe. Sau, în orice caz, n-ar trebui să existe. Amărăciunea unei fetiţe pentru că tocmai a fost smuls braţul păpuşii ei e incredibil de sinceră. Cea a unei doamne bătrâne al cărei câine tocmai a murit poate va avea nevoie de luni, de ani, până să mai treacă. Cea a puştiului de şaisprezece ani care dintotdeauna a visat să devină, nu ştiu, jucător profesionist de fotbal şi căruia i se spune: «Uită, nu eşti destul de înzestrat», amărăciunea asta poate s-o târască după el toată viaţa. Şi eu? Ar trebui oare să fiu mai puţin nefericită din cauză că, în cutremurul ăsta de pământ, un bărbat şi-a pierdut nevasta şi în plus cei trei copii? S-a întâmplat, ştiţi bine. Sunt tristă pentru el, dar asta nu mă consolează, nu-mi face deloc mai suportabil chinul, absolut deloc“.

Atunci, deodată, au aceeaşi privire, aidoma, privirea părăsiţilor. Sunt cei zvârliţi în părăsire şi care încearcă să se împace cu asta, salvând aparenţele. Însă întotdeauna le vine din nou în minte, când se aşteaptă cel mai puţin şi când se lasă împinşi la confidenţe. Şi e ca în acele picturi în care corpurile sunt neclare, o senzaţie vagă. Îşi revin foarte repede, a avut însă timp fiecare să îşi dea seama de propria rătăcire, timp de asemenea să o întrevadă la celălalt. Asta-i: au înţeles de unde izvorăşte fraternitatea pe care o presimţeau între ei.

Nu se vor mai atinge de mâncarea ce s-a răcit, îşi pun jos tacâmurile în acelaşi moment, ca să arate că e timpul să se strângă masa. Reflectează la ceea ce a fost împărtăşit, la ceea ce se termină, la ceea ce începe. Îşi zâmbesc vag.

1. Localitate situată pe malul sudic al fluviului Tajo, care o desparte de Lisabona.

2. Club gay din capitala Portugaliei.

Dacă s-ar hotărî să se detaşeze, chiar şi pentru o clipă, ar descoperi negreşit mozaicurile fine puse pe pereţi, formele albastre de pe porţelanul cioplit, geamurile protejate de feronerie, pătratele opace care îi separă de stradă. Şi uşile grele din lemn oare de când datează? Numai că ei trec cu vederea ceea ce îi înconjoară, uită de acest loc, precum şi de oraşul care vibrează, acolo, chiar dincolo de pereţi. S-au retras în trista litanie a propriilor amintiri.

Ea rezumă: „Aşadar, asta avem în comun, un dispărut“.

Chiar dacă i-a ascultat raţionamentul, el încă urmăreşte s-o facă să încuviinţeze că singurătatea lor nu-i comparabilă, că moartea depăşeşte neapărat ruptura amoroasă, că nu pui pe acelaşi plan un soţ luat de un cataclism şi un amant care-şi ia tălpăşiţa. Din politeţe, el ar trebui deci să admită o formă de înfrângere dacă s-ar da o luptă între suferinţe. Cu toate astea, acceptă să i se alăture. Un dispărut e un dispărut. Puţin contează circumstanţele dispariţiei. În final, ceea ce contează e că eşti singur, îngrozitor de singur. Desperecheat. Neajutorat.

Ea continuă fără întrerupere: „Zic: *dispărut*. Nu zic: mort. Însă nu doar pentru că Diego al dumneavoastră e încă în viaţă. Ci şi pentru că nu reuşesc să mă gândesc la soţul meu ca la cineva mort“.

Din nou ţine să vorbească despre el, soţul luat de tsunami. Nu se poate abţine. A ascultat ce îi povestea Mathieu, atentă la amărăciunea lui, sensibilă la sinceritatea lui, dar de-acum iarăşi e rândul ei. Şi mai întâi fiindcă şi-a dat seama că nu mărturisise aproape nimic despre bărbatul ei. A realizat în timp ce Mathieu îşi descria atât de palpabil iubitul. Ea n-a vorbit decât despre evenimente, despre împrejurări, despre întâmplări. În plus, i se pare o nebunie să se limiteze la fapte, asta fie o distrage de la ceea ce contează, fie o linişteşte, fie îi îngăduie să nu se deschidă cu totul. Însă de ce ar trebui să se ferească? De ce ar fi nevoie să se cenzureze în faţa lui? Mai bine să-şi dea frâu liber.

„Multă vreme, Vincent a fost dat dispărut. Până atunci, întotdeauna considerasem expresia asta frumoasă, un pic romantică. Nu sunteţi de acord? Cu toate astea, când te gândeşti la ea, când te opreşti asupra ei, se dovedeşte atât de înspăimântătoare. Cu expresia asta, eşti în noapte şi, în ciuda tuturor lucrurilor, speri să revezi într-o zi lumina. Sau, dacă preferaţi, ai fost atras în abisuri marine, adâncimile alea întunecate, ştiţi, şi habar nu ai dacă vei urca înapoi la suprafaţă. Cu fiecare secundă care trece, respiri mai puţin bine. Dar încă respiri.“

Trebuie aproape să-ţi fi pierdut vederea, să fi fost învelit în acea opacitate, să nu mai fixezi decât o licărire foarte slabă, acolo sus, aşa de departe, scânteierea de afară, ca să înţelegi asemenea cuvinte. Trebuie să te fi scufundat pentru a înţelege ce înseamnă să nu poţi respira, să nu ai timp. Apele furioase nu i-au luat învelişul, cum s-a întâmplat cu soţul ei, dar e convinsă că a trecut şi ea prin experienţa scufundării. Nu ai neapărat nevoie de apă ca să te îneci.

„Am oscilat mult timp între indicativ prezent şi trecut când vorbeam despre el. De cele mai multe ori mă foloseam de prezent. De fiecare dată când îmi venea pe buze trecutul, mă corectam imediat. Nu voiam să las cale liberă resemnării. Să abdic.“

În privirile celorlalţi, îşi vedea eroarea din folosirea timpului. Nu făceau observaţii, însă vigilenţa apărea brusc pe chipurile lor. Unii se întristau pentru că trecutul conferea absenţei o realitate, o materialitate. Alţii erau uşuraţi, constatând că prietena lor înaintează pe drumul vindecării, căci înceta în sfârşit să lupte împotriva evidenţei. Şi, de cum se corecta, de cum trecea din nou la prezent, erau un pic mai copleşiţi, atât cei întristaţi, cât şi cei uşuraţi. Continuau să nu spună nimic, la ce bun?

„Să vorbesc despre el la prezent însemna să-l pun încă în rândul celor vii. Şi dacă era viu, atunci nu eram moartă de-a binelea.“

S-a agăţat de ce a putut, n-a prea avut de ales. S-a agăţat de detalii, de conjugare, pentru a nu rătăci punctul minuscul de lumină de la suprafaţă.

Ceea ce uimeşte e că nu plânge niciodată. Nu hohoteşte. Nu are lacrimi în vârful genelor. Se exprimă, cu ochii uscaţi,

fără să se lase condusă de amărăciune şi fără să aştepte compasiune. Înţelege ca lucrurile să fie zise, fără indulgenţă, cu onestitate. Pe Mathieu asta îl impresionează. El, unul, face eforturi să nu cedeze. N-ar trebui să se mire: fragilitatea e de partea bărbaţilor. Aproape întotdeauna.

Ea spune: „Aţi făcut ca mine? N-aţi fost în stare să renunţaţi la speranţă?“.

Teribil lucru speranţa. E adevărat, te menţine în viaţă. Dar te şi roade, te ciunteşte, e corozivă speranţa asta. „Ca un val ce revine fără-ncetare“, ce se izbeşte de stâncă şi se retrage. A recurs spontan la metafore maritime. Bănuieşte că obsesia apei n-o s-o mai părăsească.

El spune: „Bineînţeles că nu am fost în stare. Nu renunţi niciodată cu adevărat, ai nevoie să crezi că nu-i totul pierdut, te prinzi de un fir, chiar şi cel mai subţire, chiar şi cel mai fragil. Îţi repeţi că până la urmă celălalt se va întoarce. Îl aştepţi. Te deteşti pentru că aştepţi, dar aşteptarea e mai puţin penibilă decât abandonul, decât resemnarea totală. Iată: aştepţi pe cineva care nu o să se întoarcă“.

Şi el poate vorbi despre orele încete scurse în claustrarea camerelor, în liniştea apartamentelor. Despre gândurile pe care alegea să şi le ivească în minte, prăbuşit pe o canapea sau în clipa când se culca, regăsiri pe care le punea în scenă în capul lui: uneori se arăta distant, să nu-i acorde celuilalt o victorie prea rapidă; cel mai adesea, îşi deschidea braţele de la prima privire, ceda pe loc dorinţei unor îmbrăţişări.

Cât despre ea, s-a mulţumit să îşi imagineze într-o zi un telefon. Cei de la Quai d’Orsay. Celula de criză. O voce neutră, administrativă, ce ar fi anunţat-o: „Am dat de urma soţului dumneavoastră“. Cam cum te sună într-o dimineaţă serviciul de obiecte găsite, să te anunţe că s-a recuperat portofelul ce ţi se furase cu câteva luni în urmă. Nu şi-a făcut vise măreţe. N-avea mijloacele.

Să nu îţi pierzi credinţa. Să îţi păstrezi încrederea, împotriva evidenţei. Să întreţii aspiraţia asta nesăbuită. Să trăieşti în expectativă înseamnă, la urma urmelor, să mai trăieşti.

Ea spune: „Cu toate astea, nu ştiu ce anume m-a lipsit de somn: speranţa sau absenţa“.

Căci aproape că a încetat să doarmă noaptea. Se culca devreme totuşi, la capătul unor zile pe care avea grijă să le umple exagerat, după ce aduna oboseală. Dar somnul nu venea. De fiecare dată când credea că se apropie, fugea. Veghile îi erau pline cu imagini, de care nu scăpa, care o năpădeau.

Se chinuia să cheme înapoi vremurile fericite, vremurile dinaintea catastrofei. Revedea plimbări cu bicicleta la ţară duminica, mese între prieteni, cozi de aşteptare la cinema, seri mute şi blânde, mic dejunuri înfulecate în mare grabă, câte-un la revedere din spatele geamului de taxi, zile însorite în ţări străine, era duios şi crud. Însă dispăreau toate, măturate de secvenţa reconstituită a cataclismului. De o reprezentare insuportabilă, mai ales: trupul lui Vincent, purtat de apele negre, urmând să se izbească de pilonul vreunui imobil pe jumătate distrus. Atunci, bineînţeles, somnu-i pierea.

Totuşi, a încercat de toate. A cumpărat un pat nou, socotind că nu se mai cade să se culce în cel pe care îl împărţise cu bărbatul ei. În zadar. S-a îndopat cu somnifere, farmacista era înţelegătoare, i le elibera fără prescripţie. Nu au avut efect, le rezista.

De fapt, nu reuşea să adoarmă decât la ultimele ceasuri din noapte, chiar înainte de ivirea zorilor. Destul de repede, a început să semene cu o fantomă, să stârnească frică. Te înfiorau paloarea ei cadaverică, cearcănele din jurul ochilor şi lâncezeala din toată fiinţa. Nu căuta să mascheze absolut nimic, se arăta aşa cum era. La ce bun să trişeze? Nici măcar pentru a le face pe plac celorlalţi.

A început şi să mănânce mai puţin. În unele zile, nu se hrănea. Nu prea simţea nevoia. Pe de altă parte, în zilele acelea ar fi vomat tot, e convinsă. Sau nu se gândea deloc să dejuneze, să cineze, îi ieşise din minte. Dintr-odată a slăbit, a slăbit mult, şi împuţinarea asta a provocat, de asemenea, frică, a neliniştit. Oamenii nu se deschideau în faţa ei, nu îndrăzneau, şi totuşi nu vedeau decât o femeie care se ofileşte, care se stinge, care abandonează. O femeie aflată în pericol pe care nici unul nu se încumeta să o ajute, pentru că avea acea duritate din priviri, ce te ţinea la distanţă.

„M-am obişnuit să mă descurc cu foarte puţin. Vreau să spun: foarte puţin somn, foarte puţină mâncare. Corpul meu s-a adaptat. Face miracole, corpul, când refuză să moară.“

Brusc, el dă un nume, o explicaţie feţei osoase, extremei fineţi a trăsăturilor, acordă pentru întâia oară atenţie omoplaţilor ieşiţi sub imprimeul rochiei lejere, pieptului scobit, braţelor de care atârnă bucăţi de carne. Îşi reproşează că nu e mai vigilent în ce priveşte înfăţişarea femeilor, confundând o carcasă bolnavă cu un înveliş plăpând. Îşi aduce însă aminte că şi din acest motiv s-a îndreptat către ea: fragilitatea, istovirea ei. De acum înainte, altceva nu mai vede.

Oare în asemenea hal arată a lipsiţi, a hămesiţi, încât să li se-aducă, tocmai în clipa asta, meniul cu deserturi? Ea aude expresia *um bolo doce*[1]. Resping propunerea dintr-o mişcare simultană a capului. Zâmbesc de sincronizarea lor. Zâmbesc şi de coincidenţă. Comandă într-un glas o cafea. Ea poate să bea cafea la orice oră, ştie că nu va dormi.

Rămân tăcuţi după ultimele cuvinte rostite de ea, la „corpul ce refuză să moară“. Aşteaptă cafeaua promisă. Ea frământă nişte miez de pâine sub deget, cu ochii ţintă la faţa de masă. Se preface că îşi plimbă, foarte încet, privirea de jur-împrejurul sălii. Tânărul elegant aşezat într-un colţ, care zăbovise cu ochii asupra lor în timp ce se-ndreptau spre masă, s-a volatilizat. O fi mers să se topească în noaptea Lisabonei, în căutare de muzică electronică sau de plăceri uşoare? Ori pur şi simplu s-a înapoiat în camera lui de hotel, om de afaceri epuizat de călătoriile neîncetate? Mathieu se amuză de mult inventând vieţi pentru fiinţele cu care doar i se încrucişează drumul.

Chelnerul le pune ceştile în faţă. Ei le iau în mână imediat, închistaţi şi acum în muţenie. Beau la fel, repede. Nu există totuşi precipitare în gestul lor, numai un obicei vechi. Ţi-i închipui cu uşurinţă pe terasele bistrourilor pariziene: sunt genul care dau gata o ceaşcă frunzărind ziarele şi apoi pleacă. Cu toate astea, încovoindu-i puţin, timpul i-a învăţat încetineala. Se pare că unele manii îi rezistă.

„Mi-ar plăcea mult să ne continuăm conversaţia, dar nu mă mai simt în stare. Vă supăraţi dacă ne întoarcem?“

„Nu, înţeleg foarte bine. Vă însoţesc înapoi.“

Se ridică. Mathieu se ocupă de achitarea notei în timp ce Hélène îşi pune pe umeri un pulover fin de lână, temându-se

de răcoarea imprevizibilă a nopţilor. Ies din restaurant, strigă după un taxi, intră în el fără să schimbe o vorbă. Nu există stânjeneală între ei. Sunt plini de mărturisirile lor triste fără să se simtă totuşi copleşiţi. Ba chiar dimpotrivă: ai spune că simt un soi de alinare, colorată de oboseală.

Ajunşi la hotel, împing canaturile uşii turnante şi stau acolo, în hol, faţă către faţă, el încurcat de corpul lui, ea, vizibil frântă.

„Şi dumneavoastră în ce loc imposibil o să vă sfârşiţi noaptea?“

„Voi merge unde mă poartă dispoziţia, ca de obicei. Nu prea aleg lucrurile astea. Mă încred în hazard.“

Ea îi zâmbeşte şi se despart. El ar vrea să o îmbrăţişeze, însă e curios de reţinut. Elanul i se frânge deodată. Ea însăşi a avut o clipă de ezitare când l-a văzut apropiindu-se, şi în cele din urmă i-a întors spatele pentru a se îndrepta spre lifturi. E momentul pe care îl alege el ca să îi adreseze o ultimă dată.

„Ne vedem mâine.“

„Da, ar fi frumos să mergem la plimbare. Îmi veţi arăta Lisabona, dumneavoastră care o cunoaşteţi.“

De abia şi-a întors capul să îi răspundă, şi uşa liftului i se închide în faţă. El îi păstrează imaginea profilului, a dispariţiei. Rămâne câteva secunde în picioare în mijlocul holului şi într-un final iese din nou. Se duce să întâlnească fauna trotuarelor, are chef de fete lascive sau de băieţi focoşi, la colţuri de străduţe.

1. Literal, o prăjitură dulce (port.).

A doua zi, un soare imens, o căldură strivitoare. Ar fi putut renunţa la expediţia lor, i-a propus el în ultimul moment, cu toate astea ea a ţinut să iasă, „fiindcă aşa hotărâserăm“.

Ea spune: „Aşadar nu plouă niciodată în oraşul ăsta?“.

Nu, niciodată, e soare tot timpul, violent, brutal. Verile sunt de nesuportat. Dacă vrei precipitaţii, trebuie să vii doar iarna, oraşul e cenuşiu, umed, aproape de neimaginat. Odată întoarsă primăvara, în ciuda prezenţei mării, în ciuda vântului de pe coaste, termometrul urcă primejdios şi e o uscăciune deznădăjduitoare. E ca o calamitate africană ce s-ar fi abătut asupra străzilor, peste acoperişuri.

Merg încet până la Praça do Comércio[1]. S-a prins de braţul lui, el a lăsat-o de parcă ar fi vorba de un gest natural. Zăbovesc pe frumoasa esplanadă unde se afla odinioară Paço da Ribeira[2].

„Ştiţi că palatul s-a prăbuşit la un cutremur de pământ, prin 1755 dacă memoria nu mă înşală? Vedeţi, eu, care niciodată n-am venit până aici, ştiu lucrul ăsta. Se pare că sunt imbatabilă în seisme.“

Rosteşte cuvintele cu o uşoară ironie, de abia voalată de brusca ridicare a vocii pe ultimele silabe. El o scrutează, fără să ştie dacă trebuie să zâmbească ori să insiste ori să se comporte ca şi cum nu ar fi auzit nimic. Nu îi distinge ochii, la adăpostul în spatele unor ochelari negri. Femeia se apără de soare, se apără de iscodiri incomode. Îşi continuă laolaltă plimbarea.

Piaţa se deschide în faţa fluviului Tajo şi dă în oraşul de jos. În general, Mathieu nu se dă în vânt după spaţiile prea mari, prea deschise, le preferă străduţele, fundăturile, dar de aici priveliştea îi place mult. A crezut că Hélène îi va împărtăşi gustul. Ea însă nu spune nimic. E femeia imbatabilă în faţa seismelor.

El îi propune ca, urmând Rua da Prata, luând-o apoi pe Rua da Palma, să se îndrepte spre Largo do Martim Moniz, de unde pleacă linia de tramvai 28.

„O să vedeţi, e o linie ce străbate colinele, mereu numai urcuşuri şi coborâşuri. Şi o să fim la adăpost, deci la umbră. O să avem până şi un pic de aer prin geamurile deschise.“

Aşteptând, ea l-a prins iar de braţ, îi cere să o conducă, îl însoţeşte pe arterele capitalei. Nu dă atenţie vitrinelor magazinelor, nici fluxului dezordonat al circulaţiei maşinilor, nici concertului claxoanelor. Are grijă doar să evite trecătorii ce umblă în sens contrar faţă de ei pe trotuarele scânteietoare. Nu se interesează de chipurile întunecate şi frumoase cu care se încrucişează. Ar aprecia ca vacarmul să mai scadă puţin, dar nu o dă pe faţă. S-a retras în gândurile ei, se ţine strâns de braţul însoţitorului.

Cât despre el, presupune că par nişte îndrăgostiţi, că poate sunt luaţi drept cuplu, şi asta nu-l jenează, mai puţin atunci când un tânăr îl fixează de departe, încetineşte pasul în timp ce se apropie, îi aruncă o privire în clipa în care îl depăşeşte. Atunci ar vrea să se poată desprinde de acest corp care-l încurcă şi oferă despre el o imagine falsificată, care-l privează de o întâlnire, totuşi disconfortul i se risipeşte imediat, dorinţa i se potoleşte şi strânge braţul ei de talie pentru a simţi mai bine prezenţa femeii. Umblă împreună prin soare.

Când se apropie de locul unde opreşte 28, el se încumetă să îi pună o întrebare ce îi dă târcoale de când şi-au început hoinăreala: „Scuze dacă e deplasat ce-o să vă spun, dar sigur aţi remarcat că, la fel ca San Francisco, Lisabona are străzi în pantă şi tramvaie colorate! Şi chiar un pod suspendat, inspirat de Bay Bridge!“.

Ea i-o întoarce: „Credeţi c-o fi vorbit inconştientul meu?“.

Şi zâmbeşte, pentru a-i da de înţeles că ea, una, nu prea crede.

Când îşi face apariţia cu un scârţâit strident, eléctrico e plin ochi de turişti, înarmaţi cu aparate foto şi telefoane mobile, îmbrăcaţi în tricouri largi pe care stă înscris *Lisboa*, vorbind tare, asudând mult. Cu toate astea, urcă şi ei. El i-a promis privelişti deschise, cartiere legendare, un traseu sinuos, accidentat. Ea îl urmează. E copleşită de căldură, de

agitaţie, de promiscuitate, însă dacă se gândeşte, retragerea în holul cu aer condiţionat al unui palat până la urmă nu prea i-ar surâde.

Sfârşeşte prin a accepta îmbrâncelile, sudoarea de pe frunţi, nodul din stomac la viraje. Consimte la ceva de care fuge de obicei, fiindcă e cu el, fiindcă e distrasă de nemişcare, fiindcă reperele îi sunt date peste cap. Aşa stând lucrurile, îi şopteşte la ureche că ar prefera să coboare înainte de cimitir. Nu are chef de pietre funerare. Ţâşnesc din tramvai cu o staţie înainte de capătul liniei şi convin să se înapoieze la hotel pe jos, îi aşteaptă drum lung.

„Nu mi-aţi spus, cum v-aţi terminat noaptea?“
„Chiar vă interesează?“

Încearcă o dată în plus să se sustragă întrebărilor ei. Nu-i sigur că relatarea rătăcirilor lui nocturne ar fi nimerită. Nu se ruşinează de ceea ce devine când ziua îşi pierde culorile, iar lumina lampadarelor cade pe trupuri tinere şi ameţite sau când cea din discoteci împuşcă busturi goale. Pur şi simplu, o ghiceşte foarte îndepărtată de realităţile acelea, se teme că ar deruta-o puţin, îl dezgustă ideea să sape o groapă între ei.

„Ştiţi, v-am văzut întorcându-vă într-o zi, dimineaţa devreme. De-abia se făcuse şapte, mă trezisem de mult, v-am povestit că mă chinuie insomniile, eram singură în sala pentru micul dejun şi aţi străbătut holul. Se vedea că v-aţi făcut de cap toată noaptea. Aveaţi părul în dezordine, hainele vă erau şifonate şi păreaţi matolit bine. Împreună cu dumneavoastră era un băiat, pe la douăzeci de ani, poate mai puţin, vizibil beat şi el, vesel. Şi aveaţi un fel de a vă ţine unul de altul, de a vă susţine, care nu era gestul unor amici, ci mai degrabă al amanţilor noi-nouţi. M-am gândit că v-aţi petrecut noaptea cu el şi că îl aduceaţi în cameră. Nu mă luaţi de mironosiţă.“

Ea i-a urmărit înşiruirea gândurilor. Îi ghiceşte reticenţele, judecându-le puerile. Drept cine o ia? O văduvă amărâtă, incapabilă să se apropie de cei care se distrează? O burgheză mărginită, pe care senzualitatea ar putea-o şoca? O femeie ignorantă, pentru că era măritată de prea multă vreme? Poate că o fi toate astea, în fond. Însă ea se consideră la fel de mult o fiinţă ageră, care percepe freamătele, convulsiile, pulsiunile. Ştie cum se sting naufragiaţii, de îndată ce le lipseşte dragostea.

„Da, a fost un băiat, şi azi-noapte. Încă unul. Luis. Uneori nu le ştiu nici măcar prenumele.“

Mereu aceeaşi poveste. Mereu. Priviri ce se agaţă în penumbră. Trupuri ce se alătură. Cuvinte urlate în ureche pe muzica prea tare sau susurate atunci când întâlnirea se petrece la colţul unei străzi. O complicitate rapidă, fiecare ştie ce aşteaptă de la celălalt. Mâini puse pe şolduri. Săruturi carnivore. Corpuri apăsate unul în celălalt. O rătăcire în doi, în noaptea Lisabonei. Beţii. Beri pe terasele cafenelelor deschise până târziu. Ginuri la tejghelele cluburilor. Ţigări pe care le aprinzi de la buzele celuilalt. Râsete prelungite. Tăceri interminabile. Ocheade aruncate în jur. Alte săruturi, fiindcă trebuie să îţi treci timpul cu ceva. Şi apoi întoarceri clătinându-te în lumina firavă a zorilor. Uşa camerei împinsă, patul în care te arunci, carnea pe care pui stăpânire, penisul ce se umflă în gură, mişcarea lentă ori sacadată a şoldurilor peste fese, sperma pe aşternuturi răcindu-se repede. Şi în sfârşit somnul, oboseala ce câştigă partida. Iar la trezire, un pic de stânjeneală, o greutate în a se atinge, în a schimba o vorbă, în a privi în ochi. Saluturi de la revedere grăbite. Numere de telefon mâzgălite pe bucăţele de hârtie, aruncate la gunoi odată uşa închisă. Un chip lamentabil în oglindă. Rareori remuşcări. Şi o nouă zi de omorât înaintea nopţii. Mereu aceeaşi poveste. Mereu.

„Câteodată, e o fată. Dar şi atunci, neapărat, o necunoscută.“

Da, se întâmplă şi aşa. Îi vine de departe. Aşa a început. I-a rămas. Din când în când, se întoarce acolo. E plăcut. Altfel. Îi plac şoldurile înguste, pielea fină, sânii plini, ţipetele stinse din timpul înlănţuirilor, abandonul acela. De fapt, singurul lucru de care se teme e să nu se ataşeze. Cel puţin băieţii nu se îndrăgostesc niciodată, nu au sentimente, nu aşteaptă nimic, sunt delicios de infideli. Fetele rămân câteodată acolo, cu capul pe pieptul lui, şi-l mângâie pe burtă, asta îl sperie. În astfel de cazuri, el îşi retrage mâna de pe rotunjimea umărului, caută să se desprindă, o şterge sub duş, ele înţeleg. Cu toate astea, ar putea spune ce culoare au ochii fetelor. Cu băieţii nu are genul ăsta de amintiri.

„Însă se pare că trebuie să fie tineri…“

Da, e mai bine, trupurile uscăţive, numai nerv, care n-au fost însă călite, lucrate, pentru că tinereţea e tocmai uşurătatea aceea, frumuseţea fără eforturi, insolenţa. Şi pe urmă înseamnă nopţi albe, epuizarea ce te abrutizează mai tare ca o beţie, mai tare decât vinul dat pe gât. Şi nepăsarea, ideea că nimic nu-i important, că totul e posibil.

„Ei sunt ceea ce am pierdut. Ceea ce n-am nici o şansă să regăsesc."

Amantele lui, amanţii lui, o ştie, îl privesc cu un pic de dispreţ, cu un pic de suficienţă. Se miră câteodată de energia lui, dar sunt convinşi că străluceşte cu ultimele văpăi, şi nu se înşală. Discută cu el, ceea ce nu prea le stă în obicei, să vorbeşti e o manie bătrânească, îi amuză să se preteze jocului, dar se istovesc repede. Preferă delăsarea, cuvintele prinse din zbor, fără consistenţă, nu cred în nici un jurământ, în nici o promisiune, nici la capitolul ăsta nu se înşeală. Cât despre el, îi priveşte lung şi le zâmbeşte, le zâmbeşte dureros. Îi sărută şi asta şterge zâmbetul, durerea.

„Nu vi se par goale toate lucrurile astea? Zadarnice?"
„Ba da, bineînţeles."

Nu îşi face iluzii. E perfect conştient că îşi pierde vremea cu oameni neinteresanţi, care nu îi aduc nimic altceva decât o plăcere facilă, rapidă, cărora nu le oferă nimic, doar o strânsoare în plus într-o noapte interminabilă. Nu se ruşinează, nu mai are energia să o facă. Sau nevoia. Recunoaşte că toate aceste piei mângâiate în umbră nu îi vindecă nici una dintre nevroze, că toate aceste clipe trecătoare nu răspund la nici una din întrebările lui, că toate aceste rătăciri nocturne pline de bere şi muzică nu îi vor reda fericirea dinainte şi nu îi vor aduce nimic în schimb. Dar încă le preferă vidului absenţei, şi arsurii căutării. Fuga asta înainte nu îl salvează de nimic, însă îl ajută să parcurgă zilele aşteptând să îi fie mai bine. Îl doare în cot că e compătimit sau că-i considerat ca un tip în derivă. A învăţat să se detaşeze de privirea celorlalţi.

Ea pune punctul pe i: „Nu sunteţi fericit, e dincolo de orice îndoială, dar cel puţin vibraţi încă sub piele, măcar atât".

Şi dacă o alesese tocmai pentru asta? Fiindcă e şi mai moartă decât el, pe dinăuntru. Fiindcă e şi mai resemnată.

Şi de asemenea pentru că nu îl judecă. Da, lucrul ăsta e foarte limpede: ea îi vede rătăcirea mohorâtă, şi totuşi nu s-ar gândi să i-o reproşeze. Şi nu doar fiindcă nu îl cunoaşte îndeajuns. Îl înţelege, crede el, şi primeşte informaţiile pe care i le oferă fără grija de a le trece prin sita unei morale oarecare. Ea n-are păreri despre alegerile lui. Sau are de furcă destul cu propriile ei necazuri.

Continuă să umble prin soare, în căldura chinuitoare. Merg umăr la umăr, fără să-şi arunce vreo privire, mulţumindu-se să fixeze un punct nedesluşit din faţa lor, sau observând pe furiş cum îşi ia zborul un porumbel, vocea tunătoare a unui vânzător ambulant, legănarea unui tramvai, stropii de apă dintr-o fântână unde se zbenguie nişte copii, roşul aprins dintr-un galantar, ştirile zilei agăţate pe taraba unui chioşc. Nesmintit, se întorc la punctul nedesluşit, se pierd în vag, redevin distraşi, neatenţi la lumea ce îi înconjoară, concentraţi numai asupra cuvintelor celuilalt, ocupaţi cu nişte chestiuni ce şi-au pierdut curiozitatea nesănătoasă, cu răspunsuri ce nu mai caută nici un efect.

Fără să trebuiască să se întoarcă înspre el, ea nu întârzie să remarce ocheadele insistente pe care i le adresează însoţitorului ei băieţi stând pe loc ori tinere grăbite. Şi ghiceşte, fără să îl măsoare, că şi el îi remarcă şi nu rămâne indiferent. Ea ştie că asta are a face cu frumuseţea lui, cu nonşalanţa şi eleganţa lui, care o uimiseră de la prima lor întâlnire. Are şarmul dezabuzat al bărbaţilor de treizeci de ani, figuri ce se plimbă şi veghează, fără să o mărturisească vreodată, la propria înfăţişare, vrând cu tot dinadinsul să se creadă că nu se îngrijesc deloc de ei. Ea nu atrage atenţia, îşi dă seama, privirile alunecă peste ea. Şi dacă vreunii se opresc la faţa ei, se întâmplă pentru că i-au dibuit tristeţea, sentimentul de părăsire ce emană din ea, care mereu îi sperie un pic.

Ea murmură: „Nu era rău ăla“.

Nu ar şti să îi spună originea. Niciodată nu a fost foarte pricepută să stabilească diferenţe, să deosebească fizionomiile, lucrurile astea nu au interesat-o niciodată. Metis, probabil. Dacă nu cumva nu vine de pe cealaltă coastă a mării. Are acea întunecime a privirii, podul nasului despărţind faţa în două părţi absolut egale, buzele cărnoase, obrajii năpădiţi de barbă de o zi, douăzeci şi cinci de ani

poate. L-a privit lung pe Mathieu, cu un aer ce nu lăsă nici un loc de îndoială. Şi Mathieu a făcut la fel. Ea nu ştie care dintre ei doi a început. A fost ceva foarte scurt, chestiune de câteva clipe, dar acea brutalitate a dorinţei a marcat-o.

„Deloc rău. Sărută foarte bine."

Într-o fracţiune de secundă, ea se gândeşte la lumile din care e exclusă, la ce se urzeşte în afara ei, la inimile care palpită când a ei şi-a încetinit periculos cursa, la viaţa ce continuă în timp ce ea s-a aşezat pe marginea drumului, la fiinţele care se caută şi se găsesc, în vreme ce ea se vede amputată de singurul om care a contat în existenţa ei. Şi lucrul ăsta îi face rău.

Da, lucrul ăsta e ca o rană. Ca o gelozie. Se enervează uşor de-acum – şi totuşi n-ar catadicsi s-o recunoască – atunci când devine conştientă că unii se scot mai bine decât ea, chiar dacă nu o datorează decât unor improvizaţii. Câteodată i-ar plăcea şi ei să cedeze uşurătăţii. I-ar plăcea mai ales să atragă privirile, chiar dacă le-ar respinge. Să se vadă propunându-i-se să intre în horă, chiar dacă ar refuza.

„În cât timp ajungem la hotel?"
„Aproape am ajuns."

Ea îşi doreşte că ieşirea lor să se termine de-acum. E obosită de la drum, de la căldură, de la cerul prea albastru, de la aerul care-i lipseşte. Are nevoie de răcoare, chiar şi artificială, chiar şi climatizată, şi de odihnă, fotoliile adânci de la hotel vor rezolva problema foarte bine. Ar vrea să fie singură, să scape de braţul ăsta care o sprijină ca pe o handicapată, ca pe o bătrână, să recadă în izolarea ce-i convine. Urăşte mersul la pas, nu mai schimbă între ei o vorbă.

În hol, ticsit de vizitatorii din timpul zilei, plin până la refuz de baletul celor care sosesc ori pleacă, e ora nepotrivită. Domneşte o hărmălaie care îi deranjează numaidecât. Un haos, bruscheţea celor nerăbdători, protestele celor epuizaţi, afectarea celor care achită şi se indignează că trebuie să stea la coadă. Ea visase calmul; e ratat. Se despart brusc, în grabă, ca să scape din acest puseu de febră. Sunt stângaci, ea lasă capul în jos, nu îşi fixează o nouă întâlnire. Ea se năpusteşte într-un lift ce dă pe dinafară de geamantane, el rămâne în urmă, încremenit în toiul agitaţiei.

Se întreabă dacă vorbele lui au jignit-o. Poate c-ar fi trebuit să fie mai puţin explicit. Ce trebuinţă avea să-şi povestească escapadele băieţeşti? În fond, ea a pus întrebări, el s-a mulţumit să îi răspundă, a încercat mult să reziste, dar la urma urmelor nu-i place să mintă. Iar minciuna cere prea mari eforturi. Sau poate c-a rănit-o modul în care şi-a găsit el să îşi „înece amarul“. Ea îl spera pesemne aureolat cu eleganţa văduvilor şi îl descoperă dedându-se plăcerilor celor slabi. Nu regretă nimic. A depăşit vârsta când se arăta altfel decât e.

1. Piaţa Comerţului, considerată centrul capitalei portugheze.

2. Fosta reşedinţă regală.

Ea a ales să nu iasă din cameră, a tras obloanele, s-a protejat de lumea de afară, de rumorile ei, de luminozitatea-i corozivă. E lungită pe pat, în semiîntuneric, întinsă pe spate, cu picioarele lipite, cu mâinile pe burtă, seamănă cu un gisant, oare e altceva? Rămâne aşa ceasuri întregi, fără să mai ştie în realitate de ea, fără să găsească somnul, nici măcar odihna. Orele trec, în poziţia asta de cadavru. Nu ar putea măsura timpul scurs, n-a numărat, izgoneşte unul câte unul gândurile ce o asaltează, în încercarea de-a pătrunde într-un soi de vid, însă veşnic revin aceleaşi obsesii. La un moment dat, o menajeră bate la uşă. În lipsă de răspuns, intră în cameră. Atunci când Hélène, smulsă din reveriile ei, o zăreşte înaintând prin încăpere, observându-i surprinderea, o expediază fără menajamente, aproape fără o vorbă, cu un gest de exasperare. Ulterior, îşi regretă asprimea, dar e prea târziu. Redevine efigia funerară, cea aproape-moartă.

Afară negreşit e încă vară, un oraş albastru, tot albastrul ăsta, umbra prea rară de sub arcadele din Piaţa Comerţului, paşii extenuaţi ai turiştilor, însă pe ea o lasă rece. Însoţeşte în linişte scurgerea orelor.

Şi dintr-odată, fără ca nimic să-i fi îngăduit să o prevadă, se ridică, năpădită de o nevoie imperioasă, ori de o urgenţă. Pune mâna pe receptorul telefonului şi formează numărul camerei lui Mathieu. E convinsă că nu va răspunde. Şi-l închipuie rătăcind pe străzi, fără un scop precis, şi oprindu-se pe terasele cafenelelor să mănânce o îngheţată, să citească ziarele franţuzeşti din ajun. Sau cu tălpile goale cufundate în nisip, cu pantalonii suflecaţi până la genunchi, pe o plajă nu departe de Cacilhas, şi contemplând neglijent tipi tineri jucându-se cu mingea ori bălăcindu-se în valuri. Sau încă umblând fără ţintă de-a lungul fluviului Tajo, în apropierea portului, pentru a zări cargourile ce acostează, velierele care îşi întretaie drumurile în larg. Se pregăteşte să îi lase un mesaj, să îşi exprime dorinţa să-l revadă, dacă are timp, dacă vrea. Îi va propune o întâlnire, îi va indica o oră să o sune, îi va lăsa posibilitatea să refuze invitaţia. Va pune jos receptorul, se va întoarce să se întindă în linişte. Dar el ridică la primul ţârâit. E derutată, îşi caută cuvintele. Era pregătită

să inventeze câteva fraze, să închidă şi să aştepte. Nu să înceapă o conversaţie.

„Nu credeam că sunteţi acolo.“

Se bâlbâie. Cu toate astea ştie perfect ce vrea să spună. Are *nevoie* de bărbatul ăsta, nevoie de prezenţa lui, nevoie să-i vorbească. Ar fi de ajuns un pic de curaj să i-o mărturisească. Sau pur şi simplu să renunţe la convenţii. Sau chiar să se lase purtată de val, să înceteze cu acest joculeţ al aparenţelor. El îi bagă de seamă mirarea, neîndemânarea.

O salvează: „Speram c-o să sunaţi“.

Nu a ieşit din cameră nici el. A rezistat chemării oraşului, s-a mulţumit să se joace cu telecomanda aşa cum fac copiii, trecând de la un canal la altul, neoprindu-se pe nici unul, prinzând fără să le acorde cu adevărat vreo atenţie frânturi de fraze, exclamaţii în portugheză, în spaniolă, în germană. S-a aşezat la birou, a scos din clasorul drăguţ din piele neagră nişte foi cu antetul hotelului, a încercat să compună o scrisoare, într-un final a renunţat. Ce să scrie şi cui? S-a dus să îşi contemple chipul în oglinda din baie, cearcănele de sub ochi, o barbă care creşte, o piele urâtă. Din nou, a renunţat, l-ar fi costat prea multe eforturi să se ocupe de faţa aceea. Aşa stând lucrurile, s-a întrebat cum ar putea seduce în continuare, cu înfăţişarea ăsta, cu figura asta. S-a întrebat ce văd ceilalţi şi nu mai vede el. S-a întrebat cât timp îi rămânea. S-a refugiat sub duş, avea chef de apă pe pielea goală, de gel de duş spumant pe corp, în jurul sexului. Voia să scape de murdărie, de sudoarea lipită pe spate, însă, fără doar şi poate, ar fi avut nevoie de mult mai mult ca să se simtă curat. S-a gândit să dea un telefon sau două, şi-ar fi găsit numaidecât vreun Manoel sau vreo Anna să i se alăture, dar nu s-a crezut în stare să joace comedia. Atunci când s-a auzit soneria telefonului, era sigur că la celălalt capăt va fi glasul lui Hélène, spera că o să sune.

Îşi fixează o întâlnire, va fi în grădina hotelului, ca prima dată, de parcă s-ar cuveni să repornească de acolo, să reînnoade firele cu inocenţa începutului, cu puritatea dinaintea cuvintelor. Însă fiecare îi ştie celuilalt punctele nevralgice. De altfel, nu îşi pretind să joace cartea ignoranţei. Pur şi simplu, fără ca vreunul din ei să se încumete să-l formuleze, resimt folosul pe care l-ar aduce regăsirea

calmului de la prima întâlnire, acea nepăsare ce permitea orice confesiune, dispreţul faţă de pericol. Va fi într-o oră.

Ea redeschide obloanele, lasă să intre în cameră lumina, căldura ce vibrează, întinde mecanic aşternuturile ce îi primeau corpul inert. Caută în dulap rochia pe care şi-o va pune, ceva lejer, neutru. Îşi aranjează părul în faţa oglinzii, dar nu pierde timp să se dea puţin cu crema de zi colorată ce-i dă de obicei o înfăţişare plăcută, se limitează la albul obosit, la riduri ce îi şerpuiesc pe tâmple, la buzele şterse, de ce s-ar machia, de ce ar încerca să îi ascundă ceea ce e ea de fapt unui bărbat care, în orice caz, va afla totul despre ea?

Cât despre el, ajunge rapid în baie, la bustul gol, porneşte într-un sfârşit apa caldă în chiuveta cromată, îi sar stropi pe şolduri, îşi întinde spumă pe obraji, se rade cu dexteritatea obişnuită. Îşi ciufuleşte savant părul. Pe urmă ia pe el o cămaşă albă, nişte blugi direct pe piele. Nu are nici cea mai mică intenţie, desigur, să o seducă pe femeia care-i dă întâlnire, ei doi nu se plasează în registrul ăsta, însă are capriciul, stupid, să se facă frumos pentru ea.

Are grijă să fie un pic în avans, să ajungă primul, aşa încât să o întâmpine, să se ridice atunci când ea va apărea. Nu-şi pune întrebări în legătură cu dorinţa asta de solemnitate, simte doar că e atitudinea care se cuvine. Ea se îndreaptă spre el cu un zâmbet uşor, ce nu pare forţat. Când el îi întinde mâna, ea îi lasă un sărut pe obraz, unul singur, şi se aşază. Sunt faţă în faţă din nou, sortiţi să reia de unde şi-au întrerupt-o relatarea dezastrelor.

Ea spune: „E ciudat, însă timp de câteva ore m-a îngrozit un pic să nu ştiu dacă ne vom mai vedea“.

Ea nu se împotriveşte, nu împiedică să iasă la lumină îndoiala care a măcinat-o. La fel de bine ar putea să tacă, să nu arate nimic din descurajarea sa vremelnică, din vulnerabilitatea ei, dar a ales să pună cărţile pe masă. E în plină despuiere a adevărului. Cât despre el, se gândeşte la sărutul de pe obraz, la duioşia lui, un semn de tandreţe. O observă pe femeie ca în prima zi, strivită de melancolie. I-a împărtăşit teama că între ei, aproape inexplicabil, lucrurile se opresc. Mai rău: că se sting. Şi la fel ca ea, se vede uşurat să îşi reînceapă dialogul. În realitate, sunt doi infirmi ce se susţin unul pe altul. Nu vezi decât asta, şchiopătarea lor, ajutorul reciproc, întovărăşirea unor schilozi.

„Cred că am nevoie să povestesc prin ce am trecut, ce simt. Însă, mai mult ca orice, cred că trebuie să vă povestesc *dumneavoastră*. Înţelegeţi, nu-i aşa?“

Venirea bruscă a unui chelner îl scuteşte de răspuns. E plasată rapid o comandă. După ce sunt lăsaţi între patru ochi, a devenit inutil să sară înapoi la întrebarea pusă. Ştiu la ce să se aştepte. Schimbă banalităţile obişnuite, încearcă să readucă familiaritatea între ei. Şi ea începe, nerăbdătoare şi deja buimacă.

„M-am gândit să iau un avion până la San Francisco. Ni se permitea, nouă, familiilor victimelor, să ne deplasăm la faţa locului. Îmi spuneam: o să mă duc să văd locurile. Era insuportabil să ţi le închipui aşa de puţin. Bineînţeles, existau imaginile difuzate întruna la televizor, însă acelea nu erau

neapărat locurile pe care le frecventase soţul meu, şi era ceva atât de fugar, atât de rapid, atât de smucit. Şi era şi altceva: simţeam nevoia să calc pe pământul ăla, să-l simt sub tălpi, şi să văd clădirile prăbuşite, ruinele fumegânde, străzile despicate, ca să-mi dau seama de măsura catastrofei. Îmi trebuia să înfrunt ce era mai rău, suferinţa. Pe viu. Fără filtru, fără ecran. Realitatea brută. Voiam să merg să văd şi marea, să fiu în faţa ei, a mării, să contemplu vreme îndelungată calmul mării şi să-mi imaginez cum poate să se reverse dintr-odată. Dar toată lumea m-a sfătuit să n-o fac.“

Sunt oameni care închid ochii pentru a uita, care îşi întorc capul pentru a nu se confrunta cu insuportabilul, care împing nenorocirea la distanţă pentru a nu fi roşi de ea. Şi sunt ceilalţi, care decid să vină în contact cu infernul, care hăituiesc un adevăr cu riscul de a se răni în el, care ies în întâmpinarea pericolului. S-a închipuit una dintre ei, cei curajoşi, cei inconştienţi.

Cu toate astea, s-a resemnat fără tragere de inimă să nu se ducă pe pământurile care i-au înghiţit soţul. Până la urmă i-a ascultat pe cei care o îndemnau la raţiune, care o implorau să nu îşi stârnească o suferinţă în plus, să nu se pună la încercare mai mult decât era rezonabil. Şi-a plecat urechea la cei care i-au scos în evidenţă masochismul, nebunia. A luat în calcul argumentele Afacerilor Externe, care o descurajau să întreprindă un asemenea periplu. Le-a socotit suspectă insistenţa, având impresia că se încerca să i se ascundă ceva, dar ei aveau un ton mieros şi înţelepciunea celor care în fiecare zi administrează catastrofe planetare. Nu a plecat. În unele dimineţi, o regretă amarnic. Renunţarea ei, împotriva voinţei, tocmai lucrul ăsta o aduce de atunci la limita demenţei.

Da, s-ar fi dus să inspecteze spitalele, i-ar fi luat la întrebări pe oamenii care participaseră la operaţiunile de ajutor, ar fi căutat un cadavru prin morgi, ar fi frunzărit neobosită registrele cu victime. Ar fi rătăcit ore în şir, dacă ar fi fost nevoie, în căutarea unui indiciu, oricare, o licărire de care să se agaţe. I-ar fi contactat pe unii salvaţi, pe cei care supravieţuiseră, în pofida probabilităţilor, din întâmplare, le-ar fi cerut să povestească, să mai povestească o dată, să îi repete ce văzuseră, ce simţiseră. Ar fi eşuat, bineînţeles, ca toţi ceilalţi, sau pe aproape, care s-au aventurat acolo. Şi dacă ar fi reuşit – reuşit! –, ar fi semănat oare cu acei zombi arătaţi la televizor, acele fiinţe rătăcite care au văzut în faţă moartea

apropiaţilor şi au pentru totdeauna privirea sticloasă şi mersul încet al condamnaţilor?

De fapt, el e convins că ea ar fi găsit energia să lupte cu toate lucrurile acelea, cenuşa fumegândă, bulevardele dislocate, mirosul morţii, corpurile torturate descoperite după mult timp, ieşite îmbucăţite de sub dărâmături, mărturia năucită a supravieţuitorilor, explicaţiile epuizate ale îngrijitorilor, asprimea forţelor de ordine, doliul umanităţii. E totuşi fragilă, firavă în rochia dreaptă, cu chipul contrariat, însă ghiceşte la ea o combativitate ieşită din comun. Şi el are intuiţia că era preferabil să nu se ducă. Fiindcă, în cazurile astea îndrăzneala, caracterul nu ajung. Există situaţii cu care pur şi simplu nu poţi veni în contact fără să rişti să îţi pierzi judecata. Imagini pe care retina nu le poate fixa.

„Aşa că, na, m-am mulţumit să rămân acasă. Sunam regulat celula de criză care îmi furniza în fiecare zi aceleaşi informaţii, care în fiecare zi repeta aceleaşi fraze: «Trebuie să facem verificări», «Toate chestiunile sunt aşa de complexe», «Nu vă imaginaţi haosul», «De cum o să ştim mai multe vă contactăm», «Progresăm foarte lent, aveţi încredere în oamenii de la faţa locului», «Nu vă ascundem nimic», «Noutăţile vin cu încetinitorul» etc. Când nu mai puteam, contactam direct consulatul Franţei la San Francisco. Nu mi se spuneau mai multe, dar cel puţin aveam senzaţia unei apropieri mai mari de locul catastrofei. Pare stupid, însă asta schimba totul.“

Mereu nevoia ei de a şti, de a înţelege, de a face întunericul să dea înapoi, în aşa fel încât să nu se creadă o marionetă manipulată de un necunoscut. Mereu încercarea de a se apropia de real, ca pentru a-i recunoaşte întreaga importanţă şi a-l domina un pic. Şi astfel să înceapă să-şi îmblânzească propria ei durere. Să simtă pulsul morţilor, să inventeze o intimitate cu masacrul, etapă indispensabilă înainte să se detaşeze de toate. Şi să înainteze în inevitabilul „travaliu al doliului“. El a citit lucruri de genul ăsta în rubricile de „Psihologie“ din revistele pentru femei, nu a crezut niciodată în ele.

„În ciuda tuturor, m-am zbătut cu chestiunile administrative. Nu vă daţi seama de capcanele ce ţi se pun în cale, de obstacolele peste care trebuie să treci. Mă descurajau prin toate mijloacele, ca şi cum *nu era cine ştie ce*. N-aveţi idee, de exemplu, de câte ori am fost nevoită să-mi silabisesc

numele la telefon, să-mi dovedesc identitatea. Aşa începea. Erai suspect a priori. Trebuia să furnizezi garanţii chiar înainte să se binevoiască să fii pus în legătură cu o persoană calificată.“

La fel şi-o reprezintă el, ca pe un căluţ îndărătnic. Sărind gardurile unul câte unul, etalând o forţă incredibilă ca să se desprindă de sol, să atingă o înălţime şi mai mare, ameninţat fără încetare să cadă şi terminându-şi traseul lamentabil, din vina unui arbitru chiţibuşar. Realizează umilinţele îndurate, tot acel timp şi toată acea energie puse la bătaie pentru nimic, pentru a străbate o zi în plus, pentru a învinge orele, şi astfel a se îndepărta de eveniment, a pune o distanţă între ea şi el.

„Cu trecerea timpului, cred că începuseră s-o facă intenţionat. Trebuia să ne obişnuiască treptat cu dispariţia, cu resemnarea.“

Să facă în aşa fel încât părinţii, apropiaţii victimelor să înceteze lupta, să depună armele, să tacă odată, îngropaţi la rândul lor. Să îi reducă la tăcere, la inerţie, fiindcă orice vorbă era neputincioasă, orice demers – sortit eşecului. Să îi determine să se agaţe de singura informaţie valoroasă: moartea cuiva intim, în faţa căreia nu ai nici o putere, pe care trebuie doar s-o accepţi. Şi-a lăsat braţele în jos, astăzi îi atârnă de-a lungul corpului, braţele ei, lipsite de vlagă, atârnă ca lianele în jurul trunchiurilor copacilor morţi.

El îi contemplă înfrângerea de pe chip, abandonarea. În ciuda eleganţei, a demnităţii, până la urmă neorânduiala iese la suprafaţă. Îi vine să facă un gest către femeie, s-o strângă lângă el, de exemplu, pentru a da dovadă de solidaritate, dar ştie că o asemenea mişcare ar fi necuviincioasă, stângace, resimţită imediat drept compasiune. Ea îşi doreşte ca el să o asculte, nu să îi fie milă de ea. Se ţine de această regulă nescrisă dintre ei.

Cercetând-o cu atenţie, constată că privirea i-a devenit sticloasă; a plecat departe, un gând îi acaparează mintea.

Şi dintr-odată se descătuşează o propoziţie, îi cade din gură.

„Vincent nu s-a întors.“

O propoziţie care numeşte drama, evident, dar care e desprinsă de conversaţie, părând să-i scape numai fiindcă e prea greu de purtat. O propoziţie deja rostită, deja auzită. O propoziţie banală, cu totul simplă, nici măcar o drenă, mai curând o expiraţie, ca ultima răsuflare a muribunzilor. Nişte cuvinte ordinare şi teribile, în formă de litanie.

„Vincent nu s-a întors.“

În grădină, nici o adiere. O umezeală insuportabilă, mereu. O pelerină de plumb. O gheară, ai zice. E sufocant. El simte broboane de sudoare pe frunte, pe laturile nărilor. Bănuieşte că şi pielea îi luceşte. Antebraţele îi sclipesc. Ar trebui să scadă puţin căldura. Să izbucnească furtuni, cerul să fie brăzdat de fulgere, o dată pentru totdeauna, să vină ploaia dimpreună cu seara. El face chelnerului un semn discret, cere să se aducă apă minerală. Ea nu-i remarcă gestul pe furiş, are ochii aţintiţi pe ramurile nemişcate ale unui palmier.

Ea a venit cu propunerea să meargă până la bar. S-au cufundat în fotoliile de catifea roşie, în dreptul unor oglinzi impozante. Rugina a lăsat urme pe suprafaţa oglinzilor şi asta le deformează puţin chipurile, face ca trăsăturile să le fie şi mai ambigue. În jurul lor, tapete greoaie, lămpi Art Deco, vitralii mov şi galbene, o epocă demodată.

Calmul după-amiezilor, atunci când oamenii au ajuns pe plajă sau preferă siesta în penumbră.

Lentoarea din barurile de hotel şi plictiseala chelnerului din spatele tejghelei, stângaci în livreaua lui albă şi pe care ţi-l închipui încălecându-şi scuterul de cum îşi termină serviciul, mergând să se întâlnească cu logodnica. Da, lipsa lui de ocupaţie, în vreme ce nişte rătăciţi vorbesc şoptit sau frunzăresc ziare englezeşti.

Hélène şi Mathieu nu frunzăresc ziare, ei vorbesc şoptit, ei sunt cei rătăciţi.

Ea spune: „Mi se pare că ştiu oraşul San Francisco pe dinafară, eu care n-am pus niciodată piciorul acolo. Am petrecut atâtea ore legată de ecranul calculatorului, scrutând hărţile oraşului, pentru a încerca să înţeleg. Dar ce să înţeleg?“.

Bineînţeles, era greu ca, pornind de la o hartă, să-ţi reprezinţi colinele, străzile în pantă, însă ea văzuse filme, şi le-amintea, păstra nişte secvenţe în minte. Era greu de asemenea să concepi ceaţa, necontenita ceaţă cu care i s-au împuiat urechile, dar şi-a pus imaginaţia la contribuţie. În rest, a învăţat denumirile cartierelor: Union Street, North Beach, Telegraph Hill, Pacific Heights, Chinatown, Union Square şi, mai jos, Castro, Mission, Potrero Hill, Twin Peaks. Dacă ar fi cu putinţă, ar reuşi să se orienteze fără probleme, nu ar avea nevoie să pună vreo întrebare ca să găsească drumul. A înţeles că locuinţele şi priveliştile frumoase erau situate mai degrabă în apropiere de Russian Hill, că Lower Haight figura drept leagănul contraculturii, că Fisherman’s Wharf era o capcană pentru turişti, chiar dacă puteai zări lei-de-mare. Ştie de asemenea unde se aflau parcurile, Lincoln în vest, Stadium în centru şi Harding Park în sud. Şi, desigur, are habar de podul Golden Gate şi Oceanul Pacific, de podul

Oakland, de terminalul feriboturilor şi de golf. Lucruri ce nu mai există.

Ştie pe dinafară un oraş ras de pe hartă.

Şi apoi nu s-a putut abţine să localizeze hotelul lui Vincent. Majestic, pe Sutter Street 1500, în colţ cu Gough Street. O construcţie victoriană magnifică, a văzut imaginile pe Google, sunt foarte clare. Cocoţată în vârful unei coline. Decoraţiuni învechite, i-ar fi plăcut la nebunie. A aflat că fusese construită prin 1902, că rezistase giganticului cutremur din 1906, cel care distrusese patru cincimi din oraş. De data asta, n-a ţinut.

Sutter Street 1500. Soţul său probabil la adresa asta a murit.

„Mă gândesc la ceva, nu v-am spus: a venit o scrisoare, la câteva zile după catastrofă. O scrisoare aşternută pe-o hârtie cu antetul hotelului. Doar câteva cuvinte mâzgălite, aproape ilizibile. Fleacuri, dulcegării. «Voi fi acolo joi. Mă gândesc la tine.» Vincent făcea asta aproape întotdeauna. Să scrie bileţele din cele patru colţuri ale lumii, acolo unde îl conducea meseria lui. La început, ca să păstreze o urmă a locului, a clipei. Apoi, odată cu anii, a devenit un joc sau o tradiţie, cam aşa ceva. Bănuiam că nu s-ar fi abătut de la obiceiul ăsta. Şi totuşi, când am deschis cutia poştală, când am văzut plicul, m-am prăbuşit.“

Pentru prima dată, evocă o cădere, manifestarea fizică a suferinţei, supunerea în faţa corpului. Până atunci, a vorbit pe faţă, fără să încerce s-o ia pe ocolite. El i-a putut constata măsura rigorii, grija evidentă de a nu minţi, de a nu se minţi, dar ea evitase mereu imaginile care puteau să o arate răvăşită, distrusă. A trecut de un prag. E cât se poate de just pentru oricine să plângă, să se piardă atunci când îşi pierde jumătatea. Contrariul ar fi chiar aproape de neînţeles. Uite însă că el voia să o creadă puternică şi atât. Acum îi descoperă vulnerabilitatea. Presupunea de asemenea că lunile scurse de la cutremur îi atenuaseră negreşit sensibilitatea la rău, dar rănile rămân deschise, iar amintirile, încărcate de mâhnire.

E acolo, cu plicul în mâna ce îi tremură. Recunoaşte scrisul. Oare cunoaşte vreun scris mai bine decât acela? Cercetează timbrul, un steag american, ştampila. Ochii i se

lipesc de dată, cu două zile înaintea dispariţiei. Felul anglo-saxonilor de a pune luna înaintea zilei. Stă acolo, cu scrisoarea nepăsătoare, curată de orice premoniţie, de orice spaimă. Bărbatul ignoră cu totul că o să moară în patruzeci şi opt de ore, e într-o inconştienţă formidabilă, o naivitate care, *odată evenimentele întâmplate*, îţi dă frisoane. Stă acolo, cu ultima urmă de iubire, cuvintele de final, cele cărora nu li se va putea adăuga nimic. Fiindcă după, da, e tăcerea, tăcerea nesfârşită. Stă acolo, cu vorbele acelea de dincolo de moarte, şi asta duce la un ecou ciudat, îi comprimă pieptul, îi face răsuflarea întretăiată. Ar vrea să ţipe, dar nu reuşeşte. Se prăbuşeşte.

Cade încet la pământ, pe pardoseala rece din holul clădirii. Capul i se izbeşte de podea. Nu-şi pierde cunoştinţa pe loc. Ţine ochii deschişi, are lacrimi în ochi, le simte curgându-i pe obraz. Iar la tâmple, o căldură. E un pic de sânge. E căderea. Sângele şi lacrimile se întâlnesc. Îşi coboară pleoapele, adoarme. O va descoperi un vecin întinsă în antreu, inertă, şi o va readuce în simţiri. El, care va ridica scrisoarea de pe jos, nu va pune întrebări. Întrebările sunt inutile atunci când morţii ne scriu să ne explice că sunt bine, că se gândesc la noi, că se întorc curând.

Ea spune: „Am pus bine scrisoarea. E într-un sertar, ferită de privirea mea. În unele zile, deschid sertarul, n-am cum să mă abţin, dar nu citesc scrisoarea, n-am recitit-o niciodată, e peste puterile mele. Aş putea s-o distrug, să nu mă mai chinuie. Dar şi asta e peste puterile mele“.

E prinsă la mijloc, nu poate nici să-şi întâlnească soţul, nu poate nici să se desprindă de el. Navighează fără încetare de pe un mal pe celălalt, îndrăgind amintirea dispărutului şi încercând să ia distanţă de ea. Nu ştie dacă trebuie să se lase în voia apelor blânde ale tristeţii ori să înoate împotriva curentului cu speranţa că va atinge pământul tare, legănată încontinuu între fidelitate şi răzvrătire. Deocamdată, nu a găsit o cale de ieşire.

„Scuze, o să sfârşesc prin a vă plictisi cu poveştile mele.“

Enunţă o banalitate, nişte nimicuri pentru care el aproape ar putea să-i poarte pică. Sunt cuvintele monotone ale inşilor care nu au nimic să îşi spună. Sau ale celor care vor să fie mai scurţi. Ei nu sunt dintre inşii aceia. S-au

menajat de remarci convenţionale până acum. Nu s-au poticnit, au evitat toate capcanele începuturilor, toate cursele pudorilor prost plasate. În ciuda obiceiurilor, au optat pentru claritate, pentru adevăr. Atunci, pentru ce cuvintele astea fără consistenţă, parada asta ridicolă? Bărbatul presupune că ea se mulţumeşte să mascheze o anumită atitudine. De fapt, ea caută să nu se cufunde în patos, cuprinsă de groază la gândul corzilor sensibile pe care atâtea persoane se străduie să cânte. Ea nu doreşte să datoreze o eventuală simpatie unor înduioşări facile. Pe moment, diversiunea femeii i-a părut lui Mathieu mijlocul cel mai bun de a scăpa de compasiune şi de complezenţă.

Îi spune: „Îmi place să vă ascult“.

Îndrăzneşte un răspuns puţin deplasat, ea va înţelege. E limpede că el nu simte nici o plăcere din povestirea necazurilor ei. Important e ceea ce împart, intimitatea, faptul de a fi dedicat celuilalt. Atenţia pe care şi-o arată. Afecţiunea mută pe care şi-o dovedesc. Ea zâmbeşte ca să îi mulţumească pentru o asemenea bunăvoinţă.

Spune: „Sunteţi drăguţ. Nu trebuie să vi se spună des, şi totuşi e adevărat: sunteţi drăguţ“.

Are dreptate, nu i se spune des. În general, oamenii nu au încredere în el. Cred că poartă într-însul un mister de descifrat. E din cauza privirii vagi şi a „frumuseţii veninoase“: expresia îi aparţine unei tinere care plecase într-o dimineaţă din camera lui de hotel, fără nici o intenţie să îl revadă, folosise expresia aşa cum redactezi un necrolog, sau o adeverinţă cu veniturile din salarii, pe buzele ei nu era un compliment, mai degrabă o constatare amară, trebuia să ia în calcul că otrava depăşea farmecul, să regrete că cedase prea repede farmecului, trântise uşa imediat după vorbele acelea, el nu a mai întâlnit-o, îşi spusese: încă una pe care n-o voi revedea şi care-mi reproşează tocmai ce a condus-o înspre mine. Nu, el nu are înfăţişarea unui tip drăguţ, place şi nelinişteşte în acelaşi timp, o ştie, nu poate să facă nimic în privinţa asta, nu-şi poate modifica privirea. Femeia văduvă a simţit perfect lucrul ăsta, l-a formulat fără subînţelesuri, fără să aibă intenţia de a răni, venind cu o constatare şi felicitându-se că străpunsese în el un fond de bunătate, omenia. Nu s-a luat după aparenţe.

Dintr-o dată se simt jenaţi. Se ruşinează. Dacă nu mai e atât de delicat pentru ei să-şi etaleze rănile, sunt puţin stângaci de cum vine vorba să se apropie unul de altul. Pentru a ieşi din încurcătura asta, ea îl aduce din nou în discuţie pe soţul defunct, îl reaşază pe soţul defunct între ei.

„Ar trebui să vă spun că Vincent şi cu mine am avut probleme de cuplu. Că ne-am certat uneori. Pentru că nimeni nu poate crede cu adevărat că o legătură ar putea fi mereu senină. Prea sună a basm. Dar uite, chiar am fost fericiţi împreună, din prima până-n ultima zi, fără crize, fără istovire. Ai câteodată şansa să dai de bărbatul vieţii tale.“

Fără să intenţioneze, îl face pe Diego să intre în hora lor. Fiecare cu bărbatul vieţii sale. Sunt retrimişi cu brutalitate la amanţii lor pierduţi, confruntaţi cu fantoma lor, cu fantasma lor. Căci, inevitabil, într-o fracţiune de secundă, Mathieu s-a întors la propriul lui dispărut. Îi vede iar ochii verzi, părul negru, expresia bănuitoare. Vede iar corpul nonşalant, şi tricoul pe care îl purta deseori, un tricou galben cu silueta întunecată a unui taur, observase unul la fel pe un băiat blond dintr-un film de Gus Van Sant.

Ea spune: „Bineînţeles, nu era un bărbat perfect. Era plin de defecte, distras, neîndemânatic, un pic egoist, avea uneori toane de copil răsfăţat, putea fi obositor, de multe ori lipsea şi nu se gândea că singurătatea mă apasă, ştia să construiască locuinţe şi poduri, însă nu era în stare să facă paste, nu era un om al cotidianului. Dar se arăta tandru, prevenitor, mă făcea să râd, şi mai ales n-a încetat vreodată să mă surprindă. Chiar şi după nouă ani de viaţă în doi, continua să mă surprindă“.

Când vorbeşte despre Vincent, foloseşte cuvintele la care Mathieu ar fi recurs ca să vorbească despre Diego. Asta îl doare. Se forţează să închidă ochii ca să-şi înăbuşe plânsul. Ea zăreşte ochii închişi, se întrerupe imediat, a învăţat să recunoască micile nevralgii, cele care năpădesc chipul, deformează trăsăturile, desfigurează preţ de o secundă.

Drept urmare, în barul încăpăţânat de pustiu se instalează tăcerea. Chelnerul din spatele tejghelei nu se ocupă cu nimic, stă cu braţele încrucişate, capul plecat, se plictiseşte, nu ghiceşte nimic din naufragiile de la câţiva metri de el. Într-o oră sau două, îşi va da jos uniforma, va lua pe el nişte blugi, o cămăşuţă lejeră, îşi va încăleca

numaidecât scuterul şi i se va alătura celei care îl aşteaptă într-o cafenea din susul oraşului, ori pe o terasă la marginea plajei, o va îmbrăţişa, ea va zâmbi în timp ce o sărută, o va lua în braţe şi îi va povesti cât de tare s-a plictisit toată după-masa. Va spune: n-a venit nimeni. Ba da, un bărbat şi o femeie, un cuplu poate, dacă sunt un cuplu, nu păreau foarte fericiţi. Iubita lui va adăuga: „Există şi oameni de-ăştia, ce vrei?“. Şi vor trece la altceva.

Ca pentru a alina tristeţea vădită a lui Mathieu, sau pentru că fericirea nu vine fără doza ei de neşansă, Hélène alege să arunce o umbră asupra tabloului: „Să vă spun totuşi: nu am avut copii. Dar cel puţin astăzi nu există vreun orfan“.

Cu privirea dintr-odată sticloasă, povesteşte despre încercările repetate de a rămâne însărcinată, cu eşecuri la fel de repetate, despre descoperirea târzie a sterilităţii ei, mortificarea ce a decurs din asta, prostraţia timp de câteva săptămâni, mângâierea adusă de Vincent, călătorii pentru a uita, ipoteza unei adopţii şi în cele din urmă o renunţare lentă, se obişnuise cu ideea că nu va fi mamă niciodată. Iat-o de-acum şi fără soţ, şi fără urmaşi; în unele zile, e insuportabil. Se consolează repetându-şi că un copil nu supravieţuieşte niciodată morţii unuia dintre părinţi, că i se amputează pentru totdeauna o parte din propriul sine. Nu ar fi vrut aşa ceva pentru fiul sau fiica ei. Slabă consolare, care totuşi o scapă, poate, de la a fi măcinată de nebunie.

„Hotărât lucru, n-aţi fi fost scutită de necazuri.“

Nu e în stare decât să emită această evidenţă, copleşit de numărul încercărilor îndurate. Nu-i poate oferi decât solidaritatea asta mizerabilă, descumpănit de suma loviturilor sorţii pe care le-a încasat. Ea îi vede copleşirea, umerii lăsaţi, trunchiul încovoiat. E obişnuită să le constate la cei cărora le povesteşte prin ce a trecut. Imediat, încearcă să spună că fiecare îşi primeşte porţia de nenorociri, ea nu simte că ar deţine o supremaţie în nefericire, ştie că necazul e cel mai bine împărţit lucru din lume. Se întoarce la cei absenţi.

„Ne lipsesc bărbaţii noştri.“
„Îngrozitor.“

Şi cum se domină lipsa? Cum faci? Cum ajungi să nu te mai gândeşti, în fiecare zi, în fiecare ceas, la cel care nu se mai află acolo? Cum le rezişti acestor detalii neînsemnate, o

muzică, un loc, un parfum, un gest, care te întorc instantaneu la cel care nu se mai află acolo? Cum te descurci, cu durerea din măruntaie, cu somnul care fuge? Degeaba îţi ocupi mintea, te arunci în aventuri noi, sau te concentrezi fie şi pe nişte ocupaţii banale, apare mereu, ca un reumatism, ca o boală de bătrâneţe. Vorbim cu oameni (dar, când ne întoarcem, celălalt nu se mai află acolo să ne aprobe ori să ne contrazică), zâmbim la cină (dar locul de lângă e ocupat de cineva pe care nu-l cunoaştem cu adevărat), ne facem cumpărăturile (dar nu mai cumpărăm pentru doi), dansăm (dar dansăm singuri), ne urcăm în avioane, în trenuri (însă când revenim şi privim pozele din călătorii, nu vedem soarele din ochi, zările albastre, ruinele sub cerul liber: ceea ce uimeşte e lipsa celuilalt, în pozele vechi era acolo).

Şi, în orice caz, în singurătate, în penumbră, te atacă din nou, îşi reia lentul travaliu de coroziune.

Ea continuă fără întrerupere: „Ştiţi, am consultat un psiholog. O dată. Nu m-am mai dus. N-ajută la nimic. Nimic n-ajută, orice ar fi“.

Îşi aminteşte de apartamentul haussmannian, de pereţii albi care au devenit cu timpul cumva cenuşii, cumva neclari, de şemineul de marmură, de biroul de sticlă, de poza copiilor de pe biroul de sticlă, doi copii abia ieşiţi dintr-o piscină şi care zâmbeau, de manualele aliniate într-o mobilă joasă ce ocupa toată lungimea unui perete, de helanca tipului purtată pe sub o haină de costum, de mâinile lui lungi, iar la mâna stângă o verighetă, de manierele lui mieroase, dar nescutite de un uşor dispreţ. O rugase să îi explice motivele venirii ei cu o voce mai curând blândă, avusese impresia că ar fi o şomeră ce şi-a epuizat drepturile în faţa unui recrutor plictisit. Ea încercase să rostească lucrurile cât mai simplu cu putinţă, el nu schiţase nici un gest, bănuia că a nu lăsa să se întrevadă nici o mirare şi nici o compătimire făcea parte din personaj, ori din terapie, dar faptul o derutase, luase o asemenea pasivitate drept indiferenţă, chiar se întrebase dacă într-adevăr o ascultase, sau dacă pentru el toate nevrozele erau identice, interschimbabile. Nu reuşise nicicum să se simtă în largul ei. Desigur, situaţia era deosebită şi, pe cât posibil, se pregătise pentru aşa ceva, însă încrederea nu se stabilise, nici măcar o părere de complicitate. Nu se dovedea totuşi reticentă să povestească prin ce trecuse, era de acord cu destăinuirile. Pur şi simplu nu se produsese contactul. Se arătase politicoasă până la sfârşitul şedinţei, se despărţiseră

cu promisiunea să se revadă curând, fusese fixată o întâlnire, dar a doua zi sunase să spună că nu va reveni. Era de-acum convinsă că durerea nu se îmblânzeşte în felul acela.

Mathieu se gândeşte că el nu s-a confesat nimănui. A păstrat descurajarea pentru el, nu a căutat nici un prieten să îl despovăreze. Bineînţeles, apropiaţii îi observau depresia, mâhnirea de pe chip, însă cu toate astea se păstrau la distanţă, prea obişnuiţi cu reacţiile lui ostile, cu refuzul lui de a fi ajutat. Nici măcar nu era orgoliu din partea sa. Poate numai dorinţa masochistă să rămână singur cu spleenul, pentru că spleenul era tot Diego. Sau tocmai conştiinţa acută că nici un ajutor nu ar fi fost de ajuns, fiindcă acolo unde se afla, i se părea că e de neatins. De nesalvat.

Hotărât lucru, cei doi nu sunt deloc viteji. Stau faţă către faţă, oarecum frânţi, complet neajutoraţi. Doi naufragiaţi lamentabili. Doi mutilaţi vrednici de milă şi ridicoli.

Chelnerul se apropie, lasă nota de plată, şi-a terminat treaba, de data asta e timpul ca el să meargă la întâlnirea cu cea pe care o iubeşte, să o sărute pe gât, oamenii pleacă. Mathieu mâzgăleşte numărul camerei lui, o semnătură, îi întinde tava băiatului, schimbă cu el *obrigado*-ul ritual, de abia îl priveşte. După intruziunea asta, femeia şi bărbatul admit că a venit timpul să se despartă. Da, pentru azi e destul.

Ea spune: „Încă o dată, n-am fost foarte binedispuşi. Ar trebui să fim mai atenţi: până la urmă va deveni un obicei“.

Îşi dau întâlnire pentru a doua zi. Din nou, ea îl sărută, dar de data asta era pregătit să îi primească îmbrăţişarea. Are un parfum pe care el îl recunoaşte, deşi nu reuşeşte să-şi amintească numele. Va păstra această urmă din ea până seara, înainte ca în toiul nopţii, prin preajma ambarcaderului, să meargă în căutarea unor mirosuri mai ameţitoare. Vor fi acolo marinari cu chef deloc sălbatici, fete uşuratice care îşi vor pune mâinile pe el şi-i vor lăsa pe trup un pic de sudoare şi câteva săruturi. Va fi bine.

Ea spune: „Ştiu, o să-mi spuneţi că trebuie mers în inima oraşului, în Baixa – oare aşa se pronunţă? – pentru că faţadele sunt austere acolo şi te poţi opri în pieţe fermecătoare. Sau chiar înspre Alfama, ghidurile turistice spun că Alfama e de neratat, că e Lisabona autentică, dar ce înseamnă autentică? Şi apoi am trecut deja pe acolo, am văzut palatele şi belvederile, şi toate străzile alea strâmte, da, sigur, e plăcut. Dar azi e o zi specială pentru mine, e aniversarea nunţii mele cu Vincent, aşa că mi-ar plăcea, dacă n-aveţi nimic împotrivă, să mă duc la cimitir. Am fost asigurată că merită să vezi cimitirul englezesc. Aţi vrea să mă însoţiţi?“.

Ce e mai firesc, în fond, decât să mergi la cimitir în ziua când îţi aniversezi nunta?

„Era o căldură îngrozitoare, cam ca astăzi. Purtam o rochie scurtă, ceea ce nu se prea făcea încă. Şi refuzasem pălăria, voaleta, mi se părea cam caraghios, prea ceremonios. Mă lăsasem convinsă să mă căsătoresc, n-aveam de gând să mai cedez şi la toate tradiţiile. Pe Vincent îl amuza să mă vadă în alb, cu buchetul de flori pale în mână, în faţa biroului primarului. Şi fără să m-aştept, nici eu, nici el, emoţiile au venit. Sună stupid, însă în clipa schimbării consimţămintelor, chiar dacă era foarte formal, foarte republican, ştiţi, rostirea articolelor din Codul civil, bolboroseala aia, nu mai râdeam, a fost cumva solemn, cumva grav. Totuşi, nu aveam nevoie de asta ca să ştiu că era pe viaţă. Ce nu ştiam e că viaţa în doi va fi atât de scurtă. Nu prevezi moartea celui pe care-l iubeşti.“

În taxiul ce îi duce spre Rua São Jorge, la sud de cartierul Rato, ea povesteşte: felicitările ironice ale prietenilor, plânsul tatălui ei, dansurile copiilor, săruturile lui Vincent şi verigheta de pe deget care o deranja, niciodată nu a suportat bijuteriile, şi cu toate astea a păstrat-o, mai mult din superstiţie decât din loialitate. „Nu mă va lovi totuşi o nenorocire mai mare. E prosteasca superstiţia asta, recunosc.“ Evocă petrecerea şi râsetele bete, lucrurile care o dezgustau înainte şi nu i-au displăcut pe moment, noaptea ce se lasă pe umerii goi, şi Vincent înlănţuind-o. Pomeneşte

trezirea din prima dimineaţă, ideea că nimic nu se schimbase şi că nimic nu mai era la fel.

Cât despre el, nu-i pasă de toate jurămintele astea oficiale, de promisiunile făcute pentru totdeauna, chiar dacă, statistic vorbind, se renunţă la jumătate din ele în anii următori. El nu s-a gândit în nici o împrejurare la semnăturile pe care le pui în josul documentelor administrative, chiar dacă oricine are de-acum dreptul. Niciodată nu a mizat pe longevitate, niciodată nu şi-a luat sau pretins angajamente. A crezut mereu în precaritate, a trăit clipa, fără să aibă în vedere ziua de mâine. Nu crede în cupluri, în angajamente ce se transformă în obligaţii, în legături ce devin piedici. Cu Diego, nici măcar o dată n-a evocat un viitor comun. Totuşi, fără să şi-o mărturisească, fără s-o formuleze, sfârşise prin a crede în rezistenţa în timp a relaţiei lor. Evident, un certificat nu i-ar fi protejat de nici o despărţire, dar i se întâmplă să regrete că nu a trasat mai clar un drum pentru ei doi. Dacă ar fi făcut-o, celălalt poate nu s-ar fi îndepărtat.

Când păşesc dincolo de grilajul cimitirului englezesc, se întâlnesc cu două femei ce poartă rochii strâmte de bumbac negru. Una dintre ele învârte încă în mâini un şirag de mătănii. Merg, încet şi demn. Prundişul scârţâie sub paşii lor. Au o înfăţişare calmă, poate că sunt singure de ani buni, sau or fi crezând aşa de tare în vreun dumnezeu îndurător, că ajung să nu mai fie strivite de necazul pe care-l au. Aruncă o privire curioasă şi un pic dezaprobatoare în direcţia celor doi străini aflaţi în vacanţă, îmbrăcaţi ca nişte vilegiaturişti, la adăpost dincolo de ochelarii de soare, veniţi să viziteze mormintele aşa cum străbaţi cu paşi mari un cort întins într-o grădină. Sunt convinse că nu poţi purta culori deschise şi doliu în acelaşi timp. Hélène le ghiceşte dispreţul, i-ar plăcea să le arate adevărul, dar ce să le spună?

„Mai mult ca sigur ne iau drept turişti. De-ar şti în ce măsură mă simt sora lor.“

Mathieu lasă capul jos. Pantalonii largi de in îi flutură pe picioarele slabe, îi coboară pe şolduri, îi scot la iveală vintrele pentru că azi-dimineaţă a tras pe el un tricou prea scurt. Are impresia că e indecent, în răspăr cu severitatea femeilor în negru, cu gravitatea momentului, a comemorării. Dacă ar fi fost prevenit, s-ar fi îmbrăcat altfel sau ar fi refuzat o asemenea expediţie. Dar Hélène se agaţă de braţul lui şi îşi declară solidaritatea cu văduvele portugheze, aşa că el îşi

ridică fruntea şi îşi plimbă ochii peste mormintele gri şi albe, peste copacii şi tufişurile ce fac din acest loc al morţii un soi de oază.

Citesc împreună numele de pe pietrele funerare, data de naştere şi cea de deces, întârzie asupra pozelor alb-negru din unele medalioane ciobite, bagă de seamă că se murea tânăr şi la începutul secolului trecut; se gândesc la bolile care îi răpeau pe copii, la războaiele care s-au abătut pe acolo, la muncile grele care ucideau în floarea vârstei. Descoperă şi amprenta lăsată de dictatura îndelungată ce ştia atât de bine să scape de răzvrătiţi. Pe marmură, ici-colo, flori proaspete în vaze de plastic, şi cel mai adesea nimic. Timpul şi-a spus cuvântul în ce-i priveşte pe cei dispăruţi, nimeni nu le mai cinsteşte memoria, au fost abandonaţi de către cei vii, familiile s-au împrăştiat, pe cruci ruginite atârnă licheni, anumite singurătăţi sunt imbatabile. Cum se face atunci că, în deplin acord, amândoi simt că locul e locuit, că vibrează? Da, vibrează ceva aici, sau mai degrabă supravieţuieşte ceva, de nedefinit şi învăluitor.

„Înţeleg mai bine calmul zărit mai adineaori pe chipul femeilor.“

Străbat cu paşi mari, cu foarte mare încetineală, aleile pustii ale cimitirului englezesc, mărginite de pini şi chiparoşi. După morminte e un colţ de verdeaţă, un refugiu de răcoare la umbra copacilor înalţi. Se aşază împreună pe o bancă de lemn de pe care vopseaua verde s-a scorojit, savurează oprirea de parcă până acum ar fi depus un efort nemăsurat. Stau alături, prefăcut extenuaţi, buimaci, rugându-se în tăcere ca un vânticel să se ivească într-un sfârşit şi să alunge, fie şi numai pentru câteva minute, arşiţa asta încremenită. Pânza de in a pantalonilor i s-a agăţat într-o aşchie de lemn, dar lui Mathieu nu îi pasă, e vecin cu morţii.

Întoarce capul, se uită ţintă la profilul lui Hélène: ea a închis ochii. Oare vizitează din nou anii scurşi de la ceremonia verighetelor, spune o rugăciune, ea care în mod vădit nu crede în nici un dumnezeu, sau caută în bezna ochilor închişi o amânare pentru suferinţă?

„Nu mi s-a restituit vreun corp.“

A articulat cuvintele astea năucitoare fără să clipească, fără să tremure. Pe el, vorbe asemănătoare îl fac praf pe loc.

Totul se clarifică dintr-odată: prezenţa lor în cimitir, plimbarea lor de-a lungul pietrelor tombale, ceea ce nu i s-a acordat pentru că ea nu dispunea de un cadavru pe care să îl culce într-un sicriu, pentru că n-a avut dreptul nici măcar la nişte rămăşiţe pe care să le ardă înainte de a le depune cenuşa într-o urnă. Mathieu ar fi putut bănui că aşa stăteau lucrurile, odată ce ea îi povestise despre demersurile fără rezultat pentru a afla împrejurările decesului, cu toate astea rămăsese ceva abstract, se lăsase purtat de îndărătnicia lui zadarnică, de încăpăţânarea lui fără rost, nu dăduse o dimensiune concretă absenţei, nu avusese în vedere faptul că, negreşit, ea trebuise să renunţe şi la a mai recupera un corp lipsit de viaţă. Şi, prin urmare, nu tu funeralii, nu tu slujbă, nu tu coroane cu parfum greţos, nu tu predică, nu tu pământ proaspăt săpat, nu tu sicriu îngropat, nu tu ultim rămas-bun, nu tu rămas-bun de orice fel.

„E groaznic, ştiţi, să ajungi să speri că într-o zi te vor suna să-ţi spună: s-a identificat corpul – fie şi numai un fragment din corp.“

Cu profilul împietrit în continuare, cu umbra pe obraz vârstată de soare, cu bustul uşor înainte, cu mâinile întinse bine pe coapse, rigide, şi vocea lipsită de emoţii, aproape neutră, nici murmur, nici plânset, nici ţipăt. Şi banca de lemn, verdele scorojit, pânza de in agăţată.

El se gândeşte de-a valma la situaţiile kafkiene, la gradele groazei, la simbioza dintre monstruozitate şi absurditate, la momentul când insuportabilul devine de dorit, când inaudibilul salvează liniştea. Se gândeşte la tot ceea ce a îndurat ea, fără să fie pregătită, la energia sau inconştienţa de care ai nevoie ca să treci peste o asemenea încercare. De câte ori a căzut oare la pământ, sub violenţa şocului? De câte ori s-a ridicat? O fi cerut milă? Sau măcar numai un pic de răgaz înaintea nenorocirilor viitoare? Probabil că până la urmă suporţi pentru că suporţi tot, pentru că nimic nu ne ucide cu adevărat.

Ea spune: „Trebuie să fie oribil să primeşti un telefon şi s-auzi spunându-ţi-se: «Soţul dumneavoastră a murit». E un moment înspăimântător, groază pură, fără rest. Însă acum ştiu, e şi mai oribil să aştepţi un telefon ce nu vine şi să n-auzi cuvintele care, desigur, te-ar distruge, dar într-un anumit fel te-ar şi uşura. Săptămâni la rând nu mi s-au spus cuvintele astea. Cum vreţi să începi un doliu aşa?“.

Femeile în negru care treceau dincolo de grilaj poate că şi-au văzut soţul ros de boală, măcinat prin munca de subminare a vreunei vietăţi fabuloase, ori fiul sfâşiat de aşchii de metal, paralizat de o injecţie cu otravă şi, dacă aşa stau lucrurile, imaginile astea le vor bântui până la capătul zilelor, nu le vor da niciodată pace, dar uite că ele măcar au văzut. Şi au îngenunchiat pe bănci de biserici, au sărutat marmura proaspătă, aduc de atunci flori pentru ca amintirea să rămână. Oare Hélène cum s-o fi descurcat cu privarea ei de vedere, şi cu golul? Da, cum o fi făcut, fără nimic?

În cimitirul englezesc întotdeauna domneşte liniştea. Trebuie spus că străinii i-l preferă pe cel al plăcerilor, dos Prazeres, de lângă Rua Saraiva de Carvalho. Deunăzi, ei înşişi se apropiaseră de el, înainte să se îndepărteze ca şi cum încă nu venise timpul, ca şi cum se impunea să ai un motiv pentru a merge să te confrunţi cu crucile şi mormintele. Acolo chiparoşii sunt mai mulţi, străjuind valea Alcântara, şi unele cavouri sunt mai monumentale, aşa că lumea se îmbulzeşte. Oricum, Plăcerile e un nume caraghios pentru un cimitir. Aici însă, nu se gândeşte nimeni să vină, doar câţiva rătăciţi sau tineri fără griji în căutare de puţină răcoare. Astăzi, nici măcar îndrăgostiţii n-au venit. Hélène şi Mathieu sunt absolut singuri.

„M-am zbătut să obţin un proces-verbal de dispariţie. Există aşa ceva, vă asigur, e vorba despre un document oficial, descoperi lucruri extraordinare.“

În absenţa unui asemenea act e imposibil să iniţiezi anumite demersuri, nu ai decât să aştepţi zece ani, şi ea nu se vedea aşteptând atâta vreme. De exemplu, e imposibil să închizi un cont bancar, să mergi la un notar. Nu pare cine ştie ce, dar fără hârtia asta viaţa materială e numai un infern de zi cu zi. Ea a trebuit să se resemneze, pentru ca supravieţuirea să nu fie complicată inutil, şi să lupte, să lupte în continuare cu administraţia. Oamenii s-au arătat înţelegători, de cele mai multe ori amabili, nu a dat de ostilitate, nu. Pur şi simplu, există nişte reguli, nişte proceduri, şi oamenii aceia sunt constrânşi să le aplice, să le facă respectate, e normal. Îşi doreau să o ajute, se vedea, însă erau împiedicaţi de obligaţia de a dispune de un formular sau altul, şi mai ales de dovada morţii.

„Dovada morţii.“

Accentuează, şi cuvintele răsună în cimitir, locul prin excelenţă unde se adună dovezile morţii. Şi e ca un frison în după-amiaza asta fără o adiere de vânt. Bărbatul simte frisonul străbătându-i şira spinării, şi se încordează pe bancă, să scape de el. Ea se face că nu îi remarcă încordarea, disconfortul.

„Da, am fost nevoită să dovedesc că soţul meu chiar se afla acolo atunci când pământul s-a deschis.“

La început s-a gândit la rezervările de hotel, la plata biletelor de avion. Or, Vincent nu recursese la serviciile unei agenţii de voiaj, se ocupase de tot, nu era foarte greu, de altfel, sunase direct la Majestic, îşi comandase biletele online, ştia să facă lucrurile astea în ciuda caracterului său distrat, de pasăre căzută din cuib. Evident, e imposibil să le dai de urmă la faţa locului fiindcă, vai, nu existase nici un supravieţuitor, iar dintre dărâmături nu se scoseseră decât terminale informatice calcinate şi documente inutilizabile. Nimeni şi nimic nu era în măsură să ateste prezenţa lui

Vincent. Cu compania aeriană, demersurile reuşiseră rapid. Însă deşi se stabilise că Vincent chiar luase un zbor spre San Francisco, nimic nu demonstra că se afla acolo în momentul cutremurului, patru zile mai târziu. Să înnebuneşti, nu alta.

Aşa că a consimţit să scotocească prin biroul lui, deşi îşi dăduse cuvântul de onoare să nu îi profaneze vreodată spaţiul de lucru, ba chiar să nu pătrundă vreodată în văgăuna lui plină de planuri, crochiuri în dezordine, machete neterminate, schiţe prinse cu pioneze în perete, planşe pentru desen, rigle şi echere, lucrări de specialitate, trofee. Doar femeia putea să arunce paharele de cafea, să strângă resturile de sendvişuri, să golească coşurile de gunoi de ce se îngrămădea în ele. Se simţise numaidecât o intrusă. Înainta pe teritoriu necunoscut şi cu toate astea recunoştea în fiecare clipă amprente ale celui cu care împărţise zile şi nopţi. Erau indicii neînsemnate, mărturii ale bărbatului care fusese. A crezut că nu va reuşi. A trebuit să o ia de la capăt de mai multe ori.

Pe urmă a căutat în calculatorul de rezervă al soţului ei, a descoperit documente despre care nu ştia nici măcar că există, fişiere ale căror nume nu o duceau cu gândul la nimic, pe care nu i-a plăcut să le deschidă pentru că nu se putea abţine să creadă că explorarea aceea constituia o pângărire. În zadar fusese consoarta lui ani de zile, acceptase întotdeauna ca unele lucruri să se desfăşoare în afara ei. Astfel că era un fel de mortificare să ajungă acolo unde n-ar fi mers niciodată dacă moartea nu i l-ar fi luat.

De asemenea, se temea să nu se încarce de amintiri. Nu-şi prea dorea să reînnoade în felul ăsta firele – ciudat, poate obscen – cu momentele din trecutul lor. Totul îi vorbea despre dispărut: pozele din rama lor împrăştiate pe mobile, cărţile din bibliotecă, hainele din dulap, albumele de jazz, o mie de amănunte în fiecare zi. La ce bun să adaugi altceva?

Iar inventarul acesta nu o făcea oare să rişte să dea de nişte secrete? Era convinsă că n-ar descoperi fapte josnice, dar ştia că în fiecare fiinţă există o zonă de mister ireductibil. S-a forţat să extragă informaţii din resurse pe care nu le bănuia pentru a permite apropierea de acest mister. Câteodată a şi ales să nu caute mai departe. Sunt încercări prin care ai dreptul să nu treci. Sunt morţi pe care nu trebuie să îi ucizi a doua oară.

În disperare de cauză, până la urmă le-a trimis anchetatorilor americani o perie de păr şi lenjerie murdară, indispensabile pentru comparaţiile de ADN. A priceput mai bine progresele poliţiei ştiinţifice, despre care auzise vorbindu-se la televizor. A înţeles că oamenii constau în rămăşiţele lor.

„Şi într-o zi, la câteva luni după catastrofă, cei de la Quai d'Orsay au sunat şi au spus exact aşa, nu am uitat nici un cuvânt: *Dintre resturile care au fost colectate în perimetrul hotelului unde era cazat soţul dumneavoastră şi examinate de către echipele medicale, unele corespund cu eşantioanele de ADN prelevate din obiectele pe care le-aţi făcut să ajungă la faţa locului.*"

Nu au ştiut să spună lucrurilor pe nume, în goliciunea lor îngrozitoare. Nu s-au sinchisit să folosească un alt limbaj decât acela, tehnic, diplomatic, mult prea căutat. Ai fi spus că se sileau să mascheze o evidenţă, poate cu scopul de a o proteja. Ori pentru că e o nerozie să mărturiseşti: soţul dumneavoastră a decedat.

Nu se înşelau: revelaţia asta ce nu era tocmai o revelaţie i-a înmuiat genunchii. A trebuit să se aşeze pe marginea canapelei, fără să pună la loc receptorul telefonului, care atârna în gol de capătul braţului ei. A fixat un punct în peretele din faţă, năucită, devastată. A rămas multă vreme în prostraţie.

„Nu sunt sigură că mi-am revenit cu adevărat."

Nu îşi imagina că există o diferenţă atât de mare între intuiţie şi certitudine, între ipoteză şi adevăr. Diferenţă din cele în aparenţă minime, dar care se cască asemenea unor abisuri în care îţi pierzi minţile. Ea credea că străbătuse cea mai mare parte a drumului, însă a învăţat că ultimii metri sunt cei mai grei, cei mai epuizanţi. Şi-a adus aminte de maratoniştii care au parcurs mai bine de patruzeci de kilometri şi dau impresia că depun eforturi supraumane pentru a trece linia de sosire. De fiecare dată, îşi spusese: ce prostie, de ce să te predai acum, şi ce e mai greu în aceşti ultimi paşi? Dimpotrivă, ar trebui să simtă că le cresc aripi, odată ce eliberarea e aşa de aproape. Dar nu. I-a venit în minte comparaţia asta nepotrivită, nu are ce să îi facă, nu a renunţat la el.

„În anumite zile, mi se mai întâmplă să recad în prostraţia asta. E ceva ce se produce fără avertisment. Ca o comă, ca o toropeală, dar cu toate astea conştiinţa rămâne intactă.“

Aduce vorba de descurajările violente. Da, câteodată se simte distrusă şi are nevoie de ore întregi până să-şi vină în fire.

„Dacă informaţia asta mi-ar fi îngăduit cel puţin să întorc o pagină; nici măcar. Crezi că s-a terminat, dar nu se termină veci.“

Şi cu această ultimă confesiune, el pătrunde dintr-odată mai bine sensul neîncetatelor ei treceri între luciditate şi confuzie, între imperfect şi prezent, între cei dispăruţi şi cei morţi, speranţă şi renunţare. Sub aerul ei de indiferenţă, femeia aceea ascunde un haos, un chin necontenit. În ciuda calmului afişat, continuă să trăiască în cea mai mare răvăşire.

„În orice caz, din toată încâlceala asta diplomatică am reţinut un lucru: nu voi recupera niciodată vreun cadavru.“

Lasă deoparte sentimentele, se întoarce la fapte, se simte mai în largul ei cu faptele, este capabilă să le enunţe fără să tremure, chiar când sunt grave. Şi e în afara lor, nu îi sunt datoare cu nimic, nu depind de ea. Astfel, explică fără emoţie că informaţiile expediate de celula de criză i-au permis în sfârşit să iniţieze stabilirea procesului-verbal de dispariţie. Până la urmă, iată, era în măsură să dispună de documentul pentru care se zbătuse. Era ca o victorie absurdă, cu gust de cenuşă, dar o victorie, totuşi, după atâtea înfrângeri, după atâtea eşecuri.

Într-o zi, documentul a sosit prin poştă. Îşi aminteşte dimineaţa aceea. În cutie, plicul de hârtie kraft, caracterul lui oficial. Şi brusc, sentimentele care ies la suprafaţă. Mathieu o observă, cu albeaţa buzelor, cu nepriceperea mâinilor pe care ea nu mai ştie unde să le aşeze, plimbându-i-se de pe genunchi pe bancă, apoi din nou pe genunchi. Era o scrisoare dactilografiată, desigur, cu antete interminabile, „subsemnaţi“, formule administrative, ştampile cu Republica, nimic personal, cu excepţia faptului că dispărutul era soţul ei.

De-acum era certificat, era scris. Era pe foaie, în cuvinte tipărite. Se afla acolo tot, data şi locul naşterii, al doilea

prenume, „domiciliat în“, ca pe actele de identitate. Şi apoi data presupusă a dispariţiei. Un detaliu.

Nu a căzut de data asta. Nu a căzut ca în ziua când găsise ultima scrisoare de la Vincent. Era ceva de o brutalitate diferită, mai difuză, mai rece, aşa cum e câteodată furia. Era un şoc, însă amortizat. Ca un pumn primit cu încetinitorul. A reuşit să rămână în picioare. Nu a fost nevoie de nici un vecin să o ridice. Nu a trebuit să oblojească o rană deschisă.

Cu toate astea, un amănunt a uimit-o: pentru Administraţie, Vincent a decedat pe 29 ianuarie. Ora care a fost reţinută e cea de când s-a produs catastrofa, din locul unde s-a produs. Aşadar e ora americană, *Pacific Time*. În acel moment, în Franţa erai deja în ziua următoare, pe 30 ianuarie. E vorba de o abatere foarte mică, de o diferenţă care se justifică uşor. În acest fals interval însă, în decalajul orar, ea simte, fără să vrea, o ambiguitate suplimentară. O şovăire, o confuzie. Ce face totul şi mai fragil, mai întâmplător.

Ea spune: „Vă datorez adevărul. De fapt, am primit apelul de la Quai d’Orsay în urmă cu mai puţin de o lună. Procesul-verbal, aproape imediat după. Trei zile mai târziu, luam avionul spre Lisabona“.

Iar apoi vor fi fost nopţile fără somn dintr-o cameră străină, plimbările matinale prin oraş, zilele goale şi trândave în grădina hotelului, orele ce se scurg cu o încetineală extremă, o izolare pe care o spera reparatoare, un exil pe care îl credea salvator. Şi pe urmă un bărbat a intrat în vorbă cu ea. Îl zărise dinainte, de trei-patru ori. A înţeles din capul locului că nu va încerca să o seducă. Părea că se află într-o situaţie delicată. L-a lăsat să vină spre ea. Acum, stă acolo, aşezat chiar lângă ea, pe o bancă de lemn vopsită în verde, unde vopseaua s-a scorojit. El îi face suferinţa un pic mai puţin apăsătoare. Şi-a agăţat pantalonii de in.

„O să ne întoarcem, dacă îngăduiţi. Aniversările n-ar trebui sărbătorite când sunt aşa de triste.“

Se ridică împreună, ea se agaţă maşinal de braţul lui. Păşesc în liniştea din jur, părăsesc în tăcere cimitirul englezesc. La rândul lor, au înfăţişarea calmă şi gravă pe care o arborau femeile în negru atunci când, la sosire, s-au întâlnit cu ele.

Ea spune: „Pe seară o să mă duceţi într-unul din locurile unde sunt băieţii care vă plac“.

Îl surprinde cererea ei. Ea îşi dă seama de mirarea lui şi se amuză. Faptul că nu e mereu cea pe care ţi-o imaginezi o liniştește. Da, are chef să vadă noaptea Lisabonei, de ce nu, întunericul brăzdat de lămpile cu neon de pe străduţe, firmele luminate, uşile suspecte, elucubraţiile ameţite ale unei mulţimi ce se distrează, chipurile neclare, corpurile bete, aerul afumat. I s-a spus că tinerii dansau în curţi interioare, că uneori trebuia să treci prin ganguri boltite sau patiouri ca să dibuieşti localuri la modă, să auzi muzica, să te pierzi în gloată.

El spune: „De acord, dacă nu vă sperie să aveţi de-a face cu adolescenţi abia întorşi de pe plajă umblând la bustul gol, suporteri ai Benficăi fără virilitatea de pe stadioane, marinari care se plictisesc ori tipi amărâţi ca mine, aruncând ocheade disperate“.

El ştie pe dinafară tot acest bazar al modernităţii, comerţul senzualităţii, expunerea pieilor ce poate fi obscenă, atingerea în treacăt a singurătăţilor. Cunoaşte corpurile subjugate de ritmuri industriale, săruturile lacome, partidele pasagere. Se teme că nu e făcută pentru asta. A înţeles, fără ca ea să-i spună, că detestă să trebuiască să ţipe ca să vorbească: se va simţi numaidecât nelalocul ei în mijlocul acelei faune, ar trebui să o convingă să se abţină. Totuşi, acceptă ieşirea nocturnă cu ea, fără discuţii. Încă nu a văzut-o niciodată noaptea.

Se hotărăşte să o ducă la Lux, de-a lungul bulevardului Infante Dom Henrique, cel care se deschide spre *Rio Tejo*. Pe vremuri, se spune că era un antrepozit. Locul a fost redecorat în roz şi albastru, iar mesele joase şi rotunde şi tavanele înalte îi dau un aspect uşor şic. Poţi bea un pahar, ba mai mult, dacă eşti înclinat spre romantism, ai şansa unui apus de soare pe mare în spatele şirului de palmieri.

Când intră, sala e aproape pustie încă, e prea devreme, adevăraţii obişnuiţi ai locului şi noctambulii nu vor da buzna

decât peste câteva ore. Se află acolo numai nişte străini, cei pe care plictiseala i-a scos din case, cei care gustă clipele de inactivitate înainte ca hoarda să ocupe terenul. Imediat, un chelner ce priveşte aiurea şi cu ţinută de revistă de modă vine să le ia comanda. Se instalează amândoi fără să îşi vorbească, se deprind cu întunericul artificial, încărcat de urme de fumigene.

Până la urmă el spune: „Îl vedeţi pe acela, în maieu alb? Diego îi semăna“.

Ea îl identifică pe tânăr, douăzeci de ani, poate un pic mai mult, nişte blugi lăsaţi pe şolduri ce dau la iveală nişte chiloţi, un fel de-a fi americănesc. Vede mâinile ocupate să deschidă o sticlă de bere, umerii rotunzi, o anumită nonşalanţă. De parcă ar fi ghicit că e observat, băiatul se întoarce spre ea, îi aruncă o privire întunecată, aproape ostilă, într-o fracţiune de secundă însă trăsăturile i se îndulcesc atunci când îl zăreşte pe tovarăşul ei. Fără să stea pe gânduri, se smulge de pe bancheta lui şi se îndreaptă spre cei doi. Când ajunge la înălţimea lor, o salută scurt pe Hélène şi îl îmbrăţişează pe Mathieu. În sărutul pe care şi-l dau, ea întrevede nopţile pe care s-a întâmplat să le petreacă împreună. Şi creatura pleacă înapoi, fără să mai zică altceva.

Ea spune: „Pe Diego aici l-aţi cunoscut?“.

El nu prea are chef să povestească împrejurările întâlnirii lor. Micul joc al amintirilor îi face mai mult rău decât bine. Abţinându-se să îl evoce pe cel absent, îl lipseşte tot mai mult de consistenţă. La fel cum, înmulţind trupurile noi, uită mai uşor trupul bine cunoscut, atât de des posedat. Dar încă o dată, cum să nu-i răspundă celei care îi mărturiseşte atâtea? Cum să ţină totul pentru el, când ea se destăinuie puţin câte puţin, zi după zi? Degeaba ştie că nu li se aplică principiul dă-mi ca să-ţi dau, că el nu îi datorează nimic, că ea nu cere nimic, ar trece negreşit drept un bădăran dacă s-ar sustrage. Şi apoi, dacă ea l-a atras în universul ei, se întâmplă cu siguranţă pentru ca el să se destăinuie puţin.

„Nu, oricât de uluitor ar putea să pară, nu s-a întâmplat în genul ăsta de locuri, ci într-un cadru mult mai formal, închipuiţi-vă: la universitate.“

Era tânăr profesor, detaşat pentru un semestru la facultatea de Litere din Lisabona, însărcinat să predea

literatură franceză. Diego era unul dintre studenţii lui, în ultimul an. Nu se înscriseseră mulţi la cursurile sale, în jur de treizeci. Prea ocupat să îşi vadă de treburi, să îşi îndeplinească decent sarcina, nu-l remarcase în mod special pe studentul acela. De altfel, Diego venise spre el, iniţiase conversaţia, stabilise legătura. Contactele lor au rămas la început strict profesionale. Se formase un mic grup, care îi propusese într-o zi să meargă la un pahar într-una dintre cafenelele din preajma campusului. Acceptase. În fond, avea abia cu patru ani mai mult decât ei şi se afla într-o ţară străină. În ziua aceea sfârşise prin a observa că Diego îl privea insistent, că tăcea, pe când ceilalţi vorbeau unii peste alţii într-o dezordine voioasă, că era nemişcat, pe când ceilalţi dădeau întruna din mâini, şi pentru a spune lucrurilor pe nume: că îl dorea, pe când ceilalţi îl respectau. Ar fi putut descuraja dorinţa asta. Cu atât mai mult cu cât îşi promisese, chestiune de etică probabil, să nu cadă pradă farmecului vreunuia dintre studenţii lui. Şi avea un Thomas la Paris care îl aştepta. Şi nu era tare interesat de o relaţie fără viitor, epuizase farmecele, sau cel puţin aşa credea. Fără îndoială din cauza acestor obstacole, a tuturor acestor motive serioase îşi pusese până la urmă în gând să se lanseze în aventură.

„Într-o seară, Diego a sunat la uşa apartamentului meu, ştia adresa, o dădusem pentru că mi-o ceruse o fată din grup.“

Mathieu îşi aduce aminte perfect de tânărul din deschizătura uşii, care nu spunea un cuvânt, care stătea acolo fără să se mişte, cu micul său rucsac pe umărul stâng şi numai un zâmbet, nu ceva marcat, nu, mai degrabă schiţarea unui zâmbet, cumva neobrăzat. Mathieu ştia foarte bine că, dacă îl lăsa să intre, n-ar mai putea opri nimic, povestea ar începe. A spus: „Intră“. Celălalt a trecut pragul, fără să se grăbească. Nu a părăsit apartamentul decât şaptezeci şi două de ore mai târziu, atunci când fiecare a trebuit să se întoarcă la obligaţiile lui.

„Era luna aprilie, trebuia să mă înapoiez la Paris în iunie, m-am gândit aşa: să petrecem săptămânile astea fără să ne punem întrebări; n-o să dureze.“

A fost o nepăsare veselă, lipsită de vinovăţie. A fost de asemenea ceva clandestin, ca un joc. Mathieu îl minţea pe Thomas la telefon, evita privirile din Lisabona. Diego nu îşi schimbase deloc comportamentul, asista la cursuri, se pierdea în grup, îşi lua câte-o bere la cafenea împreună cu ceilalţi,

fără ca vreodată să se trădeze, să îi trădeze. Nu hotărâseră să tacă, să se ascundă, lucrurile astea li se impuseseră fără să fie aduse în discuţie, li se păruse mai simplu aşa, şi totodată mai nostim. Le plăcea secretul.

„Diego venea seara, ne petreceam noaptea împreună, îl trezeam dimineaţa, se scula cu chiu, cu vai, dar întotdeauna eu ieşeam ultimul, la câteva minute după el."

Face o pauză în relatare. Îl doare să îşi rememoreze fericirea. Ea observă întreruperea. Tulburată la rândul ei de imaginile fermecătoare ale trecutului, le măsoară cu mâhnirea din acel moment, cu deprimarea lor în ciuda flamurilor din apropierea mării şi a gustului votcii date pe gât.

El reia: „Când s-a făcut iunie, am înţeles că povestea asta nu era lipsită de importanţă. Iar Diego a făcut ceva extraordinar, de nebănuit şi de care nu-l credeam în stare: m-a rugat să rămân".

Şi-a formulat cererea fără gravitate, ca pentru a nu sublinia miza. Cuvintele i-au scăpat la un moment dat în timpul unei conversaţii banale, fără măcar să îl privească pe Mathieu. Chiar şi aşa, glasul i-a tremurat un pic. Da, a existat un tremur slab al vocii, ceva care se frânge, emoţia. La început, Mathieu nu a răspuns nimic. Mai târziu, seara, a spus atât: „Nu pot rămâne, dar o să mă-ntorc, îţi promit". Ea ştie continuarea: cinci ani de du-te-vino între Franţa şi Portugalia, şi apoi, într-o zi, scrisoarea pusă pe masa din bucătărie în apartamentul gol".

„Încă o dată, tristeţile noastre nu se compară, Hélène. Mi se pare chiar indecent să vorbesc despre asta."

„Am explicat deja că-i o părere falsă. La urma urmelor, încercăm durerea despărţirilor. E un blestem universal."

E recunoscător că ea a pronunţat cuvintele astea. Chiar dacă nu sunt decât dovada afecţiunii ei. Chiar dacă ea îi întoarce politeţea. Chiar dacă au băut mai mult decât trebuia. Urăşte să i se plângă de milă, dar e mişcat de faptul că o femeie lovită de soartă arată indulgenţă în faţa suferinţelor lui. Şi, cel puţin de data asta, nu îi pare rău că s-a confesat, că pur şi simplu şi-a spus regretul după ceea ce, într-o zi, a lăsat să îi scape.

Băieţii împânzesc încetul cu încetul ringul de dans, se îngrămădesc de-a lungul tejghelelor, umplu aleile, se aşază pe marginile fotoliilor, râd prea tare, ridică paharele pentru nişte victorii iluzorii, se duc să legene din şolduri de unii singuri sau să se frece de funduri, de dosuri, articulează cuvintele americane ale cântecelor puse, dispar în spatele fumigenelor, îşi dau jos tricoul şi îl agaţă de curea, închid ochii sperând că nu vor mai fi observaţi decât pe furiş. Cel care seamănă cu Diego sărută pe gură un tip mai în vârstă, ras în cap, gesticulând în acelaşi timp pe ritmul muzicii. În noaptea electrică, ai putea confunda uşor frivolitatea cu disperarea.

Mathieu, observându-i în continuare, se apleacă înspre Hélène şi-i strigă la ureche: „E un cântec de-al lui Céline Dion, da, ştiu, e foarte demodat sau foarte homo, dar bine, fiecare e-n felul lui, care zice aşa: *On m'invite, on me désire. Et je danse et je sors. Mais quand je danse, je t'aime encore.*[1] Mă gândesc la cântecul ăsta de fiecare dată când vin aici. Nu mă pot abţine". Drept răspuns, ea îi zâmbeşte.

Şi apoi îi zice: „Mă bucur că m-aţi adus aici. Trebuie să te duci acolo unde viaţa palpită, să-i afli uşurătatea, să vezi că lumea merge mai departe, să evadezi din timp în timp din tăcere".

S-a adâncit un pic mai tare în fotoliu, lăsându-se în voia nepăsării, a golului. Cu ochii închişi, nu renunţă la zâmbet. Alcoolul a ameţit-o, muzica a făcut restul. Iar mărturisirile lui Mathieu, chiar dacă şi-a dat seama că l-au costat, în mod curios au liniştit-o. Savurează apropierea dintre ei şi, pentru prima dată de luni întregi poate, nu se teme de noaptea ce vine.

Până aproape de trei dimineaţa, umblă braţ la braţ de-a lungul fluviului. Felinarele le luminează paşii. Firele electrice ale tramvaielor arată ca nişte ghirlande. În depărtare, zăresc lămpi de neon care pâlpâie, reclame la Coca-Cola agăţate de clădiri, inscripţii cu cristale lichide ce defilează în beznă. În aer persistă mirosuri ciudate de peşte-spadă prăjit, amestecate cu ale mareei şi mâlului. Simt de asemenea parfumul femeilor ce străbat cu paşi mari bulevardul, un pic de scorţişoară şi trandafir. Vacarmul cafenelelor ajunge la ei împreună cu acel bum-bum înfundat al muzicii tehno. Şi brusc, atunci când nu se aşteptau, când nu mai sperau, cele

dintâi picături grele ale unei ploi de vară tocmai le lasă urme pe haine. În sfârşit ameninţă o furtună, care poate c-o să brăzdeze cu fulgere umezeala asta infernală. Cheamă un taxi să se înapoieze la hotelul lor. În spatele geamurilor maşinii, ramurile palmierilor sunt scuturate de vântul marin.

Cu privirea pierdută, ea murmură ca pentru sine: „Cred că nu-mi va fi prea greu să-mi găsesc somnul în noaptea asta“.

1. Mă invită, mă doresc. Şi eu dansez şi ies. Dar când dansez, te mai iubesc.

Ea spune: „Nu merg niciodată să văd marea“. Se corectează: „De fapt, am fost o dată. Nu m-am mai întors acolo“.

Mathieu nu a întârziat să remarce bizareria: să fii în Lisabona şi să nu te duci pe ţărm. Totuşi, nu sunt aşa de multe capitale care să dea într-un ocean. Şi dacă te-ai hotărât să vii aici, „să te duci să vezi marea“ e unul dintre primele lucruri pe care le faci. Ea, nu. La început, Mathieu a presupus că ei nu-i plăceau debandada vacanţelor, chiotele copiilor de pe plajă, învălmăşeala de trupuri bronzate, alinierea umbrelelor de soare. E fără doar şi poate una dintre persoanele care se ţin departe de mulţimi, de adunări, totodată dintre cele pe care căldura le indispune când e într-atât de sufocantă. Iar în dimineaţa asta, în timp ce iau împreună un mic dejun târziu şi ea lasă cuvintele să îi iasă pe gură în faţa lui, îi apare ca o evidenţă şi regretă că nu a înţeles mai devreme, că e rupt într-un asemenea hal de realitate: şi la San Francisco există o mare, ea i-a omorât soţul.

Ca şi cum i-ar fi urmărit înşiruirea gândurilor, ea continuă: „Nu mi-e frică de mare, nu mi-a fost niciodată. Şi, oricum, genul ăsta de catastrofă nu se produce de două ori“.

El nu îşi poate imagina, nici măcar o singură secundă, Lisabona devastată de ape furioase. Într-adevăr, e dincolo de puterile imaginaţiei lui. În contradicţie absolută cu ceea ce consideră el a fi ordinea lucrurilor. Din punctul lui de vedere, catastrofele sunt şi rămân un accident îndepărtat. E foarte conştient că ele există, că au loc, dar le vede numai la televizor. Până să o întâlnească pe Hélène, nici nu avusese vreodată de-a face cu cineva care să fi avut de suferit de pe urma vreunei calamităţi de felul ăsta. Cu alte cuvinte, furia naturii şi chiar dezastrele inventate de oameni sunt pentru el nişte evenimente fără consistenţă. Dacă adaugă cunoaşterea lui îndeaproape a Lisabonei, atunci e şi mai puţin probabil. Străzile, pieţele, fântânile, grădinile, bisericile, zidurile cu mozaicuri, tramvaiele, rufele de la ferestre, toate astea sunt de neclintit, inatacabile, de nescufundat, desigur. Sau Turnul Belém: va fi mereu acolo. Cum ar putea să fie altfel?

Chiar şi aşa, la San Francisco, în ciuda alertelor repetate, a prevestirilor, a turbulenţelor regulate ale faliei, oamenii făceau probabil acelaşi raţionament.

Ea spune: „Nu mi-e frică deloc să fiu înghiţită de ape. E un fel de-a muri care nu mi-ar displăcea. Nu, ce mi-ar plăcea să ştiu e dacă omul are presentimentul catastrofelor“.

Recunoaşte, ea s-a întrebat: simţi oare planând calamităţile ori se petrec fără te aştepţi? I s-a spus că unele animale au perceput iminenţa primejdiei. Unda de şoc ce urma să vină s-a propagat până în parcul Yosemite şi s-au văzut lupi urlând, căprioare înspăimântate, o întreagă faună rupând-o la fugă, păsări luându-şi zborul cu miile către est. Au apărut specialişti care au explicat doct că anumite fiare posedă nişte antene de care oamenii sunt lipsiţi. A liniştit-o să afle că oamenii nu au văzut lovitura venind. Că soţul ei n-a simţit moartea profilându-se înainte să îl izbească.

De asemenea, recunoaşte că nu a reuşit totuşi să înlăture complet această ipoteză. În fazele de serioasă repunere în discuţie, în momentele de chibzuinţă, ideea i-a dat târcoale, fără să vrea. Şi-a adus aminte că ea însăşi era uneori străbătută de intuiţii sinistre şi că unele dintre ele se împlineau. Da, există presimţiri sumbre cărora pe moment nu le acorzi nici o importanţă şi care ni se întorc într-o străfulgerare în secunda când loveşte nenorocirea. Oare Vincent o fi primit semne prevestitoare, pe care le-o fi neglijat? În seara aceea, înainte ca pământul să se deschidă, o fi avut vreo premoniţie? Iar când cataclismul s-a produs, oare mintea lui o fi înţeles într-un final ceea ce corpul şi fibrele l-or fi anunţat un pic mai devreme? Însă mereu sfârşeşte prin a se convinge că bărbatul ei a fost omorât într-o fracţiune de secundă, într-un haos de nedescris.

Mathieu ar vrea să-i atragă atenţia că un cutremur şi un tsunami care ucid sute de mii de oameni în câteva minute sunt sfidări ale normei, ba chiar ale cunoaşterii. Şi că sunt mai mult decât suficiente câteva minute ca să înţelegi că moartea bate la uşă. Se abţine, bineînţeles.

Ea insistă: „Sunt sigură: moartea l-a luat prin surprindere. Probabil nici n-a avut timp să-mi strige numele o ultimă dată“.

S-a întrebat şi asta: iar dacă ar fi văzut moartea venind, dacă ar fi priceput că sfârşitul era aproape şi inevitabil, care ar fi fost ultimul cuvânt rostit? Rarii supravieţuitori ai prăbuşirilor de avion, de exemplu, povestesc că înainte ca aparatul să atingă solul, în timp ce îşi accelerează căderea, pasagerii nu fac decât să ţipe. Ceea ce le vine este, iată, un ţipăt, un sunet gutural, expresia unei frici primare, lucru ce pare firesc. Alţii îşi fac semnul crucii, da, îşi fac cruce ori îşi sărută steaua lui David prinsă la gât, sau mâna Fatimei[1]. Alţii închid ochii, pentru a nu vedea ce urmează ori poate pentru a căuta în ei înşişi chipul, amintirea pe care o vor lua cu sine. Şi când se rostesc cuvinte, acestea sunt mereu aceleaşi: „mamă“, ca o reminiscenţă din copilărie, „Doamne“, ca o stratagemă, „o, nu!“, ca o ultimă negare, ca un refuz absurd a ce se petrece. Însă numele sunt foarte rare, oamenii le păstrează pentru ei. Hélène crede că sfiala îi opreşte. Crede că mai există sfială în clipele tulburi dinaintea morţilor violente. În schimb, în singurătate sau în boală, chiar înainte să treacă dincolo, nimic nu îi împiedică să plece cu un nume pe buze, cel al persoanei iubite. Când îi va veni ei rândul, dacă va fi îndeajuns de lucidă, va murmura „Vincent“.

Tăcerea coboară între ei. Nu rămâne decât zgomotul unei linguriţe ce se învârte într-o ceaşcă de cafea, acest scârţâit familiar ce poate deveni repede supărător, ca o unghie pe tablă. Şi se opreşte. Mathieu îşi pune linguriţa pe marginea farfurioarei. Bea cafeaua cu zahăr.

Se întorc în aceeaşi clipă spre micul golf deschis în faţa lor. El contemplă colinele Lisabonei, pânza alcătuită de tramvaie şi funiculare. Ea, într-o transpunere macabră, reconstituie înălţimile din San Francisco, străzile şerpuitoare, imaginile dinaintea pustiirii. Totul ţine întotdeauna de perspectivă, de cum priveşti.

Ea spune: „În unele zile, aş vrea să fi isprăvit cu iubirea asta“.

Îi pare rău că gândeşte aşa, atât de grijulie să-i fie loială dispărutului, şi în orice caz atât de incapabilă să se rupă cu adevărat de el. Nu uită că iubirea asta e ultimul lucru al lor care-i rămâne. Dacă o aruncă la gunoi, cum faci cu un obiect uzat, cu un ziar de ieri, se va descoperi pe urmă cu mintea şi mâinile goale. Dar cine ştie dacă o asemenea sărăcire ar însemna stingerea chinurilor ei? Visează să nu îi mai fie rău.

„Moartea asta nu are sfârşit, înţelegeţi?“

De fiecare dată când a trecut de câte-o etapă în haltele calvarului său, pe drumul năruirii treptate, a sperat că va fi ultima, dar întotdeauna urma o altă veste rea, încă o suferinţă de îndurat. Se teme că n-o să înceteze niciodată, că mereu va fi ceva care să-i amintească de trecut, care s-o readucă la ceea ce s-a întâmplat în câteva secunde în adâncul unei nopţi de ianuarie. Şi atunci când un calm şubred se instaurează, ea singură se străduieşte să îl strice, să îl bruscheze, cu amintirile ei masochiste.

Întreabă: „Oare iubirea până când durează?“.

E tentat să riposteze, printr-un sarcasm deplasat, că uneori se termină, a trăit-o amarnic pe propria piele, dar ea n-aşteaptă un răspuns, a pus întrebarea pentru ea însăşi, ori a lăsat-o să îi scape precum baloanele de cauciuc cărora copiii le dau drumul la bâlci, privindu-le cum îşi iau zborul pe deasupra căluşeilor, a roţilor imense, a cerurilor.

Ea insistă: „De ce nu mor iubirile când moare unul din cei doi?“.

Stăruie în falsele ei nedumeriri, în aceste întrebări absurde, supunându-se la o încercare inutilă. Ce simplu ar fi dacă iubirea ar dispărea în chiar clipa când obiectul ei dispare. Şi totuşi, ce îngrozitor totodată. Bineînţeles, nu ar exista suferinţa, răbufnirile ei. Dar nu ar exista nici amintirea fericirii, certitudinile solide ale trecutului. Şi, în orice caz, e vorba de nişte lucruri care nu se decid, evident, pe care nu le comanzi. Fără doar şi poate, vulnerabilitatea asta, puterea părţii sensibile te face om.

Ea spune: „Nici nu vă puteţi închipui câtă nefericire îmi aduce. Cred că din cauza asta nu o să fiu în stare să iubesc pe altcineva, într-o zi. Ba chiar îmi face silă perspectiva asta, când reuşesc să o gândesc“.

Se înşală. Închistată în doliu, a trecut cu vederea tocmai că timpul schimbă mult situaţia. Că face să dispară nevrozele, că mătură fidelitatea. Şi că hazardul pune la cale întâlniri. Încă nu s-a scurs destul timp şi hazardul n-a dat lovitura, asta e tot, dar o să se întâmple. Nu are nimic de făcut, decât să aştepte. Nu altceva face Mathieu. Pur şi simplu şi-a pus în

gând să păcălească aşteptarea în braţele băieţilor nesătui ori a fetelor de o noapte.

Hotărât lucru, Hélène nu iese din frământările ei adolescentine: „Oare să iubesc pe altcineva ar însemna să trădez?“.

Nu îi trădezi pe cei dispăruţi. Ei sunt cei care ne trădează. Pentru că ne lipsesc, pentru că au plecat când aveam nevoie de ei, pentru că au şters-o fără preaviz, pentru că ne lasă cu dorul şi nici o soluţie de redresare. Şi, din moment ce ei ne-au dat drumul la mână, cine s-ar supăra pe noi dacă am prinde alta?

Cu voce aproape şoptită, el spune: „Ar trebui să învăţăm să ne despovărăm de anumite falsificări, nu credeţi?“.

Cuvintele acţionează ca o palmă binevenită. Pentru că, în sinea ei, ştie că el are perfectă dreptate. Ba chiar se îngrozeşte să constate că apropie complezenţa de nefericire, hrănindu-se câteodată din doliul său. Nu ignoră că salvarea stă în detaşarea treptată, nu într-o fidelitate oarbă faţă de nişte vremuri apuse, faţă de ceea ce nu mai există, nu în contemplarea morbidă a ceea ce a fost distrus. Chiar trebuie să se desprindă de ce o ţine pe loc, să devină mai degajată, mai disponibilă pentru ce va veni, mai accesibilă celor vii.

El continuă, cu un zâmbet trist: „Aţi remarcat ce priceput sunt la dat sfaturi de care nu-s în stare să mă ţin?“.

1. Amuletă în formă de mână deschisă, purtată în culturile musulmane pentru a se proteja de deochi.

Mathieu umblă singur prin Lisabona, la primele ore ale după-amiezii, când soarele e cel mai puternic. Căldura vibrează deasupra asfaltului. Muncitori cu ciocane pneumatice dau găuri într-un trotuar. Le admiră involuntar, pe furiş, busturile goale, pielea lucioasă murdară de praf galben, muşchii încordaţi. Atunci, unul dintre muncitori, cel mai tânăr dintre cei patru, întoarce capul la trecerea lui, are ochi ciudat de albaştri, păr negru, şi dorinţa dă pe dinafară instantaneu. Mathieu, care ar fi putut trece fără să îl măsoare, care l-ar fi uitat câteva clipe mai târziu, cedează imediat obsesiei tânărului. Iar celălalt vede numai dorinţa declanşată, de nereprimat. Cunoaşte efectul pe care îl produce şi în mod evident identifică, fără să se înşele vreodată, băieţii interesaţi de băieţi. Cât despre Mathieu, nu ştie ce ar trebui să înţeleagă: trupul întors e vreun joc, o provocare, o întâmplare, dispreţ? Iar enigma nu face decât să contribuie la brusca senzualitate a momentului. Încetineşte pasul, îşi înfige privirea în cea a muncitorului, mai mult pentru a demonstra că e în stare să se măsoare cu el decât pentru a-i descifra misterul. Nici unul nu cedează, iar în scena asta desfăşurată cu încetinitorul ochii unuia nu se dezlipesc de-ai celuilalt. Deodată, o voce rupe tăcerea: tânărul e mustrat de şef, nu freci menta când sunt atâtea de făcut. Mathieu îşi reia drumul. Duce cu el albastrul ochilor, goliciunea pielii.

După locurile pe unde îl poartă paşii, îi ies în cale vieţi neînsemnate care îl mişcă, prinde din zbor zgomote confuze ce povestesc secretele oraşului, îşi lasă privirea să vagabondeze din înaltul colinelor peste roşul acoperişurilor. Gustă momentele astea lipsite de griji, nonşalanţa ce nu îi va aduce nimic, însă prin care toate posibilităţile par deschise. Îşi aminteşte de sosirea lui la Lisabona, prima dată, era încă adolescent. Cu prilejul acelui prim sejur se hotărâse să înveţe portugheza, fără să bănuiască vreodată că într-o zi se va întoarce să predea aici, să iubească aici. Anii s-au scurs şi i se pare că nimic nu s-a schimbat cu adevărat. Bineînţeles, modernitatea a câştigat teren, dar cu toate astea el bate cu acelaşi pas labirintul de străduţe, iar faţadele măcelăriilor, patiseriilor şi cafenelelor nu sunt aşa de diferite faţă de cele pe care le descoperea la şaisprezece ani. Adolescenţii de atunci au fost înlocuiţi de frăţiorii lor, el singur a îmbătrânit.

Îi pare rău că nu a profitat mai mult de tinereţea lui, că a lăsat-o să îi scape printre degete, că a devenit un hoinar trist, un pieton obosit. Consimte la cruzimea asta pentru că tot în oraşul ăsta se simte cel mai puţin în exil.

Se gândeşte la Hélène, presimte că nu o să întârzie să plece. Ea nu i-a spus nimic, însă el intuieşte că probabil se simte în stare să se întoarcă la Paris. De-acum, sejurul lisabonez nu-i va aduce nimic în plus, a luat ce era de luat de aici. E puţin mai puternică, e convins, puţin mai pregătită să înfrunte realitatea, absenţa. Vrea să creadă că Lisabona însăşi i-a dat forţa asta, şi nu întâlnirea lor, sau fie, dacă trebuie să formuleze altfel, că întâlnirea lor n-ar fi putut să aibă loc altundeva, că mărturisirile nu ar fi curs altundeva, că magia oraşului a pus la cale totul.

Cât despre el, nu ştie cât timp va mai rămâne. Ar putea sta până la sfârşitul verii. Tot va fi vreme să se înapoieze în Franţa, unde nu îl aşteaptă nimeni. Ar putea porni într-o nouă călătorie, dar oare ce ar găsi mai departe, dincolo de frontiere, peste mări? Soarele şi rana dorului l-ar arde la fel. Cel puţin aici are nişte repere, îl consolează obiceiurile.

Îşi continuă rătăcirea, nepreocupat să ştie încotro se îndreaptă. De fiecare dată, alege în ultimul moment să o ia la dreapta, la stânga. Străbate grădina botanică, zăreşte bătrâni ce bombăne aşezaţi pe bănci, cu mâinile împreunate rezemate pe o cârjă, tinere îmbrăcate scurt ce nu îi dau atenţie şi râd în timp ce merg două câte două, copii ce fug unii după alţii scoţând ţipete şi uită de mamele lor nemişcate, în picioare la umbra copacilor, mame care le aruncă din când în când priviri distrate. E făcut pentru asemenea ore obişnuite, pentru asemenea momente banale. Îşi trage din ele un soi de seninătate.

În acest timp, Hélène s-a instalat la biroul din camera ei. Şi-a pus înainte frumoasa hârtie de scrisori a hotelului şi scrie. Le scrie unor prieteni rămaşi în Franţa să le dea de ştire că e mai bine, că nu trebuie să îşi facă griji pentru ea, că plecarea sa nu e un capriciu în plus, ci numai prilejul să ia un pic distanţă. Spune că a întâlnit un francez care îi arată Lisabona, căruia i se confesează şi pe care probabil nu îl va revedea niciodată după ce se va întoarce. Spune că uneori întâmplarea potriveşte bine lucrurile, şi foloseşte locul ăsta comun pentru că pentru prima dată i se pare adevărat. Spune

că va fi acolo în curând. Iar când a terminat, închizând ultimul plic, se ridică.

Are *ceva de făcut*.

Departe de ei, unii copii se nasc şi alţii mor, în capitale explodează bombe şi în inima deşerturilor sunt trasate drumuri, lovesc boli şi sunt salvaţi oameni, creşte speranţa de viaţă şi foametea de asemenea, în ziare se relatează poveşti extraordinare, lumea merge mai departe.

A doua zi, stau în grădina hotelului, exact ca în ziua când s-au întâlnit. Aproape că nu îşi vorbesc, iar tăcerea nu-i stânjenesc deloc. Au sentimentul că se bucură de o binemeritată odihnă. Cu toate astea, nu au depus nici un efort care să o justifice, mulţumindu-se cu încercarea de a depăşi nişte probe. În timp ce se complac în acest lasă-mă să te las, în nepăsare, Hélène îşi mişcă privirea şi observă deodată apropiindu-se un tânăr cu ochi verzi, cu gura sângerie. Sau mai degrabă îl fixează. Da, îl fixează pe băiatul întunecat şi senzual care înaintează temându-se să nu deranjeze şi cu o neliniște care îl face să păşească stângaci, ca un adolescent prost crescut. Poartă pantaloni albi de pânză, un maiou negru. O măsoară la rândul lui pe Hélène, cu un zâmbet speriat. Apoi fixează ceafa lui Mathieu care, în aceeaşi clipă, îi întoarce spatele.

Până la urmă, Mathieu îşi dă seama că Hélène e distrasă, că ochii ei se-agaţă de un punct din spatele lui. Vede uşoara întoarcere a profilului şi strângerea pleoapelor, expresia care marchează o concentrare. Ezită să se răsucească un pic, să înţeleagă ce anume îi atrage tovarăşei sale aşa de tare curiozitatea. Şi tocmai ezitarea lui o face să se întoarcă din nou spre el cu un surâs complice, din care răzbate o nesfârşită bunătate.

Odată cu zâmbetul femeii, din cauza complicităţii pe care o emană, ghiceşte încetul cu încetul – iar lucrul acesta are asupra lui efectul unei poze al cărei conţinut apare în cuva dintr-o cameră întunecoasă, o imagine ce se fixează treptat, devine mai desluşită, până când fotograful o ridică, precaut, cu ajutorul unei pense –, ghiceşte *cine* se află acolo, la câţiva paşi în spate. Îi vine greu să creadă şi totuşi, privirea interlocutoarei lui este de-acum prea insistentă, zâmbetul ei prea neschimbat, negreşit e vorba de asta, negreşit e vorba de *el*. Mathieu se întoarce, a pălit.

La început, Diego nu spune nimic. Timp de câteva secunde bune, cu braţele atârnându-i de-a lungul corpului, rămâne mut. Iar frumuseţea lui îţi taie răsuflarea. Cui nu i-ar sări în ochi o frumuseţe ca asta, întunecimea pielii, roşul

sângeriu al buzelor, rotunjimea umerilor? E un moment pe care o atare frumuseţe l-a umplut.

Încremenit, Mathieu aşteaptă un cuvânt, un gest. Cuvântul se iveşte.

„Hélène – îmi daţi voie să vă spun Hélène? – a venit să mă vadă. Încă n-am înţeles prea bine cum mi-a găsit adresa, dar uite c-a venit. De la ea ştiu că eşti aici.“

Mathieu se întoarce către femeie, cu o figură nedumerită. Pare că îi spune: „Cum aţi îndrăznit? Cum ai reuşit?“. Ghicindu-i întrebarea, ea îi aruncă pe un ton maliţios: „Pentru mine, să-i caut pe cei dispăruţi e o manie“. Imediat, ochii lui se înceţoşează. Dar de fapt, în clipa asta altceva contează. Şi el nu o să-i reproşeze că a făcut să se întâmple ceea ce speră în secret de atâta vreme.

Astfel stând lucrurile, ar fi într-adevăr curios să ştie cum a descoperit ea unde locuieşte. Totuşi nu ar trebui să se mire: Lisabona e o lume mică, unde fiecare vine în contact cu fiecare, unde poveştile se amestecă între ele. Un sat îngrămădit în care zvonurile se răspândesc, în care până la urmă totul se află.

I-ar plăcea să ştie şi cum s-a desfăşurat întâlnirea lor. Hélène pesemne părea încurcată, dar timiditatea i-a pierit în faţa hotărârii. Iar Diego, oare el cum o fi reacţionat? O fi luat-o la început drept o biată nebună pe vizitatoarea neprevăzută? Şi pe urmă o fi simţit un gol în stomac? O fi văzut cum ies la suprafaţă amintirile?

„Nu ştiu cum să-ţi spun: n-am fost cu adevărat surprins să aflu că eşti din nou în Lisabona. Stai liniştit, nu m-am gândit că pentru mine te-ai întors; pur şi simplu n-am uitat cât de tare îţi place locul ăsta.“

Mathieu îi reţine exprimarea: „Stai liniştit“. Îl doare: ar fi fost atât de deplasat să încerce să-l revadă? În realitate, Diego a vrut cu siguranţă să spună că nu şi l-a imaginat pe fostul său tovarăş pornit într-o căutare nebunească şi un pic umilitoare. Îi cunoaşte prea bine demnitatea şi renunţările.

„Dar Hélène mi-a spus că i-ai vorbit despre mine. I-am răspuns că eu nu am pe nimeni căruia să-i vorbesc despre tine, şi că asta-mi lipseşte.“

Mathieu tremură. Mărturisirea lui îl flatează şi-l emoţionează. Se gândeşte la ceea ce rămâne, în ciuda îndepărtării. La ceea ce nu moare, în ciuda despărţirii. La ceea ce nu se stăpâneşte, în ciuda scurgerii zilelor.

Odată cu mărturisirea asta, înţelege de asemenea că nu va fi loc de preliminarii, de formule uzuale, de abordări marginale, şi că e vorba să meargă drept la ţintă. Faptul că stă acolo, în picioare în faţa lui, elimină de facto sclifoselile obişnuite.

Dintr-odată, Hélène ar vrea să îi lase singuri, considerând că nu trebuie să se amestece mai mult în intimitatea lor. A dus la îndeplinire ceea ce trebuia să îndeplinească, şi în mod vădit nu s-a înşelat, fiindcă par atraşi ca doi magneţi unul de celălalt; restul nu o priveşte. Astfel stând lucrurile, cum să îşi ia rămas-bun fără să rişte să rupă echilibrul fragil al regăsirii lor? Cum să se facă nevăzută fără să provoace un deranj? Se mulţumeşte să-şi plece ochii, să scruteze ierburile sălbatice care cresc printre dalele din grădina luxuriantă.

„Bine, nu m-am hotărât aşa de uşor să vin.“

Tăcerea îşi reintră în drepturi. Brusc, se simte gravitatea. Ca şi cum totul ar fi încremenit în jur. Pe chipul lui Diego se zăreşte ceva ca o rană. O stângăcie, o tulburare, o pudoare, şi în acelaşi timp o sălbăticie, o determinare cumplită.

Pe Mathieu înfăţişarea asta îl răvăşeşte. Are impresia că vede goliciunea lui Diego ca în prima lor seară, neruşinarea şi fragilitatea lui.

„Nu ştiam dacă am chef să te revăd.“

Aşadar, neruşinarea. Pentru început. Diego s-a gândit mai întâi la sine. A crezut că propriile sentimente contează mai mult decât starea de spirit a lui Mathieu. Că propriile îndoieli trebuie să fie cântărite înainte de a măsura eventuala ostilitate a tovarăşului său faţă de o nouă întâlnire. Că faptul care contează e să îşi clarifice dorinţa *lui*, preferinţa *lui*. Vorbind aşa, se poartă precum copiii ce şi-au supărat mama, refuză să-şi recunoască greşeala şi mai rămân îmbufnaţi o vreme cu speranţa că ele vor ceda înaintea lor. E un copil.

Se corectează imediat: „Nu ştiam dacă ai chef să mă revezi“.

Aşadar, fragilitatea. Pentru a continua. Şi-a adus aminte că el e cel care a plecat, brutal, fără vreo explicaţie întemeiată, fără preaviz. El a declanşat suferinţa. El s-a arătat laş, nici măcar înfruntând privirea celuilalt. El a şters-o ca un hoţ. A admis că ar putea să nu fie iertat, că absolvirea nu-i automată, că trebuie să recâştige încrederea celui căruia îi lipsise. S-a temut că Mathieu nu îl mai vrea. În clipa asta încă se teme. De fapt, tremură de frică.

„Pot să m-aşez?“

Surprins de cererea lui, deşi cât se poate de naturală, Mathieu încuviinţează dintr-o clătinare a capului. Hélène vrea să profite de schimbarea de situaţie ca să se facă nevăzută de data asta: „O să vă las“.

Instantaneu, cei doi băieţi rostesc acelaşi lucru: „Nu, rămâneţi!“.

Zâmbesc amândoi, apoi imediat îşi şterg surâsul ce le-a scăpat.

Diego continuă: „Foarte repede, mi-am dat seama că viaţa fără tine doare“.

Şi-a ferit privirea pentru a pronunţa cuvintele. Nu prea e genul lui să-şi etaleze necazurile. Preferă să sufere în tăcere, să nu îşi arate slăbiciunea, rămăşiţă de orgoliu portughez, reflex băieţesc. Aşa că n-a găsit decât eschiva asta ieftină, să-şi pironească privirea în pământ, să îşi coboare glasul, să tuşească zgomotos. Ca atunci când trebuia să îşi ceară iertare la şcoală, în faţa clasei, pentru a fi tras vreo fată de codiţe. Şi felul ăsta de-a se ruşina e, bineînţeles, irezistibil.

„La început, era plăcut să cred că totul e posibil din nou. Să mă îndrept spre feţe noi. Să nu mai simt nici o obligaţie. Deşi viaţa noastră în doi nu mă apăsa, dar înţelegi ce vreau să zic: întotdeauna te cenzurezi un pic când nu eşti singur.“

Da, ştie ce sunt constrângerile pe care ţi le impui, câteodată fără să vrei; abaterile pe care ţi le interzici, din respect pentru celălalt; obiceiurile pe care ţi le iei, chiar dacă nu le încuviinţezi; cuşca aurită în care te închizi, chiar dacă protestezi pentru libertatea ta. Ştie de laţul ce se strânge încet. Şi cum te împovărează fiecare zi, în ciuda îndepărtării.

Ştie că eşti tentat să te sustragi, că într-o zi ai gândul ăsta, mai întâi aproape obscen, pe urmă obsesiv: să scapi de uzura de cuplu. Iar cei ce rezistă, cei care nu pleacă în ciuda tuturor lucrurilor, cei fideli, cei exemplari, sunt oare mai fericiţi decât cei care cedează, care riscă să facă praf totul?

„Şi în plus e stupid, dar aveam douăzeci de ani când ne-am întâlnit: tinereţea mea practic se dusese dracului cât am fost împreună. Trebuia să mă grăbesc dacă voiam să mai salvez ceva din ea.“

Explicaţiile cele mai simple sunt aproape întotdeauna cele mai juste. Mathieu, care s-a chinuit aşa de mult să înţeleagă motivele rupturii lor, află că s-au despărţit ca toată lumea, că n-au fost mai breji decât alţii, că povestea lor a ajuns la capăt efectiv din cauza plictiselii, a epuizării. Şi din dorinţa de a întoarce privirea spre alte orizonturi.

„Aşa că m-am dus să-mi folosesc fără tine resturile de tinereţe, în lumina prea puternică şi în penumbră. Azi, faptul nu-mi lasă… (îşi caută cuvintele) *decât o impresie foarte vagă de murdărie, de prostie, de trădare*. Vezi, n-am uitat pasajul ăsta din cărticica lui Guibert[1] pe care mi-ai citit-o.“

Păr pe care îl ciufuleşti, cefe mângâiate, gâturi pe care laşi săruturi, umeri unde îţi îngropi faţa, trunchiuri pe care mâinile îşi pierd cumpătul, şolduri proeminente în du-te-vino, penisuri decalotate dintr-o mişcare a limbii, dosuri de care te agăţi, spinări ce se arcuiesc, piei ce se lipesc, mereu acelaşi răspuns e dat singurătăţii.

„M-am gândit să te sun, să-ţi scriu. De fiecare dată am renunţat. Nu ştiam ce vreau. Şi îmi spuneam că sigur îmi porţi pică.“

Au fost seri în care Diego forma numărul de telefon şi punea receptorul jos chiar înainte să audă primul apel. Dimineţi în care aşeza o foaie fină de hârtie albă pe masa din bucătărie – chiar aceea unde lăsase, la vedere, scrisoarea rupturii lor – şi căuta cuvintele, şi ele nu veneau, fie ştergea, fie le arunca la gunoi. Zile în care încerca să se apropie iar de Mathieu şi sfârşea în braţele altuia.

„Atunci când am aflat că eşti aici, la câţiva paşi de mine, mi-am spus că trebuie să fac ceva. Am rezistat încă un pic şi,

până la urmă, m-am hotărât să vin.“

E stilul lui, tărăgăneli, amânări, şi dintr-odată, fără să te prevină, o acţiune, o mişcare. E în stare de încetineli şi bruscări. Mathieu îl regăseşte aşa cum l-a lăsat.

„Şi ar fi bine dacă încă m-ai vrea.“

Hélène aude ultimele cuvinte, care o răvăşesc şi o răstignesc. Se gândeşte că uneori cei dispăruţi revin la suprafaţă şi îţi propun să îşi reia viaţa de unde o lăsaseră, că unele fiinţe au o a doua şansă; că numai moartea te lipseşte de orice speranţă. În fond, nu de-asta s-a dus ea să-l caute pe Diego: crezând într-o posibilă victorie asupra sorţii? Nu ştie dacă e tristă ori veselă. Continuă să scruteze pavajul, firele de buruieni.

Mathieu nu a rostit încă nici un cuvânt. L-a ascultat pe Diego, fără să-l întrerupă. De-acum, e rândul lui să vorbească. Să facă o alegere. În realitate, a ales exact în clipa când a simţit prezenţa fostului său iubit în spatele lui. Observă roşul sângeriu al gurii, rotunjimea umerilor. Zâmbeşte, cu un surâs blând care e o încuviinţare.

Iată, oferă un zâmbet în locul oricărui răspuns. Iar celălalt înţelege, înţelege imediat că firul întrerupt al poveştii lor tocmai s-a reînnodat, că totul poate reîncepe. Vrea să îşi pună delicat mâna pe obrazul lui, să îl sărute lacom pe gură, să facă gesturile ştiute pe dinafară şi pe care le-ar îndeplini cu toate astea ca un începător. Ar dori să îşi exprime gratitudinea, susţine privirea lui Mathieu aşa cum îţi menţii echilibrul.

Prezenţa femeii îl împiedică să se mişte. Gesturile intimităţii nu rabdă nici un martor, nici măcar pe cei mai binevoitori. Şi dintr-odată Mathieu măsoară jena lui Diego, percepe elanul oprit. El însuşi se simte stânjenit să îl ia în braţe. Ar fi ceva lipsit de pudoare, de eleganţă, şi-o refuză. Cât despre ea, a înţeles cum stau lucrurile. De data asta, fără să ceară vreo permisiune, se ridică: „Urc înapoi în cameră. S-a ajuns la momentul când o a treia persoană chiar e în plus“.

Ei roşesc, zâmbind.

Ea face un pas şi se întoarce: „Mathieu, dacă doreşti, ne vom intersecta mâine, înaintea plecării mele“.

Tocmai şi-a inventat plecarea, hotărându-se asupra ei o dată pentru totdeauna. Tocmai a înţeles, a receptat ca pe o evidenţă faptul că întoarcerea lui Diego e semnalul, că de-acum e timpul să părăsească oraşul, să se înapoieze la Paris. De asemenea, brusc s-a „despovărat de anumite falsificări“, cu expresia lui Mathieu. Şi-a dus la bun sfârşit exilul, îi este limpede.

Bărbatul aude anunţul plecării şi, chiar dacă bănuieşte că e una grăbită, nu e surprins. O priveşte lung pe Hélène, cu seninătate. Se ridică şi o prinde de amândouă mâinile, inerte la capătul braţelor, încearcă să facă pentru ultima dată să treacă un pic de viaţă, un pic de energie prin braţele astea, prin corpul ei, şi reuşeşte. Totodată, îi declară recunoştinţa. O gratitudine imensă. Vrea să spună că zilele împreună cu ea au contat, că întâmplarea a potrivit bine lucrurile. Câteodată, unele traiectorii se încrucişează, fără motiv, şi fiecare îşi vede de cursul ei după ce s-au despărţit, însă direcţia lor iniţială e uşor deviată, iar datorită acestei corecţii imperceptibile, acestei inflexiuni infime, tot ce urmează se transformă.

El spune: „Te voi însoţi la aeroport“.

Hélène se face nevăzută, băieţii îi privesc silueta îndepărtându-se şi dispărând dincolo de ochiul de sticlă, sunt singuri, stau faţă în faţă. Totul reîncepe, totul începe.

1. Hervé Guibert, autor a numeroase volume autobiografice, inclusiv *Mes parents* (1986), din care fac parte cuvintele menţionate; cf. Philippe Besson, „Hervé Guibert, le goût pour les corps“, în *Magazine littéraire*, nr. 426 (Littérature et homosexualité), decembrie 2003, http://www.magazine-litteraire.com/hervé-guibert-le-goût-pour-les-corps.

Ca niciodată, se circula fluid, taxiului bej îi va fi luat mai puţin de douăzeci de minute ca să ajungă până la aeroportul Portela. Maşina se îndreaptă încet spre porţile plecărilor internaţionale. Prin geamul deschis, în ultimele serpentine, Hélène priveşte atentă palmierii de-a lungul drumului. Nu-şi aminteşte să-i fi remarcat în ziua sosirii. Pune asta pe seama buimăcelii de atunci, era în urmă cu abia o lună, şi faptul că azi este în stare să vadă ce nu vedea ieri aproape o linişteşte.

Mathieu stă lângă ea, cu mâna stângă aşezată pe pielea încinsă a banchetei, cu privirea sticloasă ca atunci când nu fixezi nimic anume, ca atunci când eşti în tine însuţi. Ea îl ghiceşte preocupat de Diego, obosit după o noapte fără somn, şi vrea să creadă că poate e trist s-o lase să plece. Aerul cald ce năvăleşte pe geamul coborât îi răsfiră părul. Îl găseşte frumos, înţelege că mulţi Diego se umplu de dorinţă pentru el, că vor să îşi petreacă restul vieţii cu el.

Şoferul se ocupă cu bagajele, pe care Mathieu le pune pe un cărucior. Porţile se deschid în faţa lor, înaintează pe sub globurile albe agăţate în hol, ca o reminiscenţă din anii ’70, şi se îndreaptă spre oficiile de înregistrare. În faţa biroului poliţiei, un tip tânăr în uniformă pare să fie interesat de Mathieu, care nu bagă de seamă. Ea a ştiut întotdeauna că, atunci când iubeşti un bărbat, atunci când îl iubeşti cu adevărat, ceilalţi nu mai există decât într-un halou, contururile lor sunt nedesluşite.

Stau la coadă în linişte. Ar putea spune lucruri obişnuite, cel puţin pentru a lăsa să creadă că momentul e obişnuit. Să exprime banalităţi în aşa fel încât plecarea să fie banală. Să încerce să se arate amuzanţi şi să smulgă un zâmbet. Cu toate astea, amândoi evită până la sfârşit comportamentele previzibile. Ea ar putea să îi propună s-o lase acum, ar şti să se descurce şi singură, însă e ca un ceremonial, trebuie să meargă împreună până la capăt, până la poarta de îmbarcare.

Ea se gândeşte la Paris, la apartament, la mirosul de închis, la căldura dinăuntru, la corespondenţa ce se va fi adunat, la geamurile ce vor trebui deschise, la ordinea ce va

trebui făcută, nu i se face frică, se simte gata de atac. E ca bolnavii care au fost operaţi, care au fost poate salvaţi şi care încep o convalescenţă, care învaţă din nou să umble, să mănânce, să-şi facă toaleta, să coboare în grădină, care sunt slabi, însă încrezători. E slabă şi încrezătoare.

Cât despre el, se gândeşte la Diego, căruia i se va alătura iar cât de curând, care-l aşteaptă. I-e teamă, teamă să găsească din nou încăperile pe care le-a părăsit într-o zi cu inima frântă, bucătăria unde a aflat de izgonirea lui, camera unde se iubeau fără a bănui că s-ar putea sfârşi într-o zi. Dar presimte şi cum clipele de fericire i se vor întoarce, cum îl vor birui, şi că va ţine de ei să inventeze altele noi. E fragil şi nerăbdător.

Ar vrea să-i spună lui Hélène că o iubeşte, da, asta e, că o iubeşte, în felul lui care nu-i felul tuturor. Să-i strige în gura mare cât o admiră pentru că a descoperit-o în picioare în mijlocul dărâmăturilor şi că o vede acum luându-şi zborul. Ea ar vrea să îi mulţumească pentru că a fost acolo când nu mai era nimeni şi a salvat-o de singurătatea şi de melancolia ei. Să-i dea de ştire că în acea dimineaţă, înainte să plece, s-a dus să cumpere pe furiş un roman de Pessoa, în portugheză, desigur – nu va fi în stare să-l citească, dar ceea ce contează e că şi l-a luat. Numai că, iată, nu ştiu să rostească lucrurile astea. Despre dispăruţii lor erau în stare să vorbească, însă cu sentimentele e altfel. Nu se pricep cu sentimentele.

Stau în faţa porţii de acces la controlul bagajelor. Mathieu nu va merge mai departe. Aici, drumurile li se despart. Cuvintele tot nu ies. E ca un exces de timiditate. Sau de emoţie. Şi dintr-odată, chiar înainte ca ea să pătrundă în zona de control, ies în sfârşit nişte cuvinte, aceeaşi propoziţie în acelaşi moment, aceleaşi vorbe care se suprapun, simple şi esenţiale: „Ai grijă de tine“.

Table of Contents

1 5
2 19
3 19